

*Lacrimile noastre,
Curcubeu
Peste sufletele lor,
Aducere-aminte.*

Țîmpul arase pe alocuri mejdinile, pe Dealul Bătrân, în Valea Răchitei ori pe dosul Cerboaiiei. În primăvară, se întovărășiseră Stan cu Băcanu, vecini cu pământul precum erau și cu casele, Foltea cu Pazu, Tuiu cu Ispășoiu și Boderică. Numai moș Mitru „colonelu” rămăsese singur mai la deal, spre vâlceaua cu cornii, fiindcă avea copiii mari și toți buni de ținut plugul sau rarița în brazdă. De altfel, nu se dădea înapoi când careva îi cerea ajutor cu brațele, ori să împerecheze juncii lui la jug, cu alții mai vlăguiți, când pământul cerea.

– Anul ăsta se vede că ar fi un an bun ! – și-a zis Băcanu, ca pentru sine.

Porumbul îi mângâia pulpa nădragilor, în timp ce grâului, ca peria, dincolo de drumul ce despărțea tarlaua, îi dăduse spicul.

„O ploaie de-ar da zilele astea, și una de Sfântul Ilie, – gândea Stan în timp ce ținea vânjos de coar-nele plugului – și apoi să vezi bucate, ce n-am avut noi de când mama ne-a făcut ! O să culegem și-o să tot cărăm până-n ajunul Crăciunului, dacă nu și de Bobotează !”

La capătul rândului, a scos plugul din brazdă, ca să mai lumineze fierul, că prea era întunecat de-atâta mers pe sub pământ. A pus apoi mâna streșină ochilor, și a căutat pe cer soarele. Cum burta i se cam lipise de spate, a răsuflat adânc, cu gândul la traista cu mâncare agățată în gorunul de la capătul locului.

– Ho, ho, mă tată, ho ! Să mai răsuflăm și noi !

A ridicat pălăria prăfuită, cu margini pleoștite, de pe cap, și și-a șters cu dosul mânecii nădușeala de pe frunte și ceafă. A scos o tabacheră învechită și a dat foc la o țigară. Aburul îi ieșea din cămașa lipită de spate, cum iese din pâinea abia scoasă din gura țestului. Fumul a țâșnit și el pe nări ca o săgeată pornită din adâncul plămânilor.

– Anico, ia vezi ce zice Băcanu ? Mâncăm ori mai scoatem câte un rând în deal și-n vale ?

– Doamne, omule, dar lacom mai ești ! Stai, că ziua-i lungă, și-apoi nu dau tătarii ! Să mâncăm și noi, să se mai odihnească și dobitoacele, că își dau sufletul pe arșița asta.

– Stane, fi-ți-ar pălăria a dracu, mai poți, mă, ceva ? – a încercat să-l necăjească Băcanu.

Liniște. S-a făcut că n-aude.

Așa începea prânzul în Valea Răchitei, lângă fântâna cu cumpănă, la umbra unui păr răsărit parcă anume pentru omul câmpului și în drumul călătorului. Venea Anica cu trăiștile cu mâncare și se așezau pe covorul de iarbă moale. Își așterneau în față, cu grijă, fața de masă ce învelea ouăle coapte în

spuză, bucata de brânză și ceapa. Mâncau, mâncau cu o poftă de parcă aveau cea mai bună mâncare din lume. Apa băută din ciutura fântânii îi pătrundea cu fiorii ei reci până-n măduva spinării. Îi înviorea și-i umplea de sănătate. Uneori, după masă, se așezau cu burta pe pământ, lăsau să le curgă molatec brațele vânjoase, cu pumnii mari și noduroși, de-a lungul coapselor, ca să asculte geamătul sau numai șoapta pământului îngânată de clipocitul apei din adâncul fântânii.

„Pământul, el, numai pământul ne-a fost și ne este masă și vatră, mamă și soră, darnic sau zgârcit în toate“ – a gândit Stan.

Cum ar mai fi cumpărat el măcar o bucată din dealul Comorăcii, cu pădure cu tot, când se dăduse zvonul în sat că Lupeanu își vinde moșia, dar numai pe galbenii și icușarii din salbele de zestre ale fetelor gata de măritat ! Petrica, singurul său copil, – băiatu-i murise la câteva săptămâni în fașă – era femeie la casa ei, cu bărbat și cu prunc, iar salba ei i-o dăduse de zestre !

„Dacă o fi și-o fi – se îndârjea el în vorbă cu femeia – nu las eu să-mi scape din mână pământul, îl înduplec pe Ionică, gineri-meu, să-mi dea din galbeni înapoi, că după moarte n-o să iau pământul cu mine în groapă. Tot lor le rămâne !“

„Pământul o să-ți pună capul, omule ! Nu te mai sature !“ – bolborosea Anica zile în șir, când auzea de salba de aur a fetei. „De prost o vinde el, Lupeanu, moșia ? Cine știe ce vremuri or să vină !“

Se liniștea Anica numai când ridica Stan masa cu trei picioare, cu străchini și oale, deasupra capului, până-n tavan, și o trântea apoi în mijlocul casei.

– Ce ți-e, mă, turbatule ? N-ai fi tu Gheorghe Dracu din dealul Prejoiului ! – îl înfrunta mamă-sa, o bătrână ce de-abia își sprijinea sufletul și oasele încovoiate, într-un ciot de toiag.

Dumneata, mamă, să taci ! Ți-ai trăit traiul, ți-ai mâncat mălaiul ! Știu eu mai bine ce-am de făcut și cum trebuie rânduite lucrurile !

– Ooof, of, nu mă scapă Dumnezeu odată, că mi-ați amărât sufletul !

Se înmuia Stan când îi vedea lacrimile cum se înnodau în barba scofâlcită și-i brăzdau obrazii vestejiți de-atâta amar de vreme. Altminteri, nu era om rău. Uneori, cu cleștele îi scoteai vorba din gură. Și asta nu că nu ar fi avut ce spune, dar singurul ascultător smerit, ce nu-i ieșea din vorbă, era numai sufletul său. Nici făptura nu dovedea a fi un om mai vorbăreț. Înalt, lat în spate, cu părul cărunț și sprâncene stufoase, obrazul alb, încă întins, chiar dacă trecuseră peste el și umbra războiului, și foametea de mai târziu, îl făceau mai degrabă un om liniștit și la locul lui. De la nimic nu s-ar fi dat înapoi. Nu s-ar fi clintit, de l-ai fi picat cu ceară încinsă. Când însă era vorba de pământ, îi dădea năvală sângele în cap și ar fi tras cu dinții din carne vie.

– Bă, pământul îl am de la tata, Dumnezeu să-l ierte ! De când s-a luptat pe front cu nemții și i-a rămas un picior pradă lupilor. Așa să știți ! Să băgați

bine la cap, că altfel fac moarte de om ziua-n amiaza mare, cu toți jandarmii din lume lângă mine ! – zicea când se înfuria.

Rar avea damblaua asta ! Dacă ghiceai cumva că i se întunecă mințile, mai sănătos și chibzuit era să i te ferești din cale. Ce știa nepotu-său, Ștefan, ce-l frământa pe Stan când încleșta fălcile și strângea a ură pumnii ! Copil ! Lui, în Valea Răchitei, oamenii aceștia, cu sufletele lipite de umbra fântânii cu cumpănă, îi păreau niște umbre de nori trecători, ce se opriseră să se adape puțin, ca nu cumva să-i împrăștie prea curând vântul și soarele. Țânc, cum era, îl ademenea mai mult malul bălții Răchita, baltă care, uneori, pe secetă mare, se ascundea în niște tufișuri spre gura Glăvanului, pentru a mai păstra în taină câte o gură de apă, peștilor și orătăniilor avute în grijă.

Muțise totul. Până și zborul păsărilor pe înaltul cerului era leneș și mut. Dar nu a durat mult. S-a ridicat Anica, și-a pus mâinile în șolduri, s-a învârtit într-o parte și-ntr-alta, și oasele i-au trosnit cum trosnea podul lui Ghioace când treceau carele cu grâu pe el. A tulburat liniștea și a zis către toți :

– Hai, mă, că veni amiaza ! – îi îndârjea pe ceilalți, mai mult să-și facă singură curaj, fiindcă o durea spatele de parcă era bătută cu parul.

Se mai învârteau, se mai tocmeau câte rânduri să mai scoată în deal și-n vale, uneori își mai bârfea fiecare femeia, ba că mai poate, ba că nu mai poate, cu ochii la plugurile limpezite de strălucirea soarelui, și cu gândurile la treburile de acasă.

Cu boii de căpăstru, își târau alene opincile printre bolovanii noduroși, pe coasta Răchitei, până la capătul rândurilor. Ștefan mergea în urma lor, singuratic. Visa la copiii ce se jucau, sau la bălțile în care mai mult se înnoroaia când încerca să înoate.

Odată ajunși, puneau botnițele boilor. Fruntea li se încrețea deasupra dealului și măsurau cu privirea cât făcuseră, cât mai aveau de făcut până-n seară, a doua zi și, zi după zi, până-n toamnă, târziu.

A potrivit Stan plugul pe brazdă și a dat gură boilor :

– Hăis ! Cea, fire-al dracului ! – pocnea el din bici și-l învârtea deasupra lor, fără a-i lovi. Îi părea rău de animale și mai ales știa că fără ele ar fi ca fără o mână sau fără un picior.

Anica-i îndemna și ea în timp ce Ștefan se apleca mereu să ferească de fierul plugului cuiburile de porumb. Din urma lor, venea Băcanu cu Băcănica, Tuiu și ceilalți. Împânzeau tot câmpul de pe Dealul Bătrân, din Răchita până-n coastă la Vlădia.

– Cu coarnele plugului în mână, uiți de orice ! De oboseală, că e prea cald, sau ți-o fi sete. Tot ești numai ochi, ca nu cumva să tai porumbii în loc de buruieni ! – îl povățuia Stan pe nepotu-său, în încercarea de a-l face să uite gândurile lui de copil. Muncești, ai de toate ! Nu muncești, nu ai ! Eu cred că-i mai bine ce-am zis întâi. Burta goală nu-ți dă pace !

Ajunși la capătul celălalt al rândurilor, în partea dinspre sat, convoiul s-a oprit. Boii, cu urechile

mari, pleoștite sub greutatea jugului, suflau adânc pe nările larg deschise și umezite.

Anica s-a repezit să curețe fierul plugului. Între timp, Stan a mângâiat grumazul animalelor, apoi a aruncat o privire pe Valea Bulzeștilor, străjuită într-o parte și-ntr-alta de coama Dealului Bătrân, Dealul Viilor, Comorâcea și alte dealuri, până hăt, la vale, la Țiganu, spre Gura-Racului.

Părea o albie imensă a unui râu ale cărui ape le ceruse în împrumut cerul. Un covor verde, pătat cu miresme de flori, se întindea până departe, dincolo, unde-ți fugea privirea. Deasupra-i plutea o văpaie argintie și jucăușă. Satul se odihnea ca un șarpe uriaș, întins de-a lungul drumului ce-l brăzdează. Nici țipenie de om. Totul încremenit, precum turla bisericii agățată parcă de băierile cerului, deasupra coastei, la Trântoru.

Aici, pe Dealul Bătrân și pe alte dealuri, era toată suflarea.

– Stane, se uscă pământul ! Ce ne facem ? – a întrebat mirat Băcanu, în timp ce a aruncat un pumn de țărână, a cărui pulbere s-a împrăștiat ca praful ieșit din gura puștii.

– Vezi-ți de treabă ! Mai răsuflă și el, că multe a văzut și îndurat ! Și-apoi are el grijă Al de Sus, de niște prăpădiți ca noi !

Rândurile, în deal și-n vale, s-au adunat multe, în timp ce soarele s-a dat după deal. S-a mai uitat o dată înapoi și a dat foc cerului la orizont, în spatele unor nori sângerii. Oamenii și-au aranjat plugurile și au coborât dealul spre sat. Venea în urma lor un

nor de praf amestecat cu țipete și zurgănit de tălângi. Coborau vitele de la păscut și Bebe, în urma turmei.

– Prună, – așa-i mai ziceau lui Stan – bem, mă, și noi o țuică ?

El a tăcut.

Ajunși în dreptul grădinilor, Anica s-a oprit și a luat în poală câteva verdețuri. Cu vaca de lanț, a intrat apoi în curte. Aici, i-au primit care mai de care pe limba lor, rațe, găște, pui și niște râpați de porci. Ca într-un cor, ele își țineau ca de fiecare dată, concertul inspirat de singurătatea zilei. Cu câțiva pumni de grăunțe, păsările s-au liniștit.

*

* *

Se-nserase de-a binelea când a terminat Anica de muls vaca și și-a așezat tuciul pe vatră pentru mămăligă. Stan mai trebăluia încă prin curte. A luat seama dacă boii mai aveau destulă iarbă în iesle, dacă oile erau închise în obor. A zăvorât apoi cotețul păsărilor, ca nu cumva să-l lase sărac afurisita aia de vulpe.

Focul pâlpâia pe vatră, sub cean, cu flăcări jucăușe, ca limbile șerpilor în dansuri nuptiale. Vârtoasă și galbenă ca aurul, se zbătea, în cean, mămăliga. Când a fost răsturnată pe masă, aburii fierbinți au umplut casa.

Anica a așezat pe rând strachina cu brânză, salata, tigiia cu jumări. Când s-a rânduie în felii, ea

semăna cu un pepene mare, înecăcios, plesnit în toiul verii.

Lampa agățată într-un cui, sub corlată, în pâlpâiala-i firavă, împrăștia o lumină palidă și somnoroasă.

Nici nu apucaseră să se așeze în jurul mesei, să-și facă cruce și să slăvească numele Domnului pentru bucatele ce le aveau, că s-a auzit scârțâind poarta. În prag s-a ivit Petrica. Înconjurată de tocul ușii, părea mai degrabă o icoană meșteșugită de marii meșteri de biserici, sfințită în coruri de preoți cu renume. Ochii conturați de sprâncene lungi, arcuite, străluceau ca oglinda celor mai limpezi și liniștite lacuri din lume. Zâmbetul, mereu pe buze, o făcea încă copilul de ieri, din prispa casei părintești, deși ea însăși zămislise viață.

Nu o adusese aici nici foamea, nici lipsa de ceva. Se înțelegea bine cu bărbatu-său, Ionică, chiar dacă stătea în casă cu soacră-sa. Dorul de copil, de Ștefan al ei, pe care nu-l văzuse toată ziua, o mâna în fiecare seară pe același drum, cum mână albia râului apa la vale, până la marea cea mare. Uneori, Stan nu se așeza la masă până nu venea și ea. I se părea casa pustie. Parcă-i lipsea ceva, deși, pe scaunul fetei, cum îi spunea el, se așezase, de câțiva ani, Ștefan, copil din copilul lui.

– Ei, că suntem acum cu toții, așază-te de mănâncă ! a îndemnat-o Stan și i-a tras scaunul mai aproape de masă. Pofticioasă din fire, a stat în timp ce a trecut degetele-i prin părul mătăsos al copilului.

De gineri-său n-a întrebat nici Anica, nici Stan, fiindcă îl știa cu treburile și grija casei. Copilul nici nu se gândea. Tresărea de fiecare dată când își aducea aminte de el. Îi era teamă că Anica o să-i spună iar de trăsnăile lui. Ca despre aceea când legase pisica lui Costici în gutuiul din fața casei lui Buturugă și lătraseră toți câinii din Gura-Lupii la ea.

Se lăsase noaptea. Petrica a mai mângâiat o dată pe Ștefan pe creștetul capului și a făcut calea întoarsă.

Intrau în slujbă câinii. Pe ici, pe colo, pe la câte-o poartă, se strângeau oamenii la sfat. De multe ori, ei însă se așezau la capătul podului. Anica cu Stan, Băcanu cu Băcănica, Anica lui Boade cu Boade, Șurgheanca și care se mai găsea. Mai la deal, Costici cu femeia, Vărzaru, Boderică și moș Mitru, „coloneleu“. Din dosul ulucilor, trăgea cu urechea la cele spuse, Cioacă. El nu prea se-arăta în ochii lumii.

– Bă, puță, am auzit că... începea de fiecare dată Anica lui Boade. Se grăbea ca nu cumva să i-o ia altul înainte. Spunea câte-n lună și-n stele. Ceilalți o ascultau, îi mai dădeau și dreptate, dar, când întrecea măsura, o trăgeau de mânecă.

– Ho, că prea e de tot! – o repezea Băcănica. Uite, de-aia nu-mi place mie! Că nu spune omul drept!

– Să moară, de n-o fi așa! – se apăra Anica, îndârjită, când simțea că ceilalți îi intrau în vorbă.

– O știi ea, femeia, de unde o știi, altfel nu ne-ar spune! De la ea din burtă nu le scoate!

Când era încolțită, Anica o mai slăbea.

– Mă, dacă m-a mințit ăla pe mine, vă mint și eu pe voi, dar să știți, am aflat-o de la un om mare de la oraș. De când am fost acum un an cu fie-mea, Mărioara, și-aia, mă..., cum îi zice, Doamne ?

– A lui Roman ! – a ajutat-o Stan să-și amintească.

– Ei, așa, așa, că uitasem. E vreun an și mai bine de când păți beleaua.

Boade, bărbatu-său, și-a aprins o țigară. A tușit de câteva ori înecat de râs și de fumul de mahoarcă.

– Ia zii ! Zii, că-i zici bine !

Anica a tras de două ori aer în piept, ca să-i țină la vorbă lungă, și a început :

– Mă băiete, ce mi-a pățit sufletul, neam de neamul meu să nu pățească ! M-a pus... închinatul, că așa să mai zic ! Mai aproape de Crăciun, am așezat toate ouăle de la găini, ce le-aveam prin casă, în coș. Am vorbit cu Mărioara, fie-mea, și cu a lui Roman, să ne ducem cu ele la oraș, la Craiova. Să facem și noi o treabă, nu ? Am ațipit de cu seară, dar la primul cântat al cocoșilor, am pus ghetele în spinare, coșurile pe cap, și am pornit-o. Afară, era un ger de crăpau pietrele. Zăpada lucie ! Scârțâia sub opinci, de ziceai, Doamne, ce e asta ? ! Am mers noi ce am mers, am urcat coasta Racului. Am îndemnat, și iar am îndemnat. Prin pădure, pe la Gruța, am auzit la Mărioara : „poc !“, la cealaltă, „poc !“, la mine la fel. Cum puneam piciorul, cum pocnea ceva în coșurile pline cu ouă.

Nu ne-am oprit până la barieră. Acolo, am schimbat opincile și am încălțat ghetete. Mergeam și noi la oraș, de !

Nu știu ce mi-a venit, și i-am zis Mărioarei : „Ia vezi, s-o fi spart vreun ou ! Să le dăm la o parte !“

Când a luat broboada de pe coș, să mor, nu altceva ! Ouăle, tun ! Spărgeai capul cu ele ! Și crăpate, crăpate toate ! Nu era unul întreg !

M-a luat plânsul. Ce mă fac eu acum ? Ce spun omului ? Mă omoară ăla ! M-a liniștit a lui Roman când mi-a zis : „Ho, că au plesnit niște ouă, nu a plesnit pământul !“

Dacă am văzut, mi-am luat inima în dinți. Am pus șorțul pe dinainte și, cu coșul pe după cot, am intrat în oraș. Aveam curajul să strig „hai la ouă ? !“ Cât era de frig, în loc să tremur, mă treceau nădușelile, ca în timpul seceratului.

Dar să vezi noroc ! Când să trecem șoseaua peste linii, pe unde trece trenul, ne-a oprit o cucoană : „Aveți ceva de vânzare, maică ?

„Niște ouă, bată-le să le bată !“ – am început eu să mă văicăresc.

Ne-a băgat femeia în casă și i-am povestit. A venit și boierul. De-aia zic eu : om cu suflet, nu glumă ! A oprit coșul meu și pe-al fie-mii. Mi-a dat ceva parale, că mi-am făcut târguieli de sărbători.

Gerul se mai înmuiase puțin când am urcat din nou coasta pe dealul Craiovei. Începuse să fulguiască, de-mi era mai mare dragul. Dar mai pe urmă s-a pus să ningă, nu glumă ! Nu vedeai la doi pași ! Unde mă uitam, totul alb și iar alb !

„E, Anico, ce ai căutat ai găsit !“ – mi-am zis în gând. Cum rămâne însă cu fata ? Numai tu ai pus-o pe drumuri, săraca !

Cu chiu cu vai, am ajuns acasă. M-a pus... dracu știe cine, și spun și eu omului ce am pățit. Omul meu cel bun ! Uite-l aici în carne și oase ! În loc să mă tragă cu gaz pe spinare, mi-a tras câteva.

– Mă, asta așa e ! – i-a luat vorba Boade. Voi știți, eu am grijă de muieră ! Cum era încinsă de-atâta drum, o mai luase și viforul, m-am gândit să nu răcească cumva, să n-o apuce târnafesul.

Oamenii au râs cu toții. S-au mai liniștit când a întrebat Stan :

– Mă, dar ce e ăla „târnafes“ ?!

– Străfigatul, ia uite, mă, străfigatul, parcă tu nu știi ?! Adică boleșnița !

Așa intra în vorbă Boade, priceput mai ales într-ale bolilor.

Bazaconiile spuse de el, cu fel și fel de leacuri și doctori, nu interesau. Oamenii nu aveau timp să se îmbolnăvească.

Șurgheanca avea să zică și ea vreo două vorbe mai cu tâlc. A luat seama împrejur, de parcă i-ar fi fost teamă să nu mai audă cineva. A dat cu ochii de Ștefan. Se cuibărise la doi pași mai încolo, în niște buruieni, pe marginea șanțului. Somnul îi dispăruse. Îi plăceau și lui serile cu lună și stelele jucăușe. Tocmai prinsese un nor rățăcit, ridicat de după deal pe bolta cerească ce se învârtea ca un bezmetic. Modela din ei zmei, urși, feți-frumoși

sau te miri ce. S-a speriat bietul copil când s-a războit Şurgheanca la el :

– Mă, tu ăsta ăl mic, ce căşti gura aici ? Mai du-te la ăi de seama ta !

Copilul a plecat.

– Hă, hă ! Uite-l, mă, şi pe Stan ăl mic ! Şi noi care credeam că acum îi dă mă-sa ţâţa ! – au râs ceilalţi.

– Mă, dacă tot ai venit, ia ţine tu de sârma asta ! Să o întindem din gard de-aici, peste şosea, până-n gardul celălalt. Acum trece al lui Ariciu la Tingirica, la pupat ! Poate-i mai piere cumva pofta !

A ţinut, săracul ! Nici prin gând nu-i trecea lui ce-avea să i se întâmple.

– Ptiu... ! Fir-aţi ai dracului, să fiţi ! Dacă am să vă prind, vă jupoi de vii ! De vii, mă, şi-am să vă pun sare ! – a înjurat Veleanu.

Ceilalţi au fugit. Ştefan n-a mai avut scăpare şi s-a zvârlit sub un pod. Mai să crape fierea-n el ! În întunecimea de acolo, pusese mâna pe o broască. Când a simţit că se îndepărtează Veleanu, a ieşit ușurel. A luat-o tiptil, pe lângă garduri. Teamă-i era acum şi de umbra lui ce se căţara pe ulucile proaspăt văruiute. Şurgheanca nu mai spusese tot ce avea de spus. O întrerupsese Veleanu cu noianul de hui-duieli, şi amuţiseră toţi. Au stat cu sufletul la gură până ce el s-a pierdut în noapte, mergând ca un căpcăun pe marginea şanţului, spre Gura-Lupii.

– Iar e beat ! – a curmat Stan liniştea.

– Mare şarlatan ! Stă toată ziua cu Veleanca la umbră, cu ochii holbaţi la biete albine ! De l-ai

împuşca, și tot nu l-ai vedea cu sapa-n mână ! Când vine seara, vine și Veleanu cu Veleanca la Ghioace, la poartă. La ăsta, care se zice că a săpat o groapă-n fundul curții și a dat de un izvor cu țuică. Bea și el, bea și ea ! Fiecare cu litra în mână, până se întunecă afară și-n capetele lor. La întoarcere spre casă, feri-te-ar sfântul să plece cu mâna goală ! Mai ia omul și pentru mai târziu, că de, noaptea-i lungă !

– Apoi și dumneata, omule, ce-ai vrea să faci ?! Munca lor e cam pe sfârșite. Au făcut cărămizile din pământul ăl galben de la baltă ?! Au ars cuptorul ?! Au ars ! Acum beau banu', ca nu cumva să le ducă grija. Mai bine le duc dorul !

Încercase satul să-l îndrepte, dar pe cine ?! ăsta era și pace ! Și nu era singurul ! Ciulu, Cioacă parcă erau frați gemeni. Furau tot ce găseau, de pe oriunde. Lumea-i blestemase, până când, într-o seară, pe-o furtună mare, se repezise un fulger pe gura coșului casei lui Ciulu, încât îl mai scuturase de funingine și golise lăzile cu cartușe de prin pod. Ce urgie ! Ce tunete ! Bubuituri, ca în plin război ! Fugeau oamenii în izmene, femeile în cămăși de noapte. Care mai de care să aducă apă, să stingă focul. Dacă se mai înfoia un pic în vâlvătaie vântul, ardea și cocioaba Anicăi lui Iepanu. Femeie săracă și-amărâtă ! Atât îi mai trebuia ! Să-i ardă casa, că-n rest... !

Rămăsese singură cu cele șapte, opt mâțe cu care se culca de-o mai încălzeau pe la burtă și spate când începeau frigurile, și o javră de câine priponit de un stâlp în prispa casei, să-i apere sărăcia.

În zilele acelea, oamenii uitaseră de necazuri. Puseseră mână de la mână și reparaseră casele. Ajutaseră și pe Ciulu să-și facă un adăpost. Nu putuseră să-l lase cu copiii în mijlocul curții sale, sub cerul liber.

La capătul podului, din vorbă-n vorbă, oamenii mai scăpase de greul zilei. Uitase că pământul e prea tare și arșița e destul de rea. Somnul lor iar avea să le fie ușor, ca zborul amețitor al berzelor, departe, acolo sus, în înaltul cerului, pe aripi de vânt.

Lămpile au pierdut din putere, una câte una. O liniște adâncă și sfântă învăluia satul. Noaptea își lăsa răcoarea și stropii de rouă.

Ștefan a adormit repede. Cum a pus mâna căpătâi, cum l-a furt somnul. Stan însă nu și-a găsit locul. Privirea i-a rămas mult timp dusă printre crengile frasinilor din spatele casei lui Florea lui Mazilu. Deasupra lor avea să treacă, mai spre miezul nopții, luna. Stan gândea că lumina plăpândă a ei îi va limpezi mințile și gândurile mereu duse la moșia ce avea să o vândă Lupeanu în toamnă, după strănsul roadelor.

„Dar de unde să fac eu rost de galbeni și icușari? De-o salbă de aur? Că nici bani nu am prea mulți în cufăr, și nici pe ce să-i câștig! Tot gineri-meu, Ionică, mi-e scăparea! O vrea, sau nu? Măcar de-ar cumpăra el! Să nu lase pe altul străin, venit de cine știe unde! Doamne, și ce pădure are! Stejari drepti ca lumânarea! Pământul, pământ, nu glumă!“

– Ce faci, omule, nu închizi ochii ? Ce tot bolborosești acolo ? Fir-ar să fie, Doamne, iartă-mă ! Nici noaptea nu ai liniște ! – i-a întrerupt Anica gândurile, ghemuită în patul de după sobă.

– Ce ți-e, femeie ? Vezi că scoli copilul, și... !

Au tăcut amândoi. Curând avea să nu se mai audă decât torsul al pisicii.

*
* * *

Când au cântat cocoșii de ziuă și au mijit zorii, Anica și-a îndreptat spatele, din mers. A adus un braț cu lemne și și-a încălzit țestul, pe vatră. A cernut doi pumni de făină în căpistere. A frământat două, trei azime. Le-a spoit cu ou, le-a împuns cu furculița și, când vatra a fost gata arsă, le-a copt. A muls oile, apoi vaca, și a dat drumul păsărilor. A avut grijă să le numere una câte una, după cum ieșeau din coteț. A liniștit, cu laptele și măămăliga rămase de seara, porcii.

Târziu, când a intrat în casă, a văzut că Ștefan dormea încă somnul dulce de dimineață, și că omul ei nu mai era.

„Încotro o fi luat-o, Doamne, cu noaptea-n cap ?“ – și-a zis Anica în gând și s-a îndreptat spre poartă.

S-a uitat la deal, la vale. Pe drum, lume ! Trecea încoace și încolo, fiecare cu treburile lui. Satul se trezise. A intrat în casă. A fiert laptele și a pregătit trăiștile cu mâncare, pentru câmp. A intrat în

camera în care dormea copilul. A deschis larg ferestrele, apoi l-a lut cu binișorul.

– Hai, mamă, hai, scoală-te, că e târziu ! Uite, acum răsare soarele și ne-apucă acasă ! Hai, că mai dormi și în car, până la câmp !

S-a dezmoțit și Ștefan. Și-a dat cu puțină apă pe vârful nasului. Cu greu însă, fiindcă era cam rece și nu-i priia acum, dis-de-dimineață. Cu mâinile vârâte pân' la cot, în buzunare, a ieșit în drum. Și-a frecat ochii. Întâmplător, l-a zărit pe Stan. Venea de la Mărin Țiganul, cu fierul plugului gata ascuțit. Cu mintea lui de copil, l-a urmărit cum călca apăsat și pufăia tutun și cum, în urma sa, lăsa un nor gros de fum.

Ajuns în fața curții, am intrat împreună. La masă nu s-au mai așezat. Timpul era înaintat. Au băut o cană cu lapte în grabă. Bucata de pâine, Stan a terminat-o în timp ce a înjugat boii și a potrivit plugul în spatele carului, înainte de a deschide porțile. Convoiul s-a format apoi din mers. Au plecat Stan și Băcanu. În urma lor îndemneau, ca nu cumva să rămână-n urmă, Tuiiu, Tingirică, Crăcea și moș Mitru „colonelul” !“. Cu trăiștile cu mâncare într-o mână, ulciorul cu apă în cealaltă, Anica le-a tăiat calea prin spatele grădinilor. S-a așezat și ea pe pala de fân din fundul carului, lângă Ștefan.

Boabele de rouă primeniseră câmpul. Aerul proaspăt îl simțeau cu toții, până-n adâncul inimii. Când au urcat coasta de la Vlădia spre Dealul Bătrân, au văzut soarele ieșind ca dintr-o mare de sânge. Răsăritul lui avea să-i îmbărbăteze la munca

câmpului. Să-i mistuie și să-i stoarcă de vlagă tot timpul zilei, până-n asfințit, când el însuși se va cufunda din nou într-o altă mare.

Plugurile s-au înfipt adânc în brazdă.

– Hăis ! Cea ! – s-a răstit Stan la boi și a pocnit aprig biciul.

Rândurilor din ziua trecută li s-au adăugat altele și altele, până când, în Valea Răchitei, lângă fântâna cu cumpănă, la umbra unui pom răsărit parcă anume, s-a așternut iarăși prânzul.

– Prună, fi-ți-ar pălăria a dracu, mâncăm, sau... În loc de răspuns, Stan a scos din fântână ciutura plină cu apă. Cu mâna cauc și-a răcorit obrajii, apoi grumazul încins.

O adiere a unduit iarba din livadă. A tresărit trestia pe baltă și a foșnit poala pădurii. Din păpuriș, și-a luat zborul, singuratic, o barză. Ștefan a urmărit-o cu privirea până când, ca un punct alb-argintiu, s-a pierdut în zare.

„Cum se duc și se întorc pe drumuri lungi, numai de ele știute !“ – s-a mirat el.

*

* *

Zilele săptămânii s-au rostogolit una câte una, în noapte. De-a lungul lor, ceas de ceas, oamenii s-au zbatut între deal și vale, cu necazurile și bucuriile lor. Sâmbătă însă, când soarele era cam de două sulite deasupra pământului, spre asfințit, au scos mai devreme plugurile de pe rânduri. S-au

grăbit apoi fiecare la casa lui. Au pus căldările și au fiert apă, apoi s-au spălat din cap până-n picioare cu leșie, să nu-i năpădească păduchii ca în timpul războiului. De Sfântul Toader, primăvara, își dădeau cu iarbă mare prin urechi, să nu rămână cumva surzi. Când terminau, bărbații dădeau fuga la moș Mitru „colonelu”. El învățase bine meșteșugul de a tunde și bărbieri.

Mitru, pe numele lui adevărat, fusese ordonanță la un colonel, când își făcuse armata. Atunci aflase că pământul nu era numai cât îl vedea el cu ochii, sau cât îl purtau, prin împrejurimi, picioarele. Tot atunci auzise de târgurile Bucureștiului și văzuse Dunărea la Galați. Împreună cu ofițerul căscase gura prin halele cu negustori de la Ploiești, unde întâlneau oameni de-ai lui, olteni cu cobilița. Multe însă văzuse în casa ofițerului și, mai ales, auzise. Uneori, asculta valsuri și-i plăcea cum se dăntuiau cucoanele. Când s-a întors din cătănie, a povestit tot, iar, de atunci, oamenii l-au poreclit „colonelu”. Niciodată nu se simțea mai bine ca în momentul în care tunde sau bărbieria pe vreunul din mahala. Îl așeza pe scaun și, după ce îi îneca barba în spumă, începea :

„Ce n-aș face eu, mă, nene, dac-ar trece Dunărea pe-aici, pe vale ! I-aș umple malurile cu grădinarii ! Mi-aș deschide o prăvălie sau mi-aș cumpăra o camionetă ! Câte cucoane n-aș cunoaște eu pe la oraș în timp ce aș vinde scrumbiile sau crapii ! Ce știți voi ?! Mă învățasem cu franțuzoaicele ! Ehe, și nu orice ! Doamne, ce pulpe albe ! Să cazi din picioare și să mori ca lovit de tifos ! Ți se aprindea,

așa, un foc la inimă ! Dacă se-ntâmpla să fie plecat boierul la vreun joc de cărți, erai un fel de pașă, seara toată. Altfel umblai ca turbatul toată noaptea.“

– Mai tacă-ți fleanca, loază ! Ai îmbătrânit degeaba ! Tot fără minte ai rămas ! – îl dojenea de fiecare dată, Lina, nevastă-sa, o pălugă de femeie, cu un cap mai înaltă decât el.

– Vise, Lino, vise ! Așa i se mai năzare omului când îl culcă muieră pe o mână, cu capul la țâță ! Visează ! Cine știe ce cucoană i-ai fi fost azi-noapte în somn...

– Vise ?! Lasă, că știu eu. Mă dădeam de ceasul morții cu copilul în burtă. Ce-o face omul meu, pe unde o fi el acum ?! Nu încetam cu bobii la Sevastița și el... auzi, cu gândul la cucoane ! Mi se arăta mie necuratul, dar nici prin cap nu-mi trecea așa ceva !

– E, gândul n-ar fi nimic ! A pus omul mâna ! Ce știi tu ?! La armată, ordinul e ordin ! – a aruncat Băcanu câteva vorbe, ca un braț de paie în foc.

– Mâna o pui și o ici ! Gândul... nu vezi că-i rămâne ?! Tot la fuste îi sunt mințile ! Nu mai are nimic în cap sfrijitul ăsta !

– Ho, meliță, ho ! Acum mă păgubești de două perechi de palme ! – s-a răstit „colonelu” către Lina. Părea el o fărâcă de om, dar era iute și mârșos din fire. Lina l-a privit, a mai zis ceva și, în cele din urmă, a plecat.

Stan s-a tuns primul, în sâmbăta aceea. După ce i s-a golit ceafa până aproape de creștetul capului și

i s-a uns bine cu alifie fața, parcă a întinerit. În drum, spre casă, s-a oprit la Ghioace să-și înece amărăciunea cu o gură de rachiu.

– Stane, cum te lasă inima, mă, să dai tu parale !? Te-ai pus să-l pricopsești pe Gheorghe ? – a intrat în vorbă Tuiu, om muncitor și altfel la locul lui, dar căruia îi cam plăcea paharul. E..., nu te necăji ! N-ai să sărăcești din asta ! Și-apoi, ce-ți mai trebuie avere ?! Fata ți-ai măritat-o. Alți copii nu ai. Bea, mănâncă, să poți munci ! Trăiește ! Măine, poimăine, pui mâinile pe piept și pe-aici ți-e drumul ! Știi doar cum e cântecul :

Patru blane și un cui.

Asta e averea lui.

Și de lași, și de nu lași ceva în urma ta, cineva tot te-njură !

Stan nu i-a răspuns. Tuiu s-a tras mai aproape de el, doar, doar, or intra în vorbă amândoi. De unul singur, greu îi aluneca țuica pe gât.

– Mă, tu ai ceva pe suflet ! Fierbe ceva în capul ăla al tău ! Prea te văd abătut !... Sau nu-ți mai dă muiera ?! Ia zii !

– Mă, băiete, tot nărod ai rămas ! Nu e chip să-ți mai vii în fire ! Ia aminte de la mine ! – a rupt Stan tăcerea în cele din urmă.

– Păi, ce să fac ?! Altfel nu se apropie omul de tine ! Dar ia zii, ai auzit că... – a întreat Tuiu, apoi făcut o pauză ca și cum s-ar fi răzgândit. „Să-i spună sau să nu-i spună ?“ – a cumpănit el.

– Ce mai la deal, la vale, mă ?! Lupeanu a pus în vânzare moșia. Cu casă cu tot ! Moșia, bună ! Casa, casă, n-ai ce zice ! Numai că...

– Am auzit, mă, însă vrea aur, și aur nu are oricine !

Tuiu s-a apropiat și mai mult, de parcă ar fi vrut să-i spună ceva tainic. A cerut o țigară. A scăpărat amnarul, a aprins și a pufăit de două ori, cu sete. O clipă, s-au învăluit într-un fum gros, înecăcios.

Mă, mi se pare necurată treaba asta ! Nu-i a bună, de vinde el tot ! O fi mirosit ceva, că... e copoiul dracu ! Țsta știe carte ! Citește la gazetă ! Umblă pe la oraș ! Tu ce zici ?

– Cine știe, i s-o fi urât pe-aici, sau o fi dat de vreun chilipir ?! Nu vezi pe cei cu negoțul ? Câștigă parale mai ușor. Nu se omoară ca noi, cu plugul și pământul, pe vânt, pe ploaie, ori pe o arșiță ca asta. Muncești de te spetești și de ajuns tot nu se ajunge !

Stan a luat o înghițitură bună din sticlă și a pironit cu privirea, aprig, pe Tuiu. Gândurile i s-au tulburat și s-a schimbat repede la față.

„Ăsta o fi din ăia de vrea și el pământul, altfel de ce-ar întreba ?“ – și-a zis el. „Dar aur, aur are ?“

– Ce e, mă, de te-ai îngălbenit așa deodată ? Bea dracu mai încet, că nu-ți plâng copiii în vatră ! Apoi, mâine e sărbătoare ! Nu te scoate nimeni cu plugul afară din curte ! – i-a zis Tuiu, nedumerit. Câteva clipe s-a gândit că o fi bolnav, însă nu își aducea aminte ca el să se fi văietat vreodată. A înghițit o gură de rachiu, apoi a vorbit mai departe, ca și când nu s-ar fi întâmpat nimic.

– Negustoria, ziceai ? Păi, mă, să știi că așa e ! Cumperi dintr-un loc ieftin și vinzi într-altul scump. Ce contează ? Bani să iasă ! Ai bani, cumperi și pe dracu ! N-ai bani... te uiți lung. Numai că, vezi tu, negoțul nu se face cu una, cu două, și de oricine. Îți trebuie capital, nene ! Prăvălie ! Apoi trebuie să știi să scoți omului paralele de la chimir ! Nu cred că l-a apucat pe el așa ceva acum, la bătrânețe ! Cu sapa, Lupeanu a dat așa, de fudulie, ici-colo, să ne-arate mie, ție și la câți alții cum se dă ! Lupeanca, nici vorbă de muncă ! Se crede cucoană ! Nu cumva să-și murdărească mâinile sau să-și ardă obrăjoru' ! Unde nu ține un nas pe sus... și calcă de parcă ar călca în străchini ! Ptiu, mă, ce le-aș face eu ăstora ! Pute pământul sub ele de lene !

Stan s-a luminat la față și și-a descrețit fruntea. A văzut că Tuiu bătea câmpii. Rachiul îi deschisese pofta de vorbă.

„Câte nu are omul pe suflet ?! La un pahar, își aduce aminte de toate datoriile“ – s-a împăcat în sine și a tăcut.

Între timp, la Ghioace, curtea se umpluse de oameni, cum se umplea pe vremuri cârciuma la Mărin Cârciumarul. Stan și Tuiu i-au salutat pe fiecare.

– Mă, Stane, îți spun ție ! Știu că ții vorba ! Nu ești gură spartă, ca alții ! – și-a zis Tuiu în timp ce s-a uitat în fundul sticlei, cu amărăciune. A văzut că ea se golise, și tare ar fi vrut să o facă țăndări, dar avea chef de vorbă.

– Lupeanu își vinde moșia ! Și-ar fi tocmit niște case pe la oraș ! Tot un fel de pungășie ! E, să nu

crezi că nu are bani să le plătească ! Are el destui ! Aur vrea ! Păi da, aur, cum ai zis și tu ! Aurul nu se strică, și e mai ușor de ținut la buzunar. Pământul azi e, mâine nu mai e ! Se duce dracu pe apa sâmbetei ! Ți-l ia... ! – a vorbit cu Stan – apoi a strigat către cârciumar :

– Ghioace, mai dă-ne, mă, o litră, că n-o fi foc ! Fac cinste ! Ho, că vara e lungă ! Uite, îi fac și cruce, să-i fie de pomană lui tata, Dumnezeu să-l ierte ! Să bea și el, săracu' ! Să bea și ei... !

Stan a simțit mai întâi o răcoare în suflet, apoi fiori l-au cuprins pe șira spinării. A holbat ochii la Tuiu și l-a întrebat :

– Cine, mă ?

– Morții !

– Mă, ție ți se urcă la cap ? – l-a zguduit Stan.

– Ce, ești copil ?

– Nu ziseși tu că ți-l ia ?

– Ce să ia ?

– Pământul !

– A..., da ! Păi, cine știe... ! Lasă-i focului ! Ei sunt cu ale lor, noi cu ale noastre ! Ce va fi, vom vedea !

Stan a înțeles că lui Tuiu i se întunecaseră mințile. De altfel, un fel de ceață i se lăsase și lui în fața ochilor, dar nu își pierduse puterile. Drumul spre casă însă i s-a părut anevoios și lung.

În tot acest timp în care Stan lipsise, Anica a avut destulă liniște să își facă treburile casei. Cu câteva grăunțe, a ademenit, într-un colț al curții, și un cocoș. Cum l-a prins, a dat fuga la Boade și

i-a luat gâtul. A aranjat ceaunul cu apă, l-a opărit, apoi a făcut cele ce trebuiau făcute pentru a-l pune pe grătar. A pregătit usturoiul într-o cratiță. Când a auzit că poarta scârțâie, a răsturnat mămliga pe masă.

Stan a trecut pragul ușii. Anica i-a luat mai întâi seama, cu grijă, încercând să-i înțeleagă gândurile, apoi i-a zis cu zâmbet amar :

– Așa, omule, pleci și uiți să mai vii ! Nu te gândești că ar mai fi treburi pe-acasă și mi-e greu cu ele ?

Stan nu i-a răspuns. Și-a scos pălăria. A așezat-o alături, pe-un sac cu boabe, și și-a scărpinat creștetul capului. S-a aplecat după un scaun, să-l tragă mai aproape de masă și mai, mai, să se oprească în peretele de alături.

– Te cam făcuși, ce zici ?!

– Femeie, mă lași să mănânc liniștit, ori ți se făcu de...

Anica a muțit. A văzut că nu e timpul nici de glumă, nici de vorbă serioasă, și a chemat atunci pe Ștefan la masă. Stan a scos din buzunarul hainei o sticlă cu rachiu și i-a întins-o femeii.

– Uite, bea și tu !

Anica a luat o înghițitură, apoi iar a tăcut. Tăceau și mâncau. Când au rămas pe masă numai oasele din cocoș, Stan s-a ridicat. A așezat, la locul lui, scaunul. S-a întors cu fața la icoană, și-a făcut cruce și a mulțumit Celui de Sus.

– Doamne-ajută, a trecut și săptămâna asta !

– De săptămâna viitoare, ce facem ? – l-a întrebat abia acum femeia.

– Să trăim până atunci, că de făcut sunt ele destule ! – i-a răspuns el, în doi peri, și a intrat în camera alăturată. Când a ajuns în pat, nu i-a mai trebuit lui Stan nici pământ, nici altceva. I-a fost de ajuns o bucată de căpătâi, în care s-a scufundat. A dormit neîntors.

*

* *

A doua zi, duminică, Stan s-a trezit până în răsăritul soarelui. Capul i-a fost greu și înfierbântat. Ceva îl ardea la stomac și pe coșul pieptului. O tuse blestemată i-a scuturat plămâni. A scuipat ceva amar, în scârbă, și a blestemat înfundat :

– Ptiu, fire-al dracului, Ghioace, cu pișoarca ta !

A ieșit din casă. S-a uitat la pârleazul dinspre livadă. Roua nopții brumase trifoiul pârduit, gata de coasă. A sărit gardul și și-a clătuit mâinile în iarba umedă. Și-a limpezi după aceea ochii, și-a frecat ceafa și și-a stropit pieptul gol. Sufletul parcă i s-a luminat. A făcut roată privirea peste vale. S-a uitat lung apoi peste coama dealului și a încercat să deslușească liniștea nopții. În zori, Luceafărul mai pâlpaia ca un tăciune pe vatră, gata să-și piardă puterea.

Întors în curte, a dezlegat boii de la loitra carului. A scos oile din obor, vaca și juncul de sub șopru, apoi le-a mânat spre poartă. În casă, a intrat numai să-și mai ia o haină pe umeri. Acum

a văzut cum Ștefan părea mai mult un înger, și că Anica îmbătrânise. A închis ușa cu gândul la anii care au trecut.

În sat, lămpile pâlpâiau încă amorțite Nici țipenie de om din vreo parte !

Stan a tăiat valea prin dosul grădinilor, a cotit apoi pe lângă cireșul din capătul viei lui Foltea. În față, i s-a deschis larg Vâlceaua Cerboaiiei. Știa el acolo o poiană cu iarbă fragedă, la poala pădurii, spre părul lui Ilie al Lăboaicăi. Vitele parcă-i ghiciseră gândul.

Din buza dealului a privit cum se-ntindeau, cât cuprindea cu ochii, lanuri cu porumb și grâne. „Frumos porumb, dar nu vrea să plouă !“ – vorbea Stan cu sine însuși. Ochii i-au cutreierat din nou zarea. Cerul era limpede. „Nici urmă de nor ! Soarele nu răsărise încă și răcoarea își mai păstrase prospețimea. Curând însă o să-și verse focul peste tot !“ – s-a mâhnit el.

„Și, totuși, o să plouă, o să plouă cu găleata ! Dar când ?! Degeaba, dacă nu dă acum, când e fript pământul ! Mare e puterea ta, Doamne ! Cum ne faci tu neputincioși ! – și-a mai zis și și-a făcut cruce după aceea, cu speranța că ruga-i va fi auzită. În gură i-a venit iar gustul leșios de țuică băută seara, și și-a adus aminte de Tuiu. Pentru o clipă, parcă l-a văzut în fața ochilor.

„Pământul se duce dracu pe apa sâmbetei ! Ți-l ia !“ – și-a amintit el. Nedumerit, l-a întrebat, în gând acum, ca și în ziua trecută :

„Cine, mă ? Cine să mi-l ia ? Potopul poate ! Și dacă îl ia, ce face cu el ? Fără mine și cei care mai suntem pe-aici, n-o scoate la capăt ! Pământul, și numai un an să nu-l ții bine în frâu, se pustiește. Îl năpădesc buruienele... Sau se-ntărește și crapă pe-o arșiță ca asta ! Și apoi, eu vreau să-l dau ? Vreau eu s-ajung sărac lipit ? Să muncesc din primăvară până-n toamnă, slugă ? Mai bine, mort ! Și-așa, mi s-a cam dus viața ! Mă gândesc la copiii ăștia, să nu ducă lipsă. Cât despre mine..., azi sunt, mâine nu se știe... Până crește cel mic, e bozul mare pe mine ! Ehe..., dacă trăiesc, știu eu ce am de făcut cu copilul ! Îl dau la școală să învețe ! «Ai carte, ai parte !» Te descurci mai bine în lume ! Nu ca mine ! Mă uit ca mâța la carnații spânzurați în grindă, când vine receptorul. Pe Cercelaru, că știe să iscălească, l-au pus primar ! A uitat de coarnele plugului ! Acum nu-i ajungi cu prăjina la vârful nasului ! Primar și el, de !

De-asta zic, nu mi-ar strica măcar o bucată de pământ din moșia lui Lupeanu. Ce-o vrea Anica, nu știu ! Ea o ține una și bună ! Salba a fost a ei ! I-o dăduse mamă-sa când am luat-o eu de nevastă. Altă avere, nu a avut. ...Și,... dacă țin minte, un cufăr cu niște zdrențe ! L-am pus în fundul carului. Ce să-i fac ? Au fost mulți la părinți, și aproape numai fete. De unde avere ? Dar eu... o fată am avut ! I-am dat ! Pământ, pădure, vie, până și vacă cu lapte i-am dat ! Am umplut și un car cu saci de porumb, altul cu grâu. Am dat și nu-mi pare rău ! Dar salba nu trebuia să i-o dau ! N-am știut eu cum se schimbă

timpurile ! Acum, ce să fac ? Nu-mi rămâne decât să dau juncul în toamnă. Mai vând ceva bucate, dacă se vor face, apoi mai caut pe undeva vreun galben, doi, cât îmi vor ajunge paralele. Iar dacă nu, tot la gineri-meu trebuie s-ajung ! După spusele Sevastiței, aș fi repede om bogat ! Dată dracului, țiganca ! Mai să jure că a văzut flăcări ce ieșeau din pământ, la piciorul podului, în Aninoasa. I-auzi vorbă ! Acolo, se zice că ar fi ascuns nemții în timpul războiului, tot aurul. Acum, galbenii dau de veste, cu limbi de foc. Dar numai după miezul nopții, când pot să se arate și dracii care îi păzesc. Păi da, că ar fi fost aur blestemat !

Nu prea e de crezut, dar poți ști ?! Și chestia cu diavoli... ?! Altceva ar fi ziua ! Sapi cât poțești. Dracii nu se-arată. Numai aur de-ai găsi ! Ce-ar zice însă oamenii ? Ce-ar gândi Anica ? Că m-am scrântit, sau m-a deocheat vreo muiere. Doamne, ferește ! Om cu părul alb ! Asta mi-ar trebui ! Eh, viața te îndeamnă la multe ! Am îmbătrânit eu, dar parcă tot aș încerca !“

Gândurile l-au plimbat într-o parte și-ntr-alta pe Stan, fără să îi dea o clipă răgaz. Nici nu a simțit că încet-încet, soarele zvântase roua. Între timp, el ajunsese cu vitele în poiana cu părul. Oile rămăseseră sub poala pădurii. Trăgeau tot mai la umbră. Celelalte animale mai rupeau încă din trifoiul în floare. Stan, parcă obosit, a așezat haina lângă tulpina groasă, la umbra coroanei înălțate spre cer, și s-a întins. A tras pălăria mai spre vârful nasului. A simțit apoi un soi de moleșeală că îi cutreieră pân-

tecele. Sprâncenele de promoroacă i-au căzut peste pleoape. Curând, s-a cufundat într-un somn adânc. Un sforăit ușor se îngâna cu foșnetul frunzelor, la fiecare adiere de vânt. Printre gene, undeva în colțul minții, i se părea că își vede grădina casei de dincolo de drum. Crescuse acolo, sub coastă, un tei falnic, în plină floare. Sub ramurile lui, plutea, ca un voal de mireasă, viața.

Soarele se revărsase pe înaltul cerului. Totul părea sfânt. Curând însă, de dincolo de deal, s-au ridicat nori negri și mari. Adierea a devenit furtună. Șerpi de foc curgeau din ceruri. Ploua cu găleata. Deodată, i s-a părut cum că se rupe dealul și alunecă învolburat în vale. A încercat să fugă, dar nu avea putere. Picioarele îi intraseră până la genunchi, în mocirlă. Vântul năprasnic urla între cer și pământ. Stan a ridicat mâinile : „Doamne ! Of, Doamne !“

În poiană, spre părul lui Ilie al Lăboaicăi, se îndrepta Ciocea, cu vitele lui. Omul l-a văzut pe Stan căzut lângă tulpina pomului, când se zbătea, ca apucat de friguri.

– Mă, ia scoală-te ! Ce e cu tine ? – a strigat el și l-a strâns de deget.

– Uite, al dracului, Doamne, iartă-mă, ăsta moare pe-aici !

Stan a deschis încet ochii. Broboane mari de apă îi udaseră părul și fruntea.

– Ce ți-e, omule ? Mă faci să-mi pierd mințile, ai ?!

– Visam. Ațipisem și visam ! – a răspuns Stan îngrijorat. Doamne, ce-o mai fi și asta ? Ce necazuri vor mai da peste mine ?

Încet-încet, la locul cu pricina, a ajuns și Turcu. Vitele îi păscuseră mai la vale. Ale lui pășteau, încă înfometate, pe marginea șanțurilor.

– Vezi, mă Ciocio, cine ne terfelește nouă iarba cu noaptea-n cap și obrazul mai spre prânz, în fața muierilor ? Țsta ! Cine ar mai putea să umble ca liliecii ? Ia zii, mă, fi-ți-ar pălăria a dracu, ai dormit aici ?

– Stai, lasă-l ușurel, că spune tot ! Nu vezi că abia a înghițit gălbenușul ?!

– Ce să lași, că nu e de lăsat ! Parcă o văd pe Ioana în prispa casei. Nici n-apuc să intru cu vitele în curte și mă ia pe furca a lungă :

„Iar le-ai ținut, mă hodorogule, în glod, la Vlădia ? Parc-ar fi mâncat lemne, săracele vite ! Pune-le un grunj de sare, să aibă după ce bea apă, altfel le ia vântul din bătătură !“

Degeaba încerc eu s-o domolesc, să dau vina ba pe iarbă, că a îmbătrânit, ba că vitele sunt prea mofturoase. Iese la poartă, și unde n-o vezi că se uită la Stan în curte. Pune mâinile în șolduri și iar se înfoaie :

„Pe-ale lui Stan le-ai văzut ? De le-ar fi umflat cu țeava, și tot n-ar fi așa, cu burțile doldora ! Are dreptate Anica când spune că ia o găleată cu lapte la mulsoare ! Nu ca mine, o strachină, și aia pe jumătate !“

Stan și-a văzut mai întâi de-ale lui. Și-a șters nădușeala cu dosul hainei. Când a văzut însă că Turcu îl toacă mărunț, și-a ieșit din fire :

– Mă, te potolești, sau... ?! Ia vezi, că îți cârpesc vreo două, cât ești de bătrân, de mă ții minte și în groapă !

„Cine se scoală de dimineață departe ajunge !“ – e o vorbă din bătrâni. Sau altfel zis, cine se scoală de dimineață are iarbă multă și vitele-i pasc pe săturate.

Turcu nu se lăsase nici el mai prejos. Îl mânca sub limbă :

– Dar ce, mă, e moșia ta, sau a voastră din neam ?

– Nu. Dar nici a ta nu e ! De-aia a lăsat-o boier Pazu islaz satului ! Să pască vitele pe ea !

Stan s-a uitat pieziș la el. I-a fost greu să-l îmbrâncească, deși Turcu le căuta cu lumânarea aprinsă. În cele din urmă, și-a luat haina și biciul, apoi a dat ocol vitelor și s-a îndreptat din nou spre marginea pădurii.

De-acolo, de pe deal, părea și mai largă. Casele însă parcă se micșoraseră. Vitele lui, sătule, mergeau alene. Mai rupeau doar ici-colo, muguri de cicoare.

Singur, în mijlocul câmpului, s-a liniștit. A încercat să uite și să alunge presimțirile ciudate. Când s-a gândit la Turcu, un zâmbet i-a apărut în colțul gurii.

„A îmbătrânit și a îmbătrânit degeaba ! – și-a zis. Cu mine și-a găsit ?! Nu se vede, îl caută moar-

tea pe acasă și el umblă teleleica după potcoave de cai morți! Parcă vrea el?! De gura muierii pleacă! E, ce-a căutat a găsit! S-a-nsurat bătrân cu femeie tânără! Sunt vreo cincisprezece ani, sau poate mai bine între ei! Măcar moare cu gândul împăcat că are cine îi purta de grijă cu pomenile. De jelit nu se știe! Se va găsi ea vreuna! A lui însă...! Abia așteaptă să se vadă liniștită în casă! Nici el nu a fost ușă de biserică! La tinerețe, ținea cuțitul în dinți când era cu hora înainte. Acum, i-a venit timpul să mai stea și în coadă. Cât îl vor mai ține și aici puterile. E copt. Abia își mai ține bășinile, Doamne iartă-mă! Mă pângăresc acum, duminica, în zi mare, și nici nu apucă popa să iasă din biserică.

*
* *

Nu se mijiseră încă zorii, când a crăpat Anica ochii. A pipăit încet pe brâul sobei, până ce a găsit cutia cu chibrituri. A aprins lampa. A luat apoi betele de lână de la capătul patului și s-a încins zdravăn. A deschis de-un lat de palmă fereastra, să primenească aerul din casă. Cu un cauc de apă și-a spălat mâinile și obraji. Ajunsă în curte, și-a aruncat ochii peste gard, la Boade, să vadă dacă femeia i se sculase. Cu o mână de surcele sub braț, s-a întors pe vatră. A aprins focul și și-a făcut tăciuni pentru tămâiat.

– Măcar duminica să am timp și pentru ei! – și-a zis ea cu gândul la copilul care îi murise și pe

care îl îngropase la un pas de maică-sa. Să îi pomenesc și să le mai sap mormintele ! Că s-au du...s și de noi nu vor să mai știe, cum ne-amărâm zilele pe-aici cu ăștia, lua-i-ar apa, că moartea i-a uitat ! – a vorbit ea de una singură, în timp ce a rupt câteva frunze și flori din mușcatele de pe pridvor.

– Ce tot blestemi, fată, cu noaptea-n cap, și pe cine ? Te-aude Ăl de Sus ! În fundul iadului te azvârle ! – a înfricoșat-o Anica lui Boade, ajunsă pe nesimțite în preajma ei.

Doamne, mai să-mi sară inima din piept ! Nu strigi și tu când intri în casă la om ? Dacă mă găseai în pielea goală ?! – s-a speriat femeia, apoi i-a răspuns mai pe ocolite :

– Ce să fie, m-am păncit și eu ! Lozesc de una singură, dacă n-am cu cine vorbi !

– Păi, Stan unde e ?

– Aseară, s-a cam făcut la Ghioace. Acum plecă cu vitele la câmp. Nu apucați nici măcar să mulg vaca.

– Și tu prea le strângi la inimă ! Care nu bea ? Uite-l și pe-al meu, acum zace ! Îl doare capul și îl arde la burtă !

– Lasă, că nici cu el nu mi-e frică ! E tot un fel de pui de lele ! Mai zice că suferă cu inima !

– Cu de toate suferă. Nici el nu mai știe, săracul, cu ce, dar când e vorba de muncă, nu de dat pe gat ! – și-a lăudat Anica lui Boade omul.

– Atunci spune și tu cum să nu zici ! Că am răbdat, am tot răbdat, până nu mai pot !

– De ! Zii, dar zii și tu așa, mai pe ascuns, să nu te-audă soacră-ta, că, dacă îi spune ăluia, îți înmoaie oasele.

– Ba s-audă, că și asta, chiar dacă ai muta-o de la umbră la soare și invers, numai de cleanță e bună !

– Nu prea ești în apele tale, femeie ! Te-ai sculat cu fața la așternut. Vezi, să nu îți meargă de-andoa-selea toată ziua, că e de rău !

Anica și-a așezat un șorț pe dinainte și o basma neagră pe cap. Au plecat. Poteca le-a șerpuit mersul, de cum au sărit pârleazul, spre vale, până în poarta cimitirului cu crucile umbrite de liliaci.

Împrejmuț de salcâmii înalți, cu cruci ca niște căciuli pleoștite, înnegrite de vânturi și ploii, cimitirul vărsa în inima celui ce venise, veninul amar al morții, plămădit în frângerii de suflete. Deasupra mormintelor, pluteau ca-ntr-o ceață, chipurile aievea, demult pierdute, ale celor dispăruți.

Anii îndeșiseră crucile, și potecile printre morminte aproape că dispăruseră. Morții, așezați unul lângă altul, se rânduiseră ca pentru o adunare. Înțepeniți, nepăsători și reci, așteptau să treacă timpul, să mai vină pe la ei câte unul de-al lor, din casă.

Anica a pus câteva boabe de tămâie în oală. Fumul alburiu s-a împrăștiat printre mărăcini.

– Aoleo, fată, ce s-au încurcat măceșii ăștia ! Nu mai ai pe unde pune piciorul ! – a îngânat, răgușit, Anica, înecată de mirosul de tămâie.

– Ai grijă, ia seama pe unde calci, că dai peste ăștia ai lui Turcu ! Știi că au fost țâfnoși din fire ! Acum se scoală peste tine, dacă îi calci pe bătăture !

– a răspuns Anica lui Boade. Cealaltă aproape că nu a auzit-o.

La capătul mormântului, sub streășina crucilor, a aprins lumânările și le-a înfipt în pământ. A dat ocol de trei ori locului, unde se odihneau ai ei. A îngenuncheat. O durere adâncă i-a cutremurat trupul. Ochiul i s-au împăienjenit în lacrimi. Cu vocea sugrumată, abia a putut să scoată strigăte, din adâncul sufletului.

– Mamă, mamă !

La câteva palme de loc, mai încolo, sub crengile vărsate ale unui vișin, se smiorcăia și Anica lui Boade. Parcă dădea gură ciorilor, pe coastă, când sunt viile pârguite. Când a văzut că Anica îngălbense, a luat-o de braț :

– Stai, femeie ! Ho, că te jeliși destul ! Crezi că mai învie ? Nu am auzit că s-ar mai fi întors vreunul după lumea cealaltă. S-au dus, așa a fost să fie ! Fiecare ne ducem ! Aici ne e locul ! Numai când ne-o veni timpul ! Până atunci, morții cu morții și viii cu viii ! Hai, că nu ne fac ei sau alții treburile !

Anica a încetat. A mai suspinat de câteva ori și și-a șters lacrimile cu colțul basmalei. A golit tăciunii din ciob în fața crucii și a presărat deasupra tămâia rămasă. Ridicată în picioare, a mai stat o vreme cu privirea pierdută, undeva departe, spre locuri neștiute, fără să scoată o vorbă.

– Hai, Anico, odată, că s-or uita ai lui Iepure, din groapă, la tine și, Doamne, ferește, n-ai fi având chiloți sub fustă !

Anica i-a aruncat o uitătură fulgerătoare.

– Of, of, ai îmbătrânit degeaba ! Ce să mai zic ?!
O fi intrat necuratu-n tine ?!

– Ce știi tu, ei toată viața au fost cu ochii după muieri ! – a glumit femeia, nepăsătoare.

– Măcar tu te jeliși vreun pic ? – a întrebat Anica.

– Mă jeli, că de-asta veni aici ! Nu să-ți țin ție de urât ! Crezi că se luau crucile după tine ?

– Păi, pe cine ?

– Pe mine, i-auzi pe cine ?! Pe mine mă jeli, să fiu gata jelită când mă va lua popa !

Poteca spre cimitir era un du-te-vino. Ele plecau, altele veneau. Acolo, în cimitir, lumânările pâlpâiau printre frunzele liliecilor, ca într-un candelabru ceresc.

Ajunsă acasă, treburile o așteptau pe Anica. O găină ce trebuia gătită mai croncănea încă sub albăie. Curtea aștepta rânduială. Apă de la fântână nu era adusă. Nu știa de ce să se apuce mai repede.

„Să mai zici că duminica... ! Halal odihnă, cu atâtea pe cap !“ – s-a plâns, în sine, fără a sta pe gânduri.

Razele soarelui au mângâiat fruntea copilului și i-au gădilat nările. Ștefan s-a trezit când iureșul de dimineață deja trecuse. Lui îi rămăsese la îndemână o mătură de nuiele cu care să curețe ograda.

La prânz, treburile erau isprăvite. Pluteau în pridvorul casei liniștea și mirosul de pâine caldă. Totul părea primenit ca pentru o zi de sărbătoare. Chiar și Ștefan se îmbrăcase cu pantaloni noi, din

doc albastru, cu cămașă albastră și încălțase tenișii cumpărați din târgul Bălceștilor.

Aproape de prânz, Anica a așezat lingurile și străchinile pe masă, să se găsească puse. Pâinea a învelit-o cu un prosop curat, apoi a stat pe pragul ușii. A tresărit când a scârțâit poarta. A crezut că venise Stan cu vitele de la câmp, însă i-a intrat în curte fata.

– Dar, singură, mamă ?

– Vine și Ionică. Se tocmește cu Florea lui Mazilu. Vrea să îl ia pe ajutorat la coasă, că s-a uscat iarba în livadă.

– I-a cam venit timpul ! – a răspuns Anica. Să vorbească și cu taică-tău ! Știi că nu se dă înapoi de la muncă !

*

* *

Stan s-a întâlnit cu gineri-său când a băgat vitele în ogradă.

– Ai găsit iarbă, nu glumă ! Știi vreun loc mai ferit de ochii lumii ! – a zâmbit Ionică și i-a întins mâna, în semn de salut.

– Cine caută găsește ! Numai că nu trebuie să ți-o ia altul înainte ! Câmpul, dimineața, devreme, când nu apucă să răsară soarele, e ca femeia stătută. Dă din toată inima celui care cere întâi. Și-apoi, mai e o asemănare : și pe unul și pe alta, le ai cum le îngrijești, altfel el se spulberă de vânt, ea îți mănâncă urechile, cum i le-a mâncat o pisică lui

Terente ! Nu știi ? Te născuseși, sau nu ? – a întrebat Stan, mai mult ca pentru el.

Nu, n-aveai de unde ști ! – a răspuns tot el. Ei, află de la mine ! Pe Terente nici eu nu-l mai țin bine minte. De la un timp, se tot văieta de o amețală în cap și un junghi la inimă. Rămăsese singur. Femeia îi murise, iar băiatul lui era prins cu treburi prin târgul Craiovei. Într-o zi, când a intrat în casă, i s-a făcut sete. S-a aplecat după ulciorul cu apă rece. Cum s-a îndoit, așa a înțepenit. Lumea nu avea de unde să știe. Ușa era închisă. A trecut o zi, au trecut două... „Unde să fie ?“ – se întrebau oamenii. Până la urmă, au deschis și au intrat. Ca un glonț, le trecu printre picioare o mătă neagră. S-au speriat, iar când l-au văzut pe Terente mort, fără nas și fără urechi, au încremenit. Au prins pisica și au spânzurat-o. Dar ce folos ? Ferească-te Dumnezeu să mori și să nu ai pe nimeni lângă tine ! – a povestit Stan, apoi a întrebat :

– Despre ce vorbeam mai înainte ?

– Despre femei și...

– E, vezi tu, eu o fată am avut ! Să nu crezi că nu-mi pare rău de ea. Aș înnebuni să știu că m-a făcut de râsul satului. Ea însă nu e din acelea, dar nici tu nu ești un gură-cască la care să-i mănânce câinii mămăliga din traistă. Am știut eu pe-a cui mână s-o dau ! – și-a lăudat Stan ginerele, dar cu gândul la salba de aur. Ionică a rămas uimit. Când s-a dezmeticit, s-a întrebat :

„Ce-o fi vrând de la mine ?! Nu degeaba bate el câmpii !“

Anica își pierduse răbdarea.

– Hai, omule, v-a găsit taina acum, fir-ar să fie !
Se răcește mâncarea ! – a strigat ea din casă.

– Stai, că venim. Cade omul de pe casă și tot mai stă, dar noi... ?!

– Stă, că nu are încotro ! – l-a completat Ionică, apoi au intrat.

Lui Stan, când i-a văzut pe toți în jurul mesei, i s-a umplut sufletul. De bucurie, s-a dus în beci și-a adus o sticlă cu vin.

– Ce ți-a venit, omule ? Iar cu băutura ?

– O dată îmi veni ginerele în casă, și fac cinste !
Îți e că sărăcești din asta ?

Anica a tăcut. Au mâncat, au băut, au vorbit de una, de alta, și timpul le-a trecut ușor.

– Când suntem cu toții, parcă tot aș mai trăi !
Simt că am putere. Voi însă veniți, stați ce stați și vă duceți la ale voastre. Noi rămânem... – s-a mâhnit, spre sfârșit, Stan.

În jurul mesei rotunde, se așezase liniștea. Stan ar fi deschis acum vorba despre pământ, dar s-a gândit să lase lucrurile așa cum sunt.

„Mă trezesc că-mi sare Anica în cap și ce-am făcut ?! Mai înțelept ar fi altfel. Dar dacă-i prind datori cu ceva, știu cum să trag spuza pe turta mea !“

– Ce ți-ai venit, tată ? Parc-așa, dintr-o dată, nu ai mai fi în apele dumitale ! – l-a întrebat Petrica văzându-i cutele ce i se frământau pe frunte.

Nimic, ce să fie... Mă gândeam și eu la ce este, și mai ales... Vedeți voi, una vrea omul, și alta iese

dacă nu suntem uniți. Am face o treabă bună, numai că...

– Socoteala de-acasă nu e totuna cu aia din târg. Mai greșește omul ! Sănătoși să fim, că lucrurile... s-a grăbit Anica să zică, nu cumva ca Stan să scoată vreo vorbă din cele ce știa ea că îi stau pe vârful limbii. Noi, cei bătrâni, ne mai pierdem mințile. Voi să le aveți... ! Să vă faceți o casă, un rost al vostru !

Pe Stan, l-au uns la inimă vorbele femeii. A zâmbit mai întâi, apoi s-a pus pe râs.

– Uite, mă, și eu care credeam că mamă-ta nu are minte nici cât o curcă !

A încetat însă dintr-o dată râsul și fruntea s-a încrețit din nou.

– Să știți că bine zice ! O casă a voastră vă trebuie ! Vă ajut și eu cât mă mai țin puterile ! Cu una, cu alta ! N-ar fi rău să facem până în secerat cărămida. Timp e suficient.

Stan găsise parcă izvorul. Acum era timpul să îi sape șanțul pe care el să se scurgă.

– Ai dreptate ! Ne-ar trebui ! Numai că... nimic nu se face cu mâinile goale ! – a aprobat Ionică și a roșit în fața socrului.

– E, tată, ce știți voi ?! Bateți fierul cât e cald ! Peste un an, vă și mutați în ea. Numai să vreți, că restul... Punem mână de la mână și trebuie să iasă ceva !

Prins cu vorba, Ionică uitase de ce venise, iar Stan nici că putea să zică altceva, decât ce îl interesa. S-au despărțit cu înțelegerea ca, în curând, să se apuce de treabă.

După ce și-a petrecut până la poartă copiii, s-a îndreptat spre oborul oilor. Fluiera și cânta :

*Frunzuliță foaie, foaie,
Hai, leliță, mai la vale,
C-am mai luat vreo cinci pogoane...*

Anica l-a urmărit din capătul prispei, mirată. Și-a făcut cruce și a alergat în podul casei. A ales de acolo un porumb românesc. A rupt din el patruzeci și patru de boabe. A dat cu bobii să vadă ce i s-a întâmplat omului. Prea i se părea într-un fel, în care, ei, rar îi fusese dat să-l vadă. „Asta îmi trebuia, Doamne, iartă-mă !“ – și-a zis. A luat apoi un pahar cu apă, a picurat și câțiva stropi de apă sfințită, apoi a stins un tăciune în el, descântând.

– Bea, omule, bea, că nu-i a bună ! Cine știe ce ți-a pus în rachiul aseară... De la Ghioace ți se trage ! – l-a îndemnat ea pe Stan când el a ajuns iar în casă.

Stan și-a luat paharul ca omul ascultător. S-a uitat la tăciune și a zâmbit amar.

– Cum se înșeală omul ! Mai să cred că ai minte în cap, când colo... ! – i-a zis și a aruncat apa peste pridvorul casei, a spălat apoi paharul și l-a umplut din nou cu vinul ce îi rămăsese în sticlă.

– Pe ăsta nu ai putut să-l descânți ! Uite, că îl beau și așa...

Anica l-a privit nedumerită.

Între prânz și amiază, toți stăteau la umbră. Vitele își pleoștiseră urechile peste ochi, să poată rumega în tihnă. Păsările se cuibăriseră peste cren-

gile din grămada de lemne. Până și afurisiții de porci își vârâseră ticurile în groapa cu nămol din spatele casei. Peste tot, liniște.

Stan s-a întins de-a lungul patului și l-a luat somnul. Numai Ștefan se furișase peste pârleazul din fundul curții, către baltă, cu undița, să-și facă de lucru.

Când s-a trezit Stan, soarele stătea să cadă încet în partea cealaltă, spre apus. Cum timpul era înaintat, nu-i mai rămăsese răgaz să se tocmească. Și-a luat vitele și a pornit cu ele la câmp. Niciunde nu se simțea mai în largul său, ca în mijlocul codrului, departe de gurile rele. Pădurea îi era mai mult decât o soră.

*
* *

Săptămâna începea prin muncă și se încheia la fel. Rar se întâmpla să se abată careva de la această rânduială. Timp de petreceri aveau numai în zilele de sărbătoare. Doar atunci, tineri și bătrâni se îmbrăcau cu haine bune, ținute în cufăr, și, după prânz, până seara târziu, satul se mișca fie la deal, spre islazul din Satul Nou, fie la vale, la poiana lui Mărin Mugurel, în Bisa. Horele se țineau roată în cântatul viorilor și țambalului. În Bisa cânta Murgu cu ai lui. La Islaz, vioara întâi era Chimiță. Oamenii petreceau, uitând de neazuri. Când se încingeau bine, apărea Staroș, alvițarul, într-o cotigă trasă de-o iapă îmbătrânită.

– Ia înghețata ! Ia la baba ! – striga nevastă-sa.

– Ia la moșul ! – o ajuta el.

Petreckerile se întindeau până târziu, spre miezul nopții, în jurul meselor, sau pe pridvorul din prispă. Rare erau casele în care să nu se găsească ceva bun de mâncat, pe masă.

„S-a dezlegat de dulce !“ – se bucurau ei și mâncau cu poftă fiindcă postul, deși lung, era ținut cu sfințenie.

Din primăvară, când dădea colțul ierbii, până toamna când bruma alba câmpurile, zilele de sărbătoare erau ca un fel de mirodenii puse în mâncare. Odihna, dar mai ales liniștea, oamenii și le găseau în mulțumirea de sine. Totuși, zi de zi, se bucurau că era pace și, fiecare își putea vedea de ale sale.

„Ferească-te Sfântul de război !“ – se mânia baba Floarea când auzea stoluri de ciori, croncănind, în zbor. „Femeile rămân cu casa. Vai de mama lor ! Ce să faci tu singură, muiere ? ! Să mai ai și-o droaie de copii ! Când e omul acasă, lucrurile stau altfel. Pun umăr lângă umăr și trebuie să răzbească ! Ies ei cumva la lumină ! Blestematele astea trag a rău !“

„Mai lasă-le încolo, mamă ! De ele ne arde nouă ? Necazurile au fost și vor fi ! Scapi de unul, intri într-altul, și tot așa ! Lumea în ele se frământă ! Noi să fim sănătoși ! – încerca să o liniștească Stan.

„Așa o fi ! – îl aproba ea, gânditoare. ...Dar ține minte ! Vor veni timpuri grele ! Cu vrajbă între voi, cum scrie la Sfânta Scriptură.“

„Am trăit până acum, trăim și de aici înainte !“ – făcuse Stan un semn, a nepăsare.

„După mine,... faceți cum vreți ! Eu... mâine, poimâine, pun mâinile pe piept și, în ziua următoare, îmi mâncați coliva. Ascultă-mă însă, că nu îți vreau răul ! Nu râvni la bunul altuia și nu te bucura de necazul nimănui ! Pământ ai ! Muncește-l bine pe ăsta ! ...Și lasă și altora să aibă, că nici cu pământul nu se știe ! Văd cum mișună jandarmii și aud multe dacă stau toată ziua la poartă. Of, ce să fac ? Mi-a luat Dumnezeu puterile ! Mai am zile de chinuit ! Măcar de mi-ar ieși sufletul mai repede, să nu vă dau și vouă de furcă !“

Vorbele acelea l-au tulburat pe Stan într-una din zilele de sărbătoare, dar nici prin gând nu-i putea trece acum, să renunțe la moșia lui Lupeanu.

*
* *

Ziua de duminică era pe sfârșite. Pe seară, animalele își făcuseră pe deplin sașul. Stan le-a mânat spre Dealul Viilor, pe drumul șerpuit ce trecea prin pădurea de stejar de la Comorâcea. Dinspre sat, până-n Valea Răchitei, peste Dealul Bătrân, se-ntindea moșia cu pământuri și pădure la care râvnea. Într-o poiană ferită de ochiul trecătorului, el știa un izvor curgător cu apă bună. Ajuns acolo, a dat la o parte ierburile ce acopereau oglinda apei, și-a spălat mâinile, apoi a făcut pumnul cauc și a băut. A adăpat după aceea vitele. A privit împrejur și a ridicat ochii spre cer.

– Doamne, ce fântână cu chei și cumpănă așa face aici !

De jur-împrejur, stejari bătrâni se înălțau falnic. Stan a mers dintr-unul într-altul. Le-a mângâiat trunchiurile ca pe trupul unei femei frumoase.

– Lemn tare ! Țsta nu are moarte ! Neam din neamul meu n-a avut așa ceva ! – și-a zis, în șoaptă, și s-a afundat printre tufe aruncând, din nou, privirea spre cer. Abia s-a întrezărit albastrul nesfârșit de sub coroanele stufoase. Mirosul de pădure, de mușchi de copac, îi plutea sub nări. Ramuri mărunte și frunze uscate i-au trosnit sub tălpi. Întors în luminiș, a dat ocol vitelor. Și-a luat rămas bun de la tot ce lăsa în urmă și s-a îndreptat spre marginea locurilor cu lanuri de grâu. A rupt câteva spice. Le-a frecat în pumn. În podul palmei, i-au rămas boabele. Când le-a mestecat, a simțit gustul dulce al pâinii din bob nou. Deasupra lanului, înaintea ochilor, parcă vedea focul ce pâlpâia în gura țestului. Convoaie de care pline cu saci i se înșirau, greoaie, în minte. Stan a simțit în ele gustul belșugului.

Liniștea plutea peste tot satul în acest sfârșit de duminică.

Ștefan tocmai își așezase pantalonii și cămașa la locul lor când Stan a intrat în casă. I-a sărit de gât. Pentru o clipă, el i-a spulberat deșertăciunea din suflet și i-a picurat în minte, iar, credința în ziua de mâine.

Întunericul a căzut peste sat. Mare cât roata carului, s-a ridicat pe vârful dealului, luna. Ștefan s-a

ghemuit în colțul patului. Ochiul geamului lăsa să-i fugă privirea spre ea. Într-un loc mai răzleț, și-a văzut și steaua lui. Razele ei parcă i-au cutreierat trupul. A întins mâna, convins că o poate prinde. Ea însă i-a plutit pe gene.

„Fii pentru mine o surioară cu funde în cosițe și pașii mei, în stropi de rouă, pași-vor după tine“ – s-a rugat el în gând și a adormit până-n dimineața următoare, când glasul lui Stan i-a schimbat lumea de vise din timpul nopții.

– Să crezi tu că la fel va merge când ai să începi școala! O să-ți lungească învățătorul urechile! Dormi cât vrei, dar nu mai aștepta să-ți poarte cineva de grijă! – l-a dojenit, în trecut, Stan, și a plecat.

Începuse o nouă zi de muncă. Stan și-a adus aminte abia acum de ce îi venise ginerele în ziua trecută în casă. Trebuia să cosească. El s-a urcat în podul casei și a căutat cu lumânarea aprinsă, pe la streășină, coasa și tocul cu gresia. Deși trecuse anul, și-a amintit ușor de ele. Timpul le schimbase la față. Pete de rugină erau semn că și ele îmbătrâniseră. Stan le-a priment cu vederea. A pipăit tăișul lamei.

„E încă ager! Așa cum de ani de zile îl știu!“ – și-a zis cu amărăciune.

După ce și-a luat nicovala și ciocanul, a tăiat valea prin spatele curților. În marginea grădinilor cu zarzavaturi, pe malul celălalt al iazului, stăteau întinse, ca un covor, livezile. Le-a privit. Pe alocuri, căzuse sub greutatea sa, trifoiul. Numai aglicele nu-și scuturaseră încă floarea. Când razele

soarelui au ridicat stropii de rouă, iarba avea miros de fragă coaptă.

La capătul drumului, în colțul lacului, unde știa că își are gineri-său fâneța, Stan și-a agățat traista cu mâncare într-un măceș, și a înfipt nicovala adânc în pământ. După ce a bătut bine coasa și a netezit pe o parte și pe cealaltă gura, a croit parcă drum în poiană. Polog de iarbă i s-a înșirat în urmă.

Aprig și îndârjit din fire, a pus la pământ o bucată bună, până ce Ionică și Florea i-au călcat în urmă. Când i-a zărit, și-a tras pălăria pe ceafă și a înfipt coporâia în iarbă.

În loc de „bun lucru !“, Florea l-a luat în răs :

– Stane, fi-ți-ar starea a dracu, te-ai apucat cu noaptea-n cap ?

– După cum vezi ! – i-a răspuns el în doi peri. Te așteptam pe tine la prânz ?!

Cum timpul era întârziat, s-au pus toți trei pe treabă. O vreme nu s-a mai auzit decât un fel de șoaptă a coaselor în iarbă. Ei rar se mai opreau să-și șteargă nădușeala de pe frunte, să-și fâlfâie cămășile aproape lipite de spate și să scuipe în palme, ca apoi să înceapă un alt polog.

Ionică, mai tânăr decât toți, a pus la pământ cât doi odată. A îndemnat cât îl țineau puterile, deși știa că nu avea cum să sfârșească într-o zi. Până și Stan, care se credea neîntrecut, s-a înmuia.

– Mă băietе, dacă o ții așa... scoatem limba de un cot. Tu crezi că noi mai avem anii tăi ? Ehe, și eu, când eram ca tine, spărgeam piatra în mână.

Ionică și-a ridicat privirea, fără să-i răspundă. A răsuflat adânc, apoi s-a uitat pe poteca ce ducea spre sat. A văzut departe, în lumina orbitoare a zilei, chipul unei femei ce părea că se strivește sub povara coșului, purtat pe vârful capului.

„Ea trebuie să fie!” – și-a zis, apoi s-a-ntors către ceilalți.

– Se vede că ar fi pe-aproape prânzul! Să ne răcorim un pic până îmi vine femeia cu de-ale gurii.

– Bine zici! Că mi s-au luat mâinile! – s-a bucurat Florea.

La câțiva pași de poiană, se întindea liniștit, de un luciu argintiu, iazul satului. Doar câteva sălcii pe margine îi pătau cu umbra lor, adâncul. Deasupra sa, o liniște, într-un fel topită, din văzduh.

Ionică s-a apropiat de mal. O bucată din el s-a rupt și s-a rostogolit în apă. Chipul lui de om vânjos a tremurat acum parcă și în ceruri și-n adâncuri până departe, în larg, apoi spre malul celălalt. A ridicat din nou ochii și și-a zărit mai aproape femeia. A uitat că era obosit. I-a ieșit în cale și a cuprins-o în brațe, apoi a vrut să o tăvălească în fânul încă reavăn. Și-a adus aminte însă că nu erau singuri. A roșit chiar când a dat cu ochii de socru-său, deși el le zâmbea complice.

Oamenii au făcut din iarba cosită, și masă și scaune. S-au așezat fiecare. Petrica a întins bucatele pe o pânză albă. Prânzul le-a fost îndestulat și binevenit, ca și odihna de după aceea. Când soarele s-a înmuiat, oamenii au prins din nou putere. Coasa părea și ea mai ușoară. Munceau cu spor. Din când

în când, toți se opreau ca la un semn. Își ascuțeau fiecare tăișul lamei la coasă. Atunci, Stan se uita prin poloagele din urmă și își privea fata.

Petrica întorcea fânul pale, pale, și își strângea, ca un copil, chite de fragi, de câte ori furca le scotea la iveală.

„Femeie la casa ei, deși...” – și-a zis Stan înainte de a se apuca iar de treabă.

Spre seară, câțiva nori au împânzit cerul. Sălciile înfipte în mal și-au ȱuguiat umbra pe unda firavă a apei. Livada mirosea deja a fân. Soarele și-a cufundat chipul într-un colț al iazului și însângera cu privirea lui până și peștii somnoroși din adâncuri.

Ionică a mulțumit oamenilor pentru ajutor, fiindcă ziua se sfârșise și a cântărit livada în minte. „O zi sau două și... gata !”

Stan și Florea, cu coasele-n spinare, s-au pierdut de-a lungul drumului. Curând, abia au mai putut fi deslușiți, după luciul scânteietor al coaselor, purtate sus, deasupra capului.

Petrica și-a aranjat din nou coșul. Se pregătea să se întoarcă acasă. Când a privit în juru-i, a cuprins-o teama. Rămăsese singură în mijlocul câmpului. S-a uitat în toate părțile după Ionică. Când și-a pierdut definitiv nădejdea, l-a zărit. Înota sub ramurile sălciilor pletoase. De ciudă, ea a aruncat cu bulgări în apă, aproape de el, apoi s-a așezat în fața lacului. Privirea ei a fugit peste oglinda apei, până departe, spre asfințitul însângerat.

Când Ionică s-a întors pe mal, Petrica nu și-a putut găsi astâmpărul, până ce nu i s-a agățat în

spate. Măinile i-au încolăcit gâtul. Sâni ei dezveliți și fierbinți s-au lipit ca niște ventuze de spinarea umedă și răcorită a omului. Pulpele sale i-au fript coastele. Fără să scoată un cuvânt, Ionică a purtat-o câțiva pași, până sub ramurile măceșului în floare. Goliciunea i-a înfierbântat. S-au rostogolit în iarbă. Un geamăt s-a pierdut printre flori. Femeia a adumeat plăcerea și și-a lăsat pleoapa să cadă.

Târziu, a întrezărit, printre gene, luna. Din deal spre vale, plutea ca un abur, înserarea. O adiere a trecut peste ei, ca un fior.

*

* *

Stan a intrat în curte odată cu noaptea. A agățat mai întâi coasa într-un cui bătut în stâlpul pridvorului.

Lucrurile își găseau locul mereu același, ani sau poate vieți de-a rândul. Numai înfățișarea lui avea să fie schimbată, zi de zi, de timpul nemilos. În urmă, îi rămâneau doar amintirile.

– E, cum e, omule ? Greu, după cum te văd !

– Văzuși tu ?! Semn că e iarba bună și-o să aibă ce mânca vitele la iarnă. Altceva ce mai contează ?! Până una, alta, caută-mi tu un cui !

„Ce-o face noaptea cu el ?! – s-a întrebat femeia, nedumerită, dar i l-a dus.

Stan, după ce și-a scuturat peste pridvor opinicile, a zgâriat adânc o dungă, sus, pe tocul ușii.

– Ce mai e și asta ? – l-a întrebat Anica, speriată, apoi și-a făcut cruce. Un zâmbet al lui Stan, șiret, dar amar, i-a fost răspunsul.

*
* *

Câteva zile mai târziu, spre sfârșitul săptămânii, când Ionică punea ultima pală de iarbă în fanar, nori negri și grei s-au abătut asupra satului. O ploaie repede, de vară, a căzut din belșug. Pârâiașe iuți au brăzdat curtea. Șanțurile de pe lângă drum s-au umplut, gata să dea peste ele.

Când a văzut că nu se oprește ploaia, Stan a făcut glugă un sac de cânepă. A desfundat gura canalului, ca apa să curgă-n voie, spre matcă. Șerpi de foc au brăzdat întunericul până în noapte, târziu. Ploaia a continuat să cadă însă mărunț și în ziua următoare, când soarele s-a furișat printre norii spârți. O lume primenită respira parcă altfel decât în zilele trecute. Privighetorile s-au ridicat deasupra grânelor. Berzele se desfătau acum în păpurișul de pe malul iazului. Colțul ierbii a dat din nou. Din mușuroaie, furnicile dăduseră buzna, alergând parcă după timpul pierdut. Numai greierii, nepăsători din fire, și-au început iar concertul, nu cumva să le-o ia înainte broaștele ce așteptau totuși să înceapă odată cu căderea serii.

Pentru Stan, ploaia era deja aurul ce-l aștepta la sfârșitul toamnei. Desculț, pentru că pământul umed îl simțea mai bine între degete și apoi în tot

trupul, a dat ocol lanurilor. A poposit târziu pe coastă, în capătul viei. Din vârful dealului, privirea i-a cutreierat iar ținutul. O adiere de vânt a făcut să tremure frunza în copaci, iar el a tresărit.

*
* * *

Sâmbătă, când încă mai era vreme până la prânz, potecile s-au zvântat și șerpuiau din nou prin livezi. Oamenii se mișcau iar în voie.

Acasă, rezemat de perete, Stan a pipăit mai întâi semnele făcute pe ușa, apoi le-a numărat în gând. Din creștet până-n vârful unghiilor, a simțit zilele de trudă.

– Anico... ! – și-a strigat el femeia.

– Ce e, omule ?

– M-aș duce mâine prin târg.

– Păi cum, așa, să-ți pierzi timpul ? Că de vândut, nu prea avem ce. De cumpărat ar fi destule, numai că nu dau ăia nimic pe răs. Fir-ar să fie ! – a încercat ea să se împotrivescă.

– Așa o fi, cum zici tu ! De dus, însă tot mă duc ! Și iau și copilul cu mine.

Ștefan s-a bucurat și i-a sărit de gât.

– Cum se face, că tot eu cad prost ! Așa o fi dat să îndure muierea ! – s-a mâhnit ea.

Duminică dimineața, înainte de a se arăta zorii, Stan a căutat în cufăr și a scos un rând de haine bune. S-a îmbrăcat.

– Și mai zice lumea că nu haina îl face pe om ! Uite, parcă ai fi geambaș de cai, nu om de la coar-

nele plugului ! – i-a zis femeia în timp ce îl privea cu strângere de inimă. Ce te-ai închipuit așa, omule, că doar nu te duci pe lumea ailaltă ?!

– Ai vrea tu, dar nu scapi ușor ! Mai ai zile de trăit cu mine !

– Fugi de-aici, că nu îți stă bine ! Ți-ai pierdut mințile acum, la bătrânețe ! – l-a dojenit, apoi a scormonit prin niște zdrențe, la capătul patului, după o batistă în care și-a legat, cu grijă, banii ei.

– Dacă tot îți veni de ducă... Cumpără-mi niște oale smălțuite, să le dau de pomană când se va slobozi fântâna de sub coasta din Vlădia – i-a zis ea și i-a dat mărunțișul.

Stan a numărat banii și i-a așezat într-un buzunar, în dosul hainei.

– Păi..., cam câte ? – a întrebat el. Femeia a numărat pe degete :

„Pentru morți... vreo... : Copilului una, lui Ion una, ...și soacră-mii una, chiar dacă mi-a mâncat zilele.“

– Ce tot zici, femeie ? Spune o dată, că mă apucă ziua !

– Vezi și dumneata, vreo șaisprezece ! Dar să fie frumoase !

Ștefan aștepta lângă ușă, cu mâna pe clanță, gata de drum.

*

* *

Stelele mai picurau încă ceva din farmecul lor, boabelor de rouă. Iarba, de-a lungul drumului, părea presărată cu diamante cerești. După ce a trecut

Dealul Bătrân și Valea Răchitei, Stan, cu copilul alături, a călcat pe drumul Bălceștilor. De o parte a sa, într-o poiană străjuită de păduri și văi întunecoase, se ridicau, parcă sălbatic, casele lui Biriță. Oamenii oboșiți se opreau aici pentru a-și odihni trupul și uneori sufletul bătut de ploii sau gânduri. Ștefan însă a tresărit atunci când a ajuns în dreptul lor și a auzit nechezatul unui cal, undeva aproape.

– Moșule, de ce stau ăștia aici !?

– Cine știe ! – a oftat Stan. E poveste lungă, dar nu de proști stau ei ! Cu apa o duc mai greu, că trebuie cărată de la un izvor din mijlocul pădurii, în rest, câmpul, aproape, pădurea, lângă ei ! Vitele le stau libere și iarba e bună. Boierul nu are brișcă de trăncănit zi de zi până în mijlocul câmpului. Apoi Biriță are aici o cârciumă. Te duci la târg, te întorci și, fie c-ai făcut o treabă bună, fie rea, tot te-abați din drum la el ! O țuică bună, un vin de buturugă, un pește afumat sau o mână de măslina, găsești ! Mai are și o femeie frumoasă dată dracului ! Numai să simți că ai ceva parale, că și aruncă un pui pe grătar. Mămăliga în ceaun și saramură de pește în strachină.

Pe aici trec ciobanii cu turmele, toamna târziu, la iernat, în Valea Dunării. Primăvara, își fac calea întoarsă în munți. Spre sărbători trec vărarii, apoi olarii de la Oboga și Horezu. Vor sau nu, se abat din drum. Câte nu a auzit și văzut Biriță, numai el știe ! Stă, cască gura la vrute și nevrute, îți umple oala, și în podul palmei îi curg crăitării. Nu ca la mine, unde curge sânge de izbitura plugului !

Copilul asculta curios.

– Când eram tânăr – a continuat Stan – câte nopți nu am stins din viață aici, cu gura la slăvina butoiului și urechea la lăutari !

Odată, mergeam la târg, ca acum. Din urmă, mă prinsese cu căruța Chiloman și Ilie al Lăboaicăi. Nu am scăpat până ce nu am urcat și eu alături de ei. După un timp de mers, Chiloman a strigat :

„Ilie, hoții ! Sări !“

Celălalt, cu capul plin de băutură, a luat pușca și a spart liniștea nopții. Când ne-am apropiat –, Doamne, bine c-a fost să fie așa ! – Tache al Luțai se aruncase într-o groapă din marginea drumului. Alături, la câțiva pași de el, mai mișca încă o blestemată de capră pe care voia să o vândă-n târg. Inima omului abia mai bătea.

„Vino-ți dracului în fire ! Acum sting un glonț și în tine ! – l-a înspăimântat și mai rău Ilie. De vânzare ți-a fost ? Ia banii și taci !“

Am luat capra, l-am luat și pe Tache, apoi ne-am văzut de drum până la Biriță în poartă. Am bătut. „Care sunteți, bă ?“ – a întrebat el. „Noi, oameni din sat“ – i-a răspuns Ilie. Ia capra asta și fă-o friptură !“

La întoarcere, masa era întinsă în curte. În prăvălie, își tănuiau ciobanii potecile de munte. Oalele cu vin s-au ținut șir, până târziu, când începuse să îmi pară curtea neîncăpătoare. Tache a fost și el părtaș până a terminat banii luați pe capră, apoi l-a năpădit plânsul. Biriță, ca să-l ia în răs, i-a dat o rață. Să nu se-ntoarcă la femeie cu mâna goală ! Dată dracului băutura, dat dracu și Biriță !

*
* *

Amintirile din tinerețe au scurtat parcă drumul. Curând, au intrat în târgul Bălceștilor – un obor mai mare, închis de jur-împrejur cu sârmă ghimpată.

La intrare, Stan și-a potrivit pălăria, a aranjat și haina copilului, apoi i-a zis :

– Vezi cum mergi ! Înăuntru e lume ! Oameni, care mai de care ! Cai, oi, porci, mai spre margine. Măgari de tot felul ! Boi îngrămădiți din loc în loc, vaci și juninci, mai spre mijloc. Țigani, costorari, căldărari – Cine dracu i-o mai fi adus și pe ăștia ?

– Rațe, găște ! Hai la găște ! – a auzit Stan strigătul unei femei.

– Ia găina ! Ia găina ! – se înghesuia un bătrânel în mulțime.

– Uite ! – a vrut Stan să-i arate copilului ceva, dar n-a apucat pentru că i-a sărit în față o țigancă.

– Ghiocul ! Hai la baba să-ți ghicească !

– Papagalul ! I-a biletul, ia norocul !

– Tocila, tocilarul... !

– Ia gogoșa-nfuriată ! – s-a repezit o femeie dolofană, spre Ștefan.

– Ce se umflă asta în pene ? – a întrebat mirat el.

– Ia halvița, neamule !

– Lăutarii, i-auzi lăutarii... ! Pierde-vară și-alde gură-cască ! Nimeni nu mai e ca ei ! – a șoptit Stan copilului care privea uimit ca la un spectacol.

– Fuse, dragă, fuse !

– Rogojinile, bă, să vă dau rogojinile, bă taică, bă !

„Se putea să lipsească?! Coacăză, Corcodușă și nea Caisă! – s-a mirat Stan, în gând, după ce a trecut de rudărese.

– Huo, javra dracului! – a strigat o altă țigancă la un câine din apropiere.

– Vreme rea și Dor de muncă, dacă vrei să-i știi! – i-a arătat Stan copilului pe cei doi.

– Bă, moșule, să știi că noi mai lipseam de-aici! – a râs Ștefan, văzând pe Stan cum pironise cu privirea pe unul ce ținea de zălog o mârțoagă de cal.

– De vânzare ți-e jaful ăsta, mă, nea tăgârță? – a întrebat Stan, în glumă.

– I-auzi jaf, frumusețea de armăsar!

– Tocmește-i, nene, căpăstrul! Acum închide ochii gloaba! – s-a amestecat și Ștefan în vorbă.

– Știi tu, buricul pământului! – s-a necăjit omul și a lovit animalul.

Într-un loc mai ferit, stăteau întinse în livadă străchini și oale. Stan le-a privit și pe-o parte și pe-alta. Le-a bătut în burtă și le-a ascultat. A tocmit apoi cu olarul și a înșirat pe o sfoară șaisprezece la număr, cum se înțelesese cu Anica, apoi au plecat.

„În toamnă, prețul va fi bun!“ – și-a zis el cu gândul la banii de care avea nevoie. Bucate nu s-au văzut.“

*

* *

Drumul spre casă le-a fost înșă greu.

– Cine m-a pus să-mi prind mintea cu femeia? Oale în spinare îmi trebuiau?! – își tot reproșa Stan de fiecare dată când călca mai apăsat.

După ce au urcat dealul în Aninoasa și au văzut casele lui Biriță, Stan a oftat ușurat :

– Hai, că acum ajungem ! – a îndemnat până în poarta prăvăliei larg deschisă. Au intrat înăuntru. Dușumeaua învechită lăsa să pătrundă răcoarea beciului. O teighea mare despărțea camera în două. Într-o parte, câteva mese cu scaune, alături. În cealaltă, stăteau butoaiele cu vin și țuică de Drăgășani. Nimic schimbat.

– Stane, fi-ți-ar pielea a dracului, nici aici nu scap de tine ? – i-a zis Băcanu dintr-un colț.

– Deal cu deal se-ntâlnește, dar om cu om ?! Tocmai întrebam cine să-mi facă cinste cu un rachiu.

– Eu să știi că nu !

– Atunci cine ?

– Ei, fă-ți și singur ! Ai putea să dai chiar și la alții de pomană ! Să-ți fie pe lumea cealaltă ! Că cine știe... ! – a glumit Băcanu în timp ce Stan s-a așezat alături.

Vinul băut și soarele îl înmuiaseră pe Stan și îi strâmbaseră poteca spre casă. Când a sărit șanțul în Valea Răchitei, și-a prins piciorul într-o rădăcină, apoi a venit ca uliul, în cap, cu oale cu tot. Țândări s-au făcut aproape toate.

Ștefan l-a ajutat să se ridice în timp ce el i-a zis :

– Cioburile aduc noroc ?! Pe dracu !“ La omul sărac, nici boii nu trag !“

*

* *

Ploaia din zilele trecute parcă binecuvântase pământul. Lanurile de porumb deasupra dealului își

schimbaseră fața. Grâul se înălțase peste noapte. În grădini, șerpuseră lujeri de pepeni. Numai trifoiul se încurcase, căzut în livezile necosite.

„Bine că l-am strâns !“ – și-a zis, în gând, Stan, privindu-l trist.

În ziua următoare târgului, el și-a pregătit calul pentru secerat și a uitat de necazul cu oalele, chiar dacă Anica voia să-i amintească. A ocolit cât a putut, până seara, când el și-a făcut rugăciunea, și a adormit odată cu găinile.

Peste noapte, sufocat de aerul din casă, a ieșit în prispă. A căscat și a tușit zgomotos. A cântărit în minte timpul în care cerul se zugrăvise, și s-a mirat cum ani de-a rândul, rămăsese la fel cum îl știa. Cum nimic nu se schimbase, a plâns amarnic că zilele îl încărunțiseră numai pe el, cu mult prea din timp. A oftat și s-a întins pe un așternut deasupra beciului. Căpătâi și-a așezat o haină învechită și roasă în coate. A aprins o țigară, tăcut și gânditor. Fumul alburii s-a prelins peste pridvor și s-a pierdut sub streășina casei. Gânduri i-au năvălit din toate colțurile ființei.

„Trece vara... e ca și dus anul ! Ei, ar fi cum ar fi, dar te trezești mâine cu un junghi, poimâine cu un dor, ba te lasă picioarele... Nu mai sunt ca acum douăzeci de ani ! Și măcar dacă aş apuca să văd copiii ăștia cu un rost al lor ! Doamne, și Lupeanu... ! Nu putea să zică din celălalt an că vinde moșia ?! Aveam timp să strâng banii ! Acum ce să zic ? Dar nu mă las ! Câteva zile de coasă îmi e dator generi-meu. Dator îl fac și în secerat, că doar

singur nu o scoate la capăt ! Mai spre toamnă, porumbul !“

„Hm ! Dar toate la un loc nu fac cât salba, iar cu forța mi-e nu știu cum să le-o iau ! Ce să fac ?! Nu am decât să le ridic casa !“ – și-a zis ca omul care știa că un adăpost nu se face cât ai bate din palme, și cu mâinile goale.

Stejar pentru temelie, frasini pentru căpriori, și apoi cărămida. Ăștia sunt banii ! Asta e moșia din Dealul Comorâcii, chiar de-o fi să vând și juncul și toate bucatele spre sfârșitul toamnei !“ – s-a îndârjit el.

În dimineața următoare, Stan a plănuit din nou și, după ce și-a limpezit fața cu apă rece, a luat-o încet pe marginea drumului, spre Veleanu. În fața porții lui, ferecată cu sârme ruginite, Stan a strigat cu teamă :

– Velene, te sculași, mă ?

O ușă greoaie a scârțăit prelung. Veleanu a ieșit în prag și a întrebat :

– Care ești cu noaptea-n cap ?

Stan a smucit poarta. Când a pus piciorul în curte, sângele i-a înghețat în vene. Veleanu îl aștepta rezemat într-un cuțit înfipt în tocul ușii.

– Stane, tu erai ? Ia zii, mă, ce vânt te aduce la mine ? Nu îmi amintesc să-ți fiu dator, sau să-ți fi furat ceva din curte ?!

Stan i-a întins mâna cu strângere de inimă.

– Noroc, Velene ! Da' ce, mă, numai dintr-ăștia îți calcă pragul ? a încercat el să glumească.

Veleanu însă a tăcut, dar nici Stan nu s-a mai pierdut cu firea.

– Văd că nu îți arde de glume ! Să-ți spun cu ce treburi am venit : Timpul e bun ! Am și eu răgaz câteva zile până în secerat. Aș face niște cărămidă din pământul de la baltă, pentru o casă. Tiparele mi-ar trebui ! Numai câteva zile, dacă vrei să mi le dai...

– Păi... ! – a vrut să zică ceva Veleanu, dar Stan i-a luat vorba din gură.

– Fac cinste ! Doar oameni suntem !

– Uite ce, dacă îți convine ! Un kilogram de rachiu, un colț de turtă și o bucată de brânză ! Ia-le de-acolo ! Dacă le strici, ai dat de dracu ! Te belesc de viu !

Stan s-a uitat la tipare. A căzut la învoială și a plecat cu ele sub braț.

– Țuica s-o plătești la cârciumă acum ! Trec eu pe-acolo mai târziu ! – i-a strigat Veleanu.

În drum spre casă, Stan a achitat lui Ghioace băutura, apoi a băut și el câteva pahare, chiar dacă știa rachiul un fel de otravă. A prins astfel curaj și s-a înțeleș mai ușor cu Anica în privința cărămizii, mai ales că ea adusese vorba întâi de o casă a copiilor. Mai greu i-a fost cu Ștefan până l-a făcut să se ducă zile în șir cu vitele la păscut.

Timp de două săptămâni, el a despicat brazdele din malul apei. A zdrobit apoi bulgării cu dosul sapei. Anica a adus apă și a udat pământul. L-au jucat în picioare și l-au frământat până ce a devenit

o pastă cleioasă. Locul de deasupra gropii l-au cioplit și l-au udat cu grijă.

După câteva clipe de răgaz, au ridicat acolo mormanul de mâl vâscos. Pe o masă improvizată din câteva scânduri bine șlefuite, au îndesat pământul în tipar, l-au netezit, apoi au înșirat una câte una, cărămizile.

Timpul era bun. Vremea îi lăsase parcă intenționat, să-și frângă oasele. Spor au avut mai ales în primele zile. Când au împachetat cărămizile uscate, au căzut ca frânți.

La capătul podului, unde se așezau, seară de seară, Băcanu și Băcănica, Șurgheanca și ceilalți, lor li se simțea lipsa. Boade, de câte ori îl vedea pe Stan, îl și lua în râs :

– Stane, mai trăiești, mă? Te-ai pus să faci avere acum, la bătrânețe?! Mai lasă munca! Te bagă în pământ!

– Știi tu! Dau și eu din mâini cât mă mai țin puterile, că după aceea... – i-a răspuns Stan, fără chef.

Treburile i-au mers bine lui Stan. Într-una din zilele următoare, și-a băgat barda la brâu, apoi a tăiat valea spre pădure. În drumul său, și-a încântat ochiul privind lanul de grâu cu spicele încovoiate de greutatea boabelor. În acel asfințit al soarelui, i s-a părut a fi o dungă de cer înfierbântată, culcată pe pământ. Ochii i s-au umplut, fără să vrea, de lacrimi. Pașii l-au purtat, pe nesimțite, pe sub poala pădurii. A luat seama la câțiva stejari bătrâni și i-a însemnat. A făcut apoi

socoteala copacilor ce avea să-i doboare pentru casa lui Ionică, și s-a apucat de treabă.

*
* *

Luna lui cuptor începuse. Cerul părea o sticlă ce își revărsa șuvoaie de căldură, ca un vulcan răzvrătit. Căldura sufoca totul. Orice vietate căuta umbra unui desiș și apa unui izvor.

Stan își păștea vitele noaptea, când iarba era totuși moale. Dimineața, se întorcea acasă și se odihnea până aproape în seara următoare.

Anica însă nu avea stare. Și-a găsit de lucru cu niște jurebii de lână. Le-a urzit pe ulucile gardului, apoi le-a strâns în gheme. Ele aveau să-i trebuiască în timpul iernii.

Văzuse undeva o velință frumoasă și îi intrase la inimă.

„S-o țes ! Mai știi ?! Mi-or pune-o așternut în tron, sau mi-or da-o de pomană !

*
* *

Când seceratul s-a apropiat, Stan și-a pierdut iarăși răbdarea. Zi de zi, se gândea numai la ce va fi. În una din seri, și-a chemat fata și ginerele la masă.

– Hai, omule, să mâncăm, că mi-a pierit și pofta ! Mă tot uit pe drum la vale degeaba ! – i-a zis Anica, supărată, văzând că ei nu apăreau.

Stan a amestecat mămăliga cu bucăți de brânză mărunțită, într-o strachină.

„Ce bună ar fi o lingură de unt ! – a gândit el, fără să bage în seamă ce-i zisese femeia, deși parcă un nod i se pusese în gât. A tresărit și s-a luminat la față când poarta s-a deschis.

– Vă așteaptă omul cu masa pusă și... – l-a dojenit Anica.

– Apoi, de, mamă, suntem și noi tineri ! Dacă acum nu stăm împreună ! – a răspuns Petrica, cuprinzându-l de mijloc pe Ionică.

– Trageți scaunele și așezați-vă ! N-o băgați în seamă ! – i-a împăcat Stan.

Au mâncat împăratește. Au vorbit și au râs de cele ce mai auziseră prin sat. În trecut, Stan a amintit despre cărămida făcută și lemnele tăiate pentru casa lor, fără a le cere deocamdată ceva pe munca sa. Mai pe ocolite însă, tot a adus vorba :

– Mă, tată, dacă eu nu vă ajut..., atunci cine ? Am zis să facem o treabă cât mă mai simt în putere. Să fie împăcată și capra... și varza ! Nimeni însă nu vă obligă ! Dacă vreți, dacă nu, le vând !

– Cine nu vrea ?! Numai lasă-ne mai ieftin, sau fără bani – a glumit Ionică. Parale nu prea avem. Am strâns și noi acolo... ceva, dar nu prea multe, că n-am avut de unde.

– Ce vreau... aveți voi ! Înțelegere să fie ! Nu vă înșel eu, și tot vouă vă rămâne ! Nimeni n-a luat nimic pe lumea cealaltă ! Până atunci, timp mai e ! Mai aproape mi se pare seceratul ! S-a copt grâul ! Ce mai așteptăm ?

– Carul îmi e bun. Boii s-au înzdrăvenit ! – a răspuns Ionică.

– Eu zic să începem la voi, de luni. În Maidane ! E pământul nisipos și-i mai uscat spicul.

S-au despărțit, dar nu chiar vioiși cum le fusese veselia în timpul mesei. Stan a simțit cum ceva ardea mocnit și s-a gândit că focul tot va izbucni într-o zi.

„Uite cui trebuie să dau eu socoteală la bătrânețe ! Lui !“ – s-a supărat Stan.

În secerat, timpul petrecut la capătul podului, a dispărut. Oamenii s-au strâns la casele lor, odată cu înserarea. Mâncau și se culcau devreme. După miezul nopții, când strălucea luna deasupra câmpului și când somnul abia se îndulcise, tăcuți și somnoroși, Stan cățărat pe loitră, Anica și copilul cuibăriți în pala de fân din fundul carului, s-au pierdut de-a lungul drumului ce ducea spre Maidane.

Vaca și juncul veneau în spate, legate cu un lanț de o leucă. Odată cu ei a ajuns și Ionică cu femeia. Georgica, maică-sa, rămăsese acasă. Ea avea să vină mai târziu cu coșul cu mâncare.

În capătul locului, toți au privit îndârjiți. Lanul de grâu se întindea din malul apei până sub poala pădurii. În mijlocul lui, înconjurat de lilioci și salcâmi, cimitirul arăta acum ca o cetate părăsită. Pentru câteva clipe, Stan a simțit în jurul său pe cei duși. Parcă vegheau bobul grâului care acum avea pentru ei mirosul colivei îndulcite.

Roua căzută înmuiase spicul. L-au pipăit.

– Doamne, ajută ! – s-a închinat Stan. Să începem !

Femeile au intrat fiecare pe postața ei. Ionică și-a luat și el o bucată mai spre margine. Numai Stan și copilul, cu un braț de nuiete legat de brăcinarul pantalonilor, rămăseseră în urmă să strângă și să lege mănunchiurile de grâu. Snopii le rămâneau pe miriște culcați ca niște copii în fașă. Noaptea răcoroasă nu le-a dat pace până în zorii dimineții, când s-au oprit și au văzut cât seceraseră. S-au bucurat că avuseseră spor. Până când soarele să ardă cu raze nemiloase, au mai pus la pământ aproape încă pe jumătate din cât tăiaseră în plină noapte. Până în prânz, au grămădit snopii în cârstăți.

Când Georgica a ajuns cu mâncare caldă, fiartă în oale de pământ, s-au așezat la umbra carului, și-au șters praful adunat în jurul gâtului și pe ceafă, apoi au mâncat. Până spre amiază, au ațipit cu toții la umbra cârstăților. Când s-au trezit, Stan i-a privit pe toți, dar mai ales a privit chipul fetei.

– Greu, tată !

– Ce să facem ?! Bine că e anul bun ! De cules să avem, că vom tot culege ! Grâul e ca aurul ! Dacă aș putea, l-aș agăța salbă în jurul gâtului ! – i-a răspuns Petrica, sfărâmând din nou câteva spice în palmă.

– Nu lăcomi la muncă ! Viața îți e înainte ! Până ajungi la anii mei, tot de muncă o să ai parte !

Miriștea, din zi în zi tot mai mare, a schimbat fața câmpului. Printre cârstăți, vitele căutau smocuri de iarbă fragedă. Care cu loitre lungi aveau să înșire pe malul iazului stoguri, unul după altul. Aria, ca un registru al primăriei, îl prezenta pe fiecare al satului, în parte : Băcanu, Tuiu, Boade, Costici, moș Mitru „colonelu”.

Când a terminat de treierat Lupeanu, oamenii au împins batoza pe aria lor. De dimineața până seara, flăcări se zbăteau în pântecul de aramă al cazanului. Coșul vaporului fumea întruna. De pe șiră, Stan arunca snopii în gura mașinării. Sudoarea îi năclăise pe toți. Sacii plini, așezați alături, i-au făcut însă să mai uite osteneala.

După secerat, un răgaz, să-și îndrepte spatele până-n toamnă la culesul viei, ar fi fost binevenit. Satul ar fi putut să se bucure de liniștea belșugului, însă oamenii s-au trezit în poartă cu Bârzoii, percepătorul, și cu Cerceleru, primarul lor.

– Bă, ți-ai uitat datoriile ! Pământ ai, casă uite-o aici ! Fonciera cine crezi că ți-o plătește ? Eu ? – a mârâit Bârzoii în timp ce i se împleticea limba.

– Cota de grâu, Stane ! Mă aștepți pe mine sau pe dumnealui ? Zii, ce ai de gând ?! Uite ce scrie la catastif ! Trei sute de băncioare ! Dai, sau pun jandarmul pe capul tău ? – s-a răstit și Cerceleru.

Stan a strâns aprig pumnii. A simțit cum i se tulbură mintea și sângele îi clocotește în vene. A

răbdat cât a putut, apoi a rupt ca fulgerul desprins din nori.

– Mă, ați tras cu mine în brazdă?! Spune tu, Cercelare? Uită că mai ieri nu aveai bucatură pe masă și izmene-n cur?! Curgeau zdrențele după tine, iar azi... îmi pui în spinare! Te-ai dat cu puterea, cu ăștia de-acum, și jupoi?! În celălalt an, mi-ai luat tot! Ți-am plătit și partea ta! Anul ăsta la fel vrei! Cum moare vreo văduvă, îi iei pământul! Chipurile, că îl treci la stat, dar de cules, îl culegi tu! Faci avere, mă!

Primarului i-a ieșit sângele în obrajii buhăiți. Ochii i-au aruncat priviri de viperă.

– Măsoară-ți vorbele, opincarule, că ai de-a face cu mine! La carceră te bag! Paștele mă-tii de plotogar!

Primarul a făcut un pas înapoi spre Bârzoii.

– Auzi, mă, să-mi zică ăsta mie, Cercelaru?! Mie?! Om cu funcție... A mai mare din sat?!

– Piei din poarta mea, broscoi bătrân! Până nu pun mâna pe furcă și-ți răscolesc borhanul! Sau vrei să-ți iau gâtul cu coasa?!

– Nenorocitul! Te-nvăț eu minte! – a grohăit, înecat, Cercelaru și a plecat. Bârzoii abia se mai ținea pe picioare, în urma lui.

– Stane, ce zic ăștia, mă? – a întrebat Băcanu când a văzut din spatele gardului că cei doi s-au îndepărtat.

– Să dăm cota. Dar cotă, nu glumă! Crucea mamei lui de umflat! Aia zice!

*
* *
*

Până-n ziua următoare, pe seară, Stan, larg la inimă, uitase cearta cu mai marii satului. Strângea niște vreascuri cu furca în jurul grămezii de lemne, cât să încălzească Anica ceanul pentru mămligă. Părea liniștit. Ca omul când termină o treabă și nu se mai frământă cu alta în minte, însă, ceva socoteli tot își mai făcea.

O zi ca oricare alta avea să se topească într-un asfințit însângerat, dacă nu îi bătea în ulucile gardului, acum, Mardale, servitor mai mult la primar decât la primărie. Anicăi, de cum îl văzu, îi sfârâi inima.

– Ia vezi, omule, ce mai vrea și ăsta cu noi ?!
– a strigat la Stan și s-a ferit ca el să-i vadă ochii în lacrimi.

„Of, of, nu se mai satură, mânca-i-ar viermii de vii !!! – a blestemat, în gând, apoi și-a dojenit omul.

– Și dumneata nu te mai liniștești ! Dacă te bagă la temniță, ce mă fac cu toate pe cap ?

– Taci, femeie, odată ! Vezi-ți de treaba ta !

La poartă, Mardale – înconjurat de Băcanu, Florea lui Mazilu și Boderică – scormonea prin hârtoage să scoată înștiințarea. După cum însemnase colțul hârtiilor și îi ținea minte, l-a găsit pe fiecare.

– Stane, asta e a ta ! – i-a zis Mardale cu jumătate de gură și cu ochii holbați la furca în care se sprijinea Stan.

– Ia zii, domn' Mardale, ce scrie ? Îmi rămâne și mie vreo traistă de neghină, sau dau tot ?

– Ca orice om, Stane ! După pământul pe care îl ai !

– Care va să zică dau tot ?! Ia te uită tu la asta ! – i-a arătat el furca. Împunge al dracului când se înfurie !

– Nu zice la necaz ! Doamne, ferește, ocna te mănâncă ! – a amenințat Mardale, mai pe ocolite.

– Ocnă ? Ocnă spui ? Acolo tot loc pentru oameni e, mă ! Dar măcar știu că pe voi vă mănâncă viermii în pământul cel galben ! Vă zbor creierii și vă beau sânge din căpățână ! Ia aminte ! Spune-i și lui ce-l așteaptă dacă nu face în așa fel să trăim și noi ! Să nu cerșim zile de la voi ! Porcilor ! Una ați zis în alegeri, și alta ați făcut după aceea !

– Cu mine ce ai, nene ? Nici rău, nici bine nu ți-am făcut ! – a încercat Mardale să-l liniștească.

– Lasă, că te știu eu ! Tot dintr-ai lor ești ! Ai grijă cum umbli și ce scoți din gură ! Bagă-ți mințile-n cap că de nu, te spintec și-ți dau sare !

Mardale a plecat speriat. A simțit cum i se zbârlește părul pe el.

– Lasă-l dracului, Stane ! Visează urât la noapte și dă ortul popii. Îți ies vorbe din pricina nărodului – a încercat să liniștească spiritele, Boade.

– Mă băietе, ia vezi, că tu știi carte ! Ce ne aduse porcul ăsta ? O fi vreuna să rămânem cu hambarele goale ?!

Boade descifra pe litere : Băcanu, 204 bănicioare. Stan, 206.

– Floreo, pe tine te-a potcovit cel mai mult ! 300 ! Omul a scrâșnit din dinți.

– Îi frâng oasele ! Dumnezeii cui l-a făcut !

„Ca și în anul trecut, sau... cine mai știe ? – a socotit Stan în gând ! Ai dracului, numai ei să trăiască.“

– De dat, trebuie să dăm ceva că, de... ! Așa i-a fost scris țăranului, să dea ! Numai că ăștia ne iau și pielea ! – a zis el către cei din jur.

– Așa cum ne-au luat-o și acum câțiva ani când ne-am întors cu furca în spinare, de la arie ! – le-a amintit Băcanu.

Mă, mie îmi vine să mă duc să mă spânzur. Dar, fie ! Mai răbdăm un an și apoi vom vedea ! – le-a zis Boderică și a plecat.

– Țăranul îndură ! Sufletul lui iartă greșeala semenului, mai repede decât o fac alții. Uneori, face haz de necazurile prin care îi e dat să treacă, dar... parcă acum...

– Ce e drept, războiul ne-a sărăcit ! Țara are datorii ! – le-a zis Băcanu.

– Care război, mă ? Noi n-am luptat ? ! Ba da, numai că unii luptă și mor, iar rușii trag foloasele ! – s-a necăjit din nou Stan.

– Stane, ai speriat și pe dracu ! Lasă-i încolo pe ăia ! Măcar până își iau tancurile de la noi. Tu nu vezi ? Politica e alta ! Vremurile sunt tulburi ! – a încercat să râdă forțat, celălalt.

– Râzi, tu, râzi, Băcane ! Uite, așa râdem unul de altul și dracu de toți ! Și apoi dracul își face mendrele dacă îl lași în voie ! Când aude de tămâie, însă... Păi cu ăștia... Numai că noi nu trebuie să stăm cu mâinile-n șolduri !

– Lasă-i focului, omule! El are dreptate! – s-a amestecat Anica. Mai bine am da ce-avem de dat! Chibzuiți ca oamenii, că pacea e scumpă! – a îndemnat ea la înțelepciune.

– Femeie, nu te băga unde nu-ti fierbe oala!

– Ce ți-e, Stane? Zise și ea, nu dădu cu parul!! Într-un fel, are dreptate! Să fi mers mâine noapte! Dăm grâul și scăpăm de încurcătură. Că până la urmă, tot o facem!

Într-un târziu, după ce s-a văzut înfrânt, Stan le-a zis:

– Fie! Nu am să fiu eu altfel decât voi! Dar dacă și la anul... Fac moarte de om!

Ștefan a tras cu urechea la cele ce vorbiseră oamenii aproape toată seara.

„Dacă nici anul ăsta nu văd lunca Oteteleșului și valea Oltețului, nici că o mai văd!“ – și-a zis el.

În noaptea în care urmau să plece carele încărcate cu grâu, nu a închis un ochi. Să nu cumva să-l înșele somnul, seara în pat, alături de Stan, și-a legat piciorul său de-al lui, cu o sfoară de cânepă.

– Doamne, mă băiete, multă minte îți mai trebuie! Muream, și asta nu-mi trecea prin cap! – a râs Stan, cât era de supărat. Ce ți-a venit?

– Să mă iei și pe mine, să văd apa Oltețului! Am auzit că ar fi cât Dunărea de mare! – l-a rugat Ștefan.

– Pe cine, mă?

– Păi... pe moș Mitru „colonelul“. Nu spunea el: „Bă, moșule, de-ar trece Dunărea pe-aici, pe

vale, ce n-aş face eu ! I-aş umple malurile cu grădinării ! Mare minune, Dunărea asta, bă, moşule ! Mare ! Ai s-o vezi tu !“

– Da ?! El ți-a zis, el să te ia ! Cu mine nu ai loc !

Ștefan mai întâi s-a întristat, apoi ochii i s-au înecat în lacrimi. Lui Stan i s-a înmuiat inima.

Drumul până în locul unde duceau cota de grâu, avea să le fie greu. Ceva i s-a rupt parcă din suflet lui Stan când a deschis poarta și a ieșit cu carul încărcat cu saci. Au plecat. Au urcat coasta la Țiganu, au trecut dealul Dobrețului, au străbătut drumul Boghei. La capătul lui, au cotit spre valea în care se deschidea larg albia Oltețului. Acolo, îi așteptau ca pe niște oaspeți, plopii înalți și sălciile pletoase.

– Ho, ho, bă tată ! – au strigat iar boilor. A dejugat. Au oftat apoi ușurați.

Pe iarbă, rezemați de tulpinile copacilor, oame-nii au întins masa. Tuiu a scos din traistă o sticlă cu rachiu. Rând pe rând, au luat câte o înghițitură.

– Ehe, până acum a fost cum a fost ! De-aici încolo să vezi ce n-ai văzut ! Colonele, fi-ți-ar burta să-ți fie, ce zici ?

Acum un an, mai să te ducă apa la vale ! Colac peste pupăză, te apucase să o și bei. Bine, mă, omul lui Dumnezeu ! Nu credeai că nu îți încapă în burtă ? – a glumit Băcanu, privind totuși, cu teamă, vadul.

– Băcane, ce știi tu ? Apa curge spre Dunăre ! Dunăre, mă ! Grădinării, chestii, socoteli ! Tocmai ce își dorea omul ! – a glumit un altul.

– Râdeți voi, râdeți, dar cu apa nu e te joci ! – le-a răspuns moș Mitru „colonelu” cu gura pe jumătate. Aveți grijă, mai ales cu copilul ăsta ! Odată te pomeniști cu el : bâldâbâc ! și, Doamne, ferește !

– Tu sau copilul ? Ia seama cum calci ! Nu se știe dacă îți mai râde norocul ! Nu mi-e de-alta, dar rămâne Lina singură, și nu e tocmai bătrână ! – i-a zis Stan.

– Mai poate, mă, ceva, sau ți-ai urcat tu sculele în pod ? – l-a luat din nou în răs Băcanu. Oricum, nu-ți face grijă ! Să fii sănătos ! Pe lumea cealaltă, că pe-aici... te-ai cam sfoiegit ! Uite, eu îți fac tronul ! Florea îți cioplește crucea ! De dus, te va duce careva la groapă, că doar car avem fiecare ! Cât despre Lina... Se va găsi vreunul bun la inimă ! Satul e mare ! Așa că poți să te duci liniștit !

Oamenii au răs pe seama lui, în timp ce pe el îl treceau fiorii privind luciul apei.

– Nu ziceți de două ori, că nu se știe ! De vreo săptămână încoace îmi tot cântă o cucuvea pe casă Mai știi ?! Dar dacă așa o fi să fie... Mai am însă pe Florea în față. Și el și-a trăit traiul, și-a mâncat mlauiul ! – s-a apărât „colonelu”.

– Sfrijitul ăla... ?! Păi, ce să faci, mă, cu un schelet ? Din cei ca tine se caută ! Bun la ceva ! Ori îți închipui că pe lumea cealaltă te pune careva în jilț și huzurești ?! La muncă, taică ! ...Sau aștepti să trăiești din pomenile de pe lumea asta ? S-o crezi tu ! Nu vezi ? Grâul se duce dracu pe apa sâmbetei !

Și de vrei, și de nu vrei ! I-l dai... ! Adică, ți-l ia ! – și-a amintit Stan, apoi a tăcut.

După un pui de somn, au înjugat câte două perechi de boi la car. Oamenii și-au ridicat nădrăgii până deasupra genunchilor. Grijuțiu, Stan a scos nojițele de la opinci. Le-a înnodat una de alta, a legat apoi copilul de după mijloc și de brăcinarul său.

– Om în toată firea, și îmi prind mintea cu tine ! – i-a zis el lui Ștefan.

Primul car a coborât în vadul apei. Stan a luat boii de căpăstru. A îndemnat și a pocnit din bici. Sub loitră, la roțile din față, și-au încovoiat spinările Băcanu și Tuiu. În spatele carului, împingea din răputeri moș Mitru și Boade. Roțile au tăiat șanțuri prin nisipul de pe fundul apei.

– Hai ! Hai, odată !

Apa a atins inima carului când mai erau numai câțiva pași până-n malul celălalt. Boii spumegau și ei parcă înfricoșați. Au zbicit într-o parte. Stan a scăpat căpăstrul. A căzut în valul tulbure, gata să intre sub picioarele animalelor. Ștefan s-a făcut nevăzut în spuma unui vârtej de apă.

– Ferește, mă, ferește ! – a țipat Băcanu din toate puterile. Stan a scăpat ca prin urechile acului și din fața roților. Picioarele-i tremurau. A prins copilul și l-a aruncat în spatele său.

– Hăis ! Cea ! – au strigat ei boilor

Oamenii și-au înzecit și ei puterile. Boii au înfipt picioarele în mal și au azvârlit carul afară. Ștefan abia s-a dezlipit de spinarea lui Stan.

– E, nene, ce vă spuneam eu ! Nu e de glumă !
Și apoi... cine sapă groapa altuia, ce face, Stane ? –
a întrebat moș Mitru.

– Pe dracu ! Aia face !

*

* *

„Gata, am rămas fără grâu ! Bine că am scăpat
cu viață !“ – s-a gândit Stan la întoarcerea spre casă.

„Dacă muream și eu și Ștefan ? Mi se ducea
vestea, ca de popă tuns ! Și asta n-ar fi fost nimic !
În talpa iadului ajungeam ! Mă blestema o lume !
Nu mai e de trăit ! Ceva trebuie făcut ! Măcar să
dau copilul la școală ! Atât să mai trăiesc, chiar dacă
îmi zice Anica : «Ajunge, omule, o măciucă la un
car de oale și un popă la tot satul ! Dacă toți ar fi
învățați, de pământ cine ar mai vedea ? Cui
rămâne ? Că doar noi nu vom trăi să împărțim
lumea !» O fi cum zice ea, dar una e să fii învățat, și
alta e să fii «opincar», cum îi zice Cercelaru. Era
sărac lipit. Pământ n-avea nici cât să priponească o
capră. De când cu primăria, că știu să dea cu gura,
cine mai e ca el ? Avere și-a făcut și fără să dea în
brânci cu munca. Cât o să-i meargă ? Până s-o găsi
careva să-i frângă oasele. Să-mi zică el mie «bă» și
muierii mele «fă, dai ori îți iau și cenușa din vatră ?»
Ăsta om e ?“

În urma lui Stan, drumul rămânea întunecat de
gândurile și amintirile anilor trecuți. În față, el îi șer-
puia nesigur. Pământul i se mișca sub priviri. Stan

ar fi vrut să-ntoarcă spatele lumii ce părea că mocnește într-o neînțeleasă ură. Nu știa însă încotro să apuce. Dreptatea n-o întrezărea niciunde. El însuși plutea între speranțe și amăgiri.

„Pământ ! Dacă aș avea mai mult pământ, poate aș scoate-o la lumină !“

S-au apropiat de sat. Luminile lămpilor din casele oamenilor înșirate de la Gura-Racului până-n piscul Seculeștilor, înțepau parcă bezna. Stelele, grăunțe de curând vânturate, ardeau și clipeau. O adiere de vânt a făcut să se spulbere colbul drumului. Ca un uriaș înfipt în trupul pământului, lăsat să păzească negura nopții, tremura stejarul lui Roncea în livadă. Stan a privit îndelung.

„Măcar pentru asta merită să trăiești !“ – a gândit el.

Curând, porțile ogrăzii aveau să se deschidă, și trâncănitul loitrelor să amortească parcă sub streșina pământului. Anica și-a primit omul cu vorbă bună și cu masa pusă.

Zile și nopți au trecut mult timp, pline de tristețe. Abia de Sfânta Maria, satul vuia din toate părțile. Biserica s-a umplut cu femei și coșuri cu prescuri. Cimitirul, până a se lumina de ziuă, a fost un bocet cu suspine și lacrimi. Lumânări au licărit suave, prin fumul de tămâie, până târziu.

Odată cu zorii, Stan a intrat iar în târgul Bălceștilor. Cumva trebuie să uit, altfel mă omoară gândurile ! – și-a zis înainte de a pleca din casă. Ștefan i-a fost din nou tovarăș. Au privit amândoi mai

întâi prin câteva prăvălii, apoi la tarabele aranjate anume, să atragă călătorul.

În piață, mirosea a franzelă caldă și a cornuri cu brânză de vaci. Toate după pofta omului. Butoiașe cu vin și țuică îngrădiseră pe o parte și pe alta, șoseaua ce cobora în Lunca Otetelișului.

– Ia de gustă, neamule ! Cu trei franci îți umpli burta ! – strigau negustorii.

Stan a trecut pe lângă ei fără măcar să încerce, și a coborât de-a lungul străzii cu casele parcă mai vesele în acea zi, în lunca Otetelișului. Aici, bâlciul !

Într-o poiană întinsă, două tiribombe săltau roată, în scaune legate cu lanțuri, flăcăi și fete. Câțiva pași mai încolo, ciroul !

– Lume, lume ! Femeia care a-mblânzit pe dracu ! – strigau – când unul, când doi deodată, circarii. Alături, tarafuri de lăutari cântau :

*Lume, lume, sooro lume !
Când să mă satur de tine ?
Când să mă satur de tine ?
Lume, sooro lume ?
Poate-atunci m-oi sătura
Când mi-o suna scândura
Lume, sooro lume !*

S-a încheat, pe neașteptate, hora. În mijlocul ei, o țigăncușă cu părul despletit și ochii ca păcura, cu șolduri rotunjoare, sânii plini și săltăreți, a tremurat ca o creanga scuturată de vânt. Țiganca și-a șerpuit trupul, apoi a împleticit mâinile și a smuls de pe margine un băiețandru căruia îi rămăseseră ochii

lipiți parcă de ea. Zâmbetul ei seducător l-a făcut să uite că nevastă-sa rămăsese undeva pe margine, și că tremura de ciudă.

– Ia mâna, târfa dracului ! s-a repezit ea când nu a mai putut să rabde. Ți-arăt eu ție ! ...Dumnezeii voștri de putori ! – a țipat, îndârjită și de cei din jur.

– Huo ! Otravo ! Ce ți-e, fă, ți l-am mâncat ? – s-a apărât țiganca.

Mai zdravănă, româncea a izbit cu pumnul și a tras cu unghiile pe gâtul celeilalte. Țiganca s-a rostogolit în iarbă. O dâră de sânge i s-a prelins pe sânul drept. O clipă mai târziu, a rămas despuiată. Lumea s-a adunat toată în jur. A urlat și a fluierat, până ce țiganca a rupt-o la fugă.

Câțiva pași mai departe, rezemată de tulpina unei sălcii pletoase, stătea Sevastița. Privea, fără însă a se sinchisi. Trăgea mai departe din pipă și, cu viclenie, își ademenea prada.

– Vin' la maica să-ți ghicească viața, norocul, sănătatea ! Uite, mamă dragă, mi se-arată că ai două dușmance ca două lupoalice ! Când te văd, te-ar mânca, cu colții te-ar sfâșia, dac-ar putea. Cine e asta cu ochii verzi, de-ți vrea răul casei dumitale ? Ai ?

Stan și-a aruncat privirea peste toți, ca omul curios. Și-a făcut însă și el cruce, când a văzut țiganca dezbrăcată.

„Multe vede omul !“ – și-a zis în gând, apoi a povățuit pe Ștefan : „Nu te uita, că te spurcă !“

Din bâlci a cumpărat haine, o pereche de ghete și turtă dulce copilului. Pentru el, a încercat un

pieptar de lână, dar când a auzit cât costă, a renunțat. Aproape de plecare, a cerut unui negustor bragă și o sticlă cu vin. După ce a băut și și-a răcorit sufletul, a pășit rar pe drum, înapoi spre casă. Timp de un ceas, nu a scos o vorbă. Căldura îl moleșise. Când din coama dealului s-a despicat vâlceaua cu stejari umbroși înspre valea Aninoasei, i-a venit inima la loc. Aici au poposit. Și-au răcorit picioarele și pieptul în apa unui izvor, apoi el s-a întins pe iarbă. Privirea-i căuta aieva prin coroana unei sălcii pripășită lângă apă. Somnul l-a furat. Cu mâna pe piept și cu picioarele înțepenite, părea dus pe lumea cealaltă.

Ștefan se mai bălăcea în albia râului, când Stan a deschis ochii. Somnoros, și-a dezmoțit mai întâi oasele. Pașii l-au purtat apoi până la urechea podului mare. Ca o piatră căzută din ceruri, el stătea neclintit, în juru-i plutind amintirea anilor de război.

Stan a atins piatra. Sloiuri de gheață a simțit în spate. Nori de fum păreau că împânzesc vâlceaua. Sub nări, a simțit miros de carne, sfâșiată de gloanțe.

„Cazane cu aur să fie, și nu-mi trebuie! Au trecut anii, dar nu atâția cât să-mi șteargă totul din minte. Urmele războiului mai stau încă aici, pe fața pământului! Podul, una dintre ele!”

*

* *

Până nu ar ajunge Stan acasă, în curtea sa, în jurul șoprului, dădeau ocol câteva coțofene.

– Anico, îți vin musafirii ! Gata turta ? – a strigat Băcănica peste gard.

Anica a privit speriată.

– Fată, uite-mă aici ! Încotro te uiți ? – i-a zis, din dosul porții, femeia.

– E ! Păi, ce faci, intri sau ieși ?

– Intru ! – s-a hotărât Băcănica și a întrebat :

– Stan pe unde umblă, că nu l-am văzut azi ?!

– Prin târg, sau eu mai știu pe unde o umbla ?!

– Vine ! Uite-l, vine !

Anica a făcut mâna streășină și și-a aruncat ochii pe drumul dinspre coasta de la Vlădia. Nu a zărit nimic.

– L-ai văzut tu ?

– Ei, l-am văzut ! Cărcâie coțofana ! Vine ! Acum vine ! E o vorbă din bătrâni : „Cântă asta, vine popa“. Acum însă... O veni, tu ce zici ?

Doamne, ferește ! Lasă-l încolo de popă ! Omul să-mi vină, că doar are de unde veni ! – i-a răspuns Anica.

– Auzi, dar umblă și-al tău... Puneți voi ceva la cale, nu se poate ! Nu vreți însă să spuneți ! Vă e că aflăm noi secretul și v-o luăm înainte !

– Să moară, na, ăl de știe și nu vrea să spună ! – s-a blestemat Anica. Uite, i-a venit așa ! S-a dus cu copilul în bălci. Ce să îi fac ?!

– E... ! Treaba voastră ! Lumea vorbește...

– Ce ?

– Că ați cumpăra moșia lui Costică Lupeanu. Vă pricopsiți ?! Nu o să mai stați de vorbă cu din cei ca noi !

– Auu, Doamne, Doamne ! Eu zic că nu mai ești în mințile toate ! Păi, bine, femeie, cu ce ? Asta o dă de pomană, sau o vinde pe păduchi ?

– Eu știu ?! Zic și eu ce-aud de la alții ! Nu mă bag ! Faceți cum credeți, numai să nu dați de belea ! Că nu se știe ! Aud pe Niță că... E tăciune de când a venit un neam de-al lui de la Galați. Ȃluia se zice că i-au luat prăvălia. L-au lăsat sărac lipit pământului ! Și când te gândești că n-avea cine știe ce ! Acum a rămas coate-goale ! Te trezești că mâine-poimâine, ne iau și nouă pământul ?! Ce e greu în asta ? Ți-l ia și gata !

– Multă minte îți mai trebuie, femeie ! – s-a mirat Anica. Tu nu știi, că doar ai fost aici ! Că s-a dat pământ după război, nu s-a luat. S-a dat ! – a repetat Anica ușor speriată și dusă pe gânduri.

– Pe o parte au dat și pe alta îl iau. Cu noi... cine știe ? Ne duc dracului la Bug, ca pe țigani.

– Nu cred ! Ce pot face cu ăl pământ ?

– Eu știu... ?

– Ce vorbă e asta pe tine ?

– Una ! Ți-o spun, dar să nu afle nimeni, că mă omoară al meu dacă se aude !

Pe nesimțite, furișat în curte, Ștefan a mârâit și a lătrat ca un câine.

– Au, puță ! Ce-ți veni ? Să crape fierea-n mine ! – s-a speriat Băcănica. Vezi ?! Au venit ! Ce zic eu aia rămâne ! a schimbat ea vorba, apoi a plecat. Anica și-a privit, nedumerită, omul.

– Să nu-ți fie de deochi, omule ! Dar cum de nu te-ai abătut pe la Biriță ? Ori a fost cârciuma închisă ? – a glumit Anica.

Stan nu a băgat-o în seamă. Gândul îi mai era încă la anii de război și la urgențele de atunci. A intrat în casă, și s-a așeză pe un scaun. Și-a desfăcut pe îndelete șireturile încălțărilor. Gânditor, părea că își ascultă poveștile și dă crezare numai acelor ce s-au adevărit.

„A fost !“ – și-a zis el în gând. Dar ce va fi mâine, poimâine ? Timpul schimbă lucrurile ! Am colindat destul ! Pașii m-au purtat prin țărâna drumurilor pline de mister. Viața m-a dus tot timpul înainte. Dar am ajuns aici. Nu mai sunt tânăr. Simt cum încet-încet, devin fărâmă de tăcere. Ceva să-mi rămână în urmă ! O fântână, un izvor ! Ar trebui să-mi poarte numele peste timp. Sau, pământul ! Să se zică peste ani : „Pe aici a fost moșia lui Stan !“ Zorii și amurgurile îmi sunt rânduite în același cuțăr. Poate nu mai am mult ! Să strâng pământul, că în rest...“ – s-a frământat el.

Anica l-a privit din nou cu atenție. Omul ei, cu care își împărțise și răul și binele avea o înfățișare ciudată. Aievea, parcă îl auzea : „Muiere ! Mă, oameni buni ! Uite, mi s-a pus un junghi aici la inimă ! Primeniți-mă, că vreau să dorm un pic ! Chiar dacă nu e noapte ! Trageți pe mine așternutul vieții, să-mi țină de cald până ce se vor ivi zorii ! Aveți grijă de lumină și stați liniștiți, să-mi fie și mie somnul lin !“

– Dar ce ți-e, omule ? Nu prea ești în apele dumitale ! Sau ți s-au înecat corăbiile ?! – a întrebat Anica.

Ca un fulger, i-a trecut prin minte tot ce îi spusese Băcănica.

„Dacă o fi auzit prin târg și el ce-mi spusese mie Băcănica ?!“ – s-a frământat și Anica în timp ce un soi de teamă îi furnica pielea. Să rămâi așa deodată fără nimic ?! În pielea goală ?! Nu se poate ! Nu se poate !

– Anico, dar unde ești, femeie ? – a întrebat Stan și s-a trezit ca dintr-un vis.

– Uite-mă aici, omule ! Unde să fiu ?! – i-a răspuns Anica și și-a făcut, ca de obicei, cruce, ca atunci când se gândea la ceva rău.

– Petrica a venit pe-aici ? – a întrebat el.

– Până acum, nu. S-or fi dus și ei la horă, în Bisa. Adineauri au trecut lăutarii la vale. Să-l fi văzut pe Murgu și pe Ion Clanaristu' ! Mai că îmi venea s-o iau și eu după ei ! Ai vreo treabă, ceva ? E sărbătoare azi !

– Nu, dar mai schimbam și noi o vorbă, că doar de-aia e zi mare ! Și-apoi, când tac, parcă sunt bolnav !

– De asta îți e, că nu ai cu cine vorbi ? Peste un ceas, pe toți din jur îi vezi la poartă !

Mai repede decât se aștepta el, rând pe rând, din dosul gardului, au ieșit : Anica lui Boade, Boade, Șurgheanca și Băcănica. Băcanu rămăsese mai pe urmă, să pună iarba vitelor în iesle. Cum a sosit el, cum s-a spart liniștea :

– Stane, te-a grijit, mă, popa ?... Ori nu vrei să mai știi de biserică ?! Tot umbli pe drumuri, ca musca fără cap !

– Ce, mă, umblu pe moșia ta ? Ori cu opincile tale ?

– Te pomenești că-ți sări țâfna ! Ia zii, ce faci, cum îți mai merg afacerile ? – a încercat să îndrepte Băcanu lucrurile.

„Afaceri !“ – și-a zis Stan, în gând, apoi s-a mirat către ceilalți.

– Țăranii și afacerile ! Eu, săracul de mine, îmi mai dezmoțesc picioarele și mai iau soare văzând lumea. Lumea, mă ! Alta decât asta ! De fapt și voi tot lume sunteți !

– Bună sau rea ?

– Pestriță, și așa și așa !

– I-auzi al dracului ! Pestriță ?! Păi ce, mă, noi suntem guvernul dinainte de război ?

– ... Ala, ăsta, tot un drac e !

– Ca să vezi ! – s-a arătat curioasă, Șurgheanca.

– Mă, ăștia de-acum sunt de-un fel ! și-a amintit Boade.

– Îi știi tu ? Păi, dacă una au zis și alta fac... Câte feluri sunt ?

– Unul ! – se încăpățâna Boade.

– Bine, mă, deșteptul pământului ! Ai dreptate !

– Am ! Și-ai să vezi tu câtă am peste... când ne vor lua totul ! Că pe ăștia nici dracu nu-i mai ține în frâu !

– Noi !

– Care noi ?

– Eu, tu, ceilalți !
– Cu mâinile goale, Stane ?
– Și ei ?!
– Au armată, milițieni ! Și-au pus oameni peste tot !

„Știam eu că și Cercelaru..., dar parcă tot mai speram“ – și-a zis Stan în gând, apoi a întrebat mirat :

– Armata ?!

– Cum ai auzit ! Dar nu aia pe care o știi tu. Alta !

– Care alta ? Fii, mă, omule, pe înțelesul tuturor ! – s-a necăjit Stan.

– Mai bine tac. Bine ar fi să o faceți și voi, dacă nu vreți să săpați un canal de la Dunăre la mare, la cazma.

– Mare comedia dracu ! – s-a tulburat Stan.

– Taci, omule ! Ascultă și dumneata ! – l-a sfătuit Anica gândind la vorbele Băcănicăi. Avem ce mânca ?!

– Nu o să mai avem ! Are dreptate Boade. Ne-au luat grâul, ne ia și porumbul !

– Nu se știe ! Deocamdată a trecut Sfânta Maria, se dă jos pălăria !

– Pălăria ?! Se dă, că nu e mare lucru ! Pe ăștia de la putere, nici dracu nu-i mai dă jos !

– Vom trăi și vom vedea !

– Noi ? Nu cred – a răs Boade, parcă de el însuși. Curând, după ziua de Sfânta Maria, soarele a strălucit doar pentru a mai păstra amintirea zilelor de vară. Lanurile de porumb au pălit a toamnă. Măturile lor grizonaseră în foi. Înainte de-a începe cule-

sul, Stan s-a trezit cu învățătorul satului la poartă.

– Hai noroc, Stane ! Tot cu treburi, ca omul gospodar !

– Să-ți dea Dumnezeu sănătate, domnule învățător ! – i-a răspuns Stan cu teamă, în timp ce și-a scos pălăria de pe cap.

– Apăi de, oricât ar da omul din mâini, și tot se găsește câte ceva ! Mori și nu le mai termini ! – i-a zis învățătorul. Altfel, cum o mai duci cu sănătatea ? Ce mai lauzi ?

– Mulțumesc lui Dumnezeu, bine, sănătos ! Mă uit însă că îmbătrânesc și n-aș vrea să las lucrurile așa. Că dacă se mai poate ceva, de ce să nu fac ? De laudat... eu ce să laud... Dumneata poate că ești om învățat, cu știință de carte. Știi mai bine decât noi ce se petrece în lume !

– Lumea, lumea se schimbă, mă, băiete ! Pierunii, apar alții, de care nu s-a auzit. Se schimbă ! Că o fi mai rău, că o fi mai bine, nu se știe ! Tare mă tem însă... Un lucru e sigur ! Într-un fel va fi peste un an, altfel va fi peste doi. Între noi și Dumnezeu e puterea, statul ! Asta ne jupoaie, al doilea ne iartă. Dacă vrea ! E, ce zici ? Nu ți-ar fi stricat puțină carte ! Te mai lumineai la minte, știai de partea cui să treci. Așa, fie te duce valul, fie te doboară după cum pofteste.

– Pe mine, nu, domnule învățător ! – i-a răspuns Stan, revoltat. Eu aici am văzut lumina zilei, aici mor ! Cât despre politică, nu mai sunt tânăr să mă amestec în ea. Am bucata mea de pământ ?! Am ! De vrea Ăl de Sus, am mămăliga pe masă !

Dacă nu vrea, rabd. Am mai făcut-o, și știu cum e ! Noroc că ne-a fost dată răbdarea ! Dar uite ce ! Una e să rabd că vrea Cerul, și alta e să rabd că vrei dumneata sau alții. Zic și eu așa, nu mi-o lua în nume de rău !

Învățătorul a zâmbit amar.

– Mă, Stane, zici bine tu ce zici ! Chiar dacă nu ai carte ! Timpul nu e pierdut. Dă-ți copilul, pe nepotu-tău, la școală ! I-a cam venit vremea ! Nu se știe ce poate ! Acum ăsta ar fi singurul lucru bun ce l-ai mai putea face. Învăță el, e ca și cum ai fi învățat tu.

– Asta da, da ! Și eu care mă gândeam... Doamne, iartă-mi păcatele ! Când te-am văzut cu ceaslovul în mână, am crezut că cine știe ce dări mai pui pe capul meu. Că te-o fi trimis Cercelaru. Dacă e vorba de carte, hai și-mi calcă pragul casei, să cinstim un pahar cu vin. Poate e într-un ceas bun !

– Bravo, măi băiete ! Mă, fire-al focului să fii ! Nu credeam în ruptul capului, dar vezi, una crezi și alta e... Așa și în viață !

În timp ce învățătorul și Stan s-au așezat pe prispa casei, iar Anica a adus o sticlă cu vin, Ștefan a rupt-o la fugă peste pârleazul din fundul curții. Vreme de un ceas, s-a tot învărtit în jurul grădinilor. La întoarcere, a luat seama să nu mai fie careva străin prin curte. Anica, de cum l-a văzut, l-a și luat în focuri :

– Pe unde umbli, puță ? E, lasă că te potolești tu, nu avea grijă ! Ai văzut învățătorul...

Copilul s-a întristat

„Dar degeaba s-a tocmit cu el!“ – și-a zis în sine, dar a rămas pe gânduri.

*
* *

Când a început școala, Ștefan și-a luat traista cu cărți, fără să mai scoată o vorbă. S-a obișnuit în scurt timp, chiar dacă frica de învățător îl urmărea la tot pasul. Acasă, începuse să i se simtă lipsa.

– Aoleo, maică, te uiți și tu de-acum în spinarea mea ! Măcar la păsări și la amărății ăștia de porci să fi dat o mână de boabe ! Mai las-o răului de carte, că doar nu te faci scriitor !

Culesul porumbului începuse. De pe dealuri, se înșirau carele, unul după altul. Satul era mereu un du-te-vino, o forfotă din zorii zilei, până-n miez de noapte.

„Anul a fost bun ! A plouat aproape când a trebuit, căldură a fost destulă ! Nu avem de ce să ne plângem ! Slavă Domnului !“ – au vorbit între ei oamenii după iureșul ce a durat aproape două săptămâni. „Dacă se porneau ploile, era vai și-amar de capul nostru ! Blesteme !“

– Când lucrurile merg însă bine, tot omul e la locul lui, chiar dacă se spetește cu munca. Când nu, încep certurile. De data asta a ținut Dumnezeu cu noi ! – aprobese Anica.

Câmpul a rămas singur, aproape pustiu. Ciorile ce mai zburau deasupra sa !

Pe malul apei, unde Stan își avea aranjată cărmida, acum a zidit cuptorul și i-a dat foc. Câteva zile și nopți nu s-a dezlipit de la gurile lui cu flăcări jucăușe. Noaptea, aștea cu ochii la jăratec, învelit în cojocul de piele de oaie, mestecând boabe de porumb, pârjolite pe tăciuni. Minteța îi rătăcea în vise, iar trupul, uneori, i se zvârcolea ca mușcat de șarpe.

„Ceva capital am ! Juncul, iau bani frumoși pe el ! Porumb, cât să umplu un car cu saci, am ! Dacă nu ar fi fost cota, mai ieșea și de-acolo ceva ! Tocul ușii e numai zgârieturi de sus până jos. Zile muncă, nu glumă ! Dacă tot nu-mi ajung banii, am să-mi calc pe inimă și-am să-i dau și loc de casă. O bucată de pământ pentru curte și grădină !“ – socotea el, ore în șir.

Toamna căzuse încet-încet peste ținuturi. Cerul senin din timpul zilei se încărca uneori cu nori negri, spre seară. Vântul le spulbera stropii mărunți și îi izbea în geamurile caselor. Stoluri de ciori și grauri asurzeau uneori satul, dar munca nu se sfârșise. Serile de clacă, la curățatul știuleților din foi, se țineau șir. Într-o seară, au curățit și ridicat în pod, porumbii lui Băcanu. Atunci, spre miezul nopții, când se terminase treaba, s-a afumat Tuiu cu turburel. În loc să joace și el o sârbă, că tot venise Murgu cu vioara, să se dezmoștească, abia a putut ajunge acasă, rezemat de umărul femeii.

În seara următoare, au curățit la Tuiu. Atunci, s-a îmbătat Băcanu. Cum ceața i se lăsase pe ochi, i s-a părut că trage femeia cu coada ochiului la nu știu care, și i-a cârpit un dos de palmă. A doua zi,

când a pus Băcănica lada cu zestre în cap și tuciul de mămăligă pe după braț, gata să plece la maică-sa, lui i-au dat lacrimile.

În cealaltă zi, era rândul lui Boade. Au terminat ceva mai devreme treaba. Cum omul chemase clarinaristul și tocmise cu el să-i cânte până în zorii zilei ce urma, lucrurile ar fi fost bune, mai ales că și pusese în mijlocul horei o găleată cu vin, iar alături, o ulică de pământ, dar când cheful era în toi, a venit, ca din senin, Veleanu. Înjură și blestema. Căuta motiv de ducă, fiindcă îi venise timpul.

– Lemne nu are, de-ale gurii nu are! La pușcărie nu-l lasă ăia să moară de frig și de foame! – a șoptit careva din cei strânși.

Nici n-a ajuns bine Veleanu în mijlocul lor, și a pus mâna pe găleata cu vin. A băut din ea ca vita, apoi l-a luat pe Florea lui Mazilu de gât. Florea însă, zdravăn din fire, l-a bătut bine și a chemat jandarmul.

– I-ai făcut un pustiu de bine! – i-a zis Băcanu. La primăvară, o să-ți mulțumească.

„Ce-am căutat, am găsit! dar greu, greu al dracului mai găsești și asta în ziua de azi!“ – s-a bucurat în sine Veleanu, după ce l-au ridicat jandarmii.

Sâmbătă, la sfârșitul săptămânii, l-a ajuns rândul la clacă și pe Stan. A venit lume multă. Au venit Băcanu, Boade, Florea, a venit până și moș Mitru „colonelul“ cu ai lui din casă.

– Mă, nene, mă, ce n-aș face eu, de-ar trece Dunărea pe-aici, pe vale, și aș avea pământurile astea toate!

– Mai las-o ciorilor de vale, că mi-ai împuiat capul ! – l-a repezit Lina, nevastă-sa.

A liniștit-o repede, cu un cot sub coasta stângă, apoi s-a liniștit și el.

Nici nu începuseră bine lucrul și a ajuns și Ionică, ginerele lui Stan, cu Petrica. Stan s-a bucurat, dar i-a și dojenit de cum au venit :

– Parcă ar fi unu la un cap al pământului, și ceilalți la capătul celălalt ! Nu ne-am văzut din ale potoape ! Dacă muream până acum ? – a întrebat el, privindu-și fata.

Stan, câteva clipe, a muțit, apoi a tras un chiot de au încremenit toți cei din jur.

– Fraților, măi oameni buni, e rost să mi se mărească neamul !

– Ce ți-e, omule ? Că doar n-ai fi luat din căluși ! Petrica și-a dat seama înaintea celorlalți și s-a roșit până-n vârful urechilor. Măinile îi tremurau, în timp ce a încercat să-și acopere pântecul. Privind-o, au înțeles toți.

Stan s-a făcut nevăzut. Într-un ceas, a intrat pe poartă cu tot taraful de lăutari din Gura Lupei. I-a pus să cânte, în timp ce a scos dintr-o putinică câteva bucăți de brânză, dintr-alta, murături, și a rupt bucăți de pâine pentru toți. Anica nu a mai prididit toată noaptea cu căratul oalelor cu vin. Spre dimineață, au fiert țuică în tuciul de mămăligă, ca într-a doua zi de nuntă.

– Mă, dar am făcut-o de oaie la Stan ! – și-a amintit, zile în șir, mai târziu.

– De, mă, și zice lumea că e zgârcit ! Țsta om, nu ca alții !

Spre sfârșitul toamnei, bruma a căzut totuși neașteptată. Pâlcul de pădure din Comorâcea s-a întristat și a lăsat să-i cadă haina ruginie.

– S-a dus anul ! – a oftat Stan, privind prin ochiul geamului aburit, stând lângă fereastră. Tragi linie și aduni. Cât ai strâns, cât dai, ce îți mai rămâne. Rămâne ? Dacă scazi viața pierdută, mai rămâne... Părul ce mi-a căzut ! Nu ! Nu mă lasă inima ! Lupeanu își vinde moșia ! Vremea socolilor abia acum începe ! – și-a luat inima în dinți Stan și s-a hotărât să își cheme iar copiii în jurul mesei.

Într-una din zilele următoare, s-au adunat toți. Stan a tăcut o vreme, plimbând, dintr-un colț într-altul al gurii, țigara, apoi a zis către gineri-său :

– Mă, băiete, de ajutor, v-am ajutor de când v-ați luat și până acum. Dar mai ales în anul ăsta ! De astă-primăvară și până mai ieri, am muncit pentru voi, ca la stăpân ! Uite pe tocul ușii truda mea ! Voi să fiți sănătoși ! A venit timpul să... Lupeanu aud că și-ar vinde moșia. Nu c-aș vrea să mă pricopsesc acum, la bătrânețe, dar nu mă lasă sufletul să nu cumpăr măcar o palmă de pământ, deși eu voiam averea toată !

– Păi, cine te ține, tată ?

– Aici e-aici ! Punga ! Am nevoie de galbeni ! De-aia zic, chiar de se uită soacră-ta urât la mine, dați-mi salba înapoi !

Ionică a văzut negru înaintea ochilor, dar s-a stăpânit.

– Așa ceva, nu ! Nu, în ruptul capului, omule ! Salba î-am dat-o eu fetii de zestre și la ea trebuie să rămâie ! – i-a luat Anica vorba din gură lui Stan, înainte ca el să mai zică ceva.

– Nici pământul nu mi-ar strica, mamă ! Mi se pare mai bun chiar decât aurul ! Stă în cufăr și pot muri cu el de foame. Ce câștig ? Ți-l dau, tată ! – s-a învoit Petrica.

„Țandăra nu sare departe ! Lacomă ca el !“ – și-a zis în gând Anica.

– Tu să taci, femeie ! Nu te băga unde nu-ți fierbe oala ! Galbenii sunt ai mei ! Nu-i dau, de-ar crăpa pământul în două ! Să-ți bagi mințile-n cap ! Paștele mamei lui de pământ ! Mă spetesc cu munca și abia-l strunesc pe al de-l am ! – a urlat Ionică, ca turbat.

Anica a îngălbenit. O clipă a și văzut-o pe Petrica plină de sânge.

– Deci așa ! Cu munca mea cum rămâne ? Doar n-ai crede că mi-am rupt oasele degeaba ! Banii îi vreau ! Să-mi plătești, că altfel îți rup gâtul ca la puiul de potârniche ! – a țipat și Stan în timp ce s-a repezit în pieptul lui Ionică.

– Ieși ! Ieși odată ! – și-a îmbrâncit Ionică femeia spre ușă, apoi a vrut să îl smulgă și pe Ștefan. Dracu o mai da prin casa asta !

Stan și-a îmbrâncit și el ginerele.

– Lasă copilul, mă băiete, că te fac bucăți ! Femeile au început să țipe. Ștefan a suspinat înfricoșat.

Pământul, pământul o să vă pună capul, mamă ! – le-a zis baba Floarea, căutând, îngrozită, toiagul. Doamne, de ce nu mă iei Tu, Doamne ? – s-a certat ea, o clipă, cu Dumnezeu.

*
* * *

Deși frig, mai ales dimineața și seara, timpul era încă bun. Ploile nu se porniseră de-a valma, ca în anii trecuți. Pe miriștea întoarsă, grâul semănat încolțise. Satul însă se liniștise. Iarna stătea totuși parcă undeva deasupra dealurilor, gata să cadă. Numai Stan nu își găsea locul. Anica îl ocolea de câte ori încerca să vorbească.

– Stane, fi-ți-ar căciula a dracu, nu te mai potolești odată ?! – l-a luat în răs Băcanu când a văzut că înjugă boii la carul plin cu bălegar.

– Dacă stau, îmi stă norocul. Acasă ce să fac ?

– Ai dreptate ! Ce să faci ?! Așa e când femeia ție-e ca sloiul, iar pe tine te lasă. Mai poți, mă, ceva ?

Stan s-a uitat la el pieziș.

– Sigur că mai pot ! – i-a răspuns îndârjit. Ca la tinerețe !

– Ha, ha ! – a răbufnit, zgomotos, Băcanu. Ca să vezi pe dracu !

– Ptiu ! Ți-a luat Dumnezeu mințile și ție ! Ca lui Pazu ăl bătrân ! E, fiecăruia cum îi e scris ! – i-a

zis și a mânat animalele. Băcanu l-a urmărit cu privirea, fără să știe de ce.

Într-una din zile, Stan a aflat că Lupeanu nu mai face față cu căratul la oraș al mobilei, acareturilor, grâului și porumbului, și că tocmește oamenii.

„Nu e rău să mă duc și eu. Mai aflu câte ceva despre moșie!” – s-a gândit el. „Drumul, cam lung al dracului, și ăsta, lacom din fire! Muncă multă, dar...!” – s-a tânguit Stan și a hotărât totuși să-și potcovească boii și să-și repare carul.

Zile în șir, cât vremea a fost bună, Stan și alții au încărcat carele, și, odată cu seara, au plecat la drum. În ziua următoare, coborau dealul Craiovei, pe drumul din Șimnic. Ajunși la destinație, lăsau vitele să se odihnească și făceau apoi drumul înapoi, spre casă. La primul cântat al cocoșilor, Stan dejuca la el în curte, rupt de oboseală.

O zi la drum pentru Lupeanu, o zi acasă să-și odihnească picioarele, și el și-a înmulțit socotelile. În tot acest timp, Anica a curățit boabele de la porumbii vechi, rămași din celălalt an. Copilul își vedea de ale sale cu cartea, iar uneori o ajuta pe ea la umplutul și legatul sacilor.

Seri la rând, când trecea prin fața curții lui Ionică, Stan arunca priviri reci și gândurile i se tulburau. Ceva însă îl făcea să creadă că aurul îl va avea.

Ionică îi știa și el drumurile socrului și, de fiecare dată când auzea scârțâitul roților, plesnea de furie. Atunci nu-i mai plăcea mâncarea și căuta prilej de ceartă. Toate îi erau pe dos și vină îi găsea

numai femeii. Înjura întruna și blestema ca apucat. Din când în când, căuta în cufăr, printre haine, să se convingă că salba mai era acolo. Într-una din seri, după ce o văzuse, se gândise să-i schimbe locul, încât să nu știe decât el de ea, și nimeni altul. S-a temut însă.

„Prea seamănă a hoție, și aurul aduce necazuri ! Am un copil, pe drum e altul ! Dacă mă pun ăștia să jur ?! Cum să jur strâmb ?! Și apoi, blestemele, nu se știe pe capul cui cad ! – și-a zis el și a lăsat salba la locul ei.

Stan nu și-a mai băgat o vreme ginerele în seamă. Își vedea de ale sale. Într-o duminică de târg, a vândut juncul și a băut adălmașul în vârful dealului, la cârciuma lui Biriță cu care a tocmit și câțiva galbeni. În altă zi, s-a dus în același loc cu carul plin cu saci de porumb. A făcut treabă bună, pentru că tocmai coborâseră dinspre munte câțiva ciobani cu turmele la iernat, spre Valea Dunării, și ei aveau nevoie de grăunțe. Lucrurile îi mergeau bine, dar mult timp el nu a aflat nimic despre moșie. Lupeanu nu a scos o vorbă. Uneori, el era vesel, alteori tuna și fulgera. Zi de zi, Stan parcă îl pândea așteptând ca pe ghimpi.

„Să fi fost numai un zvon ? Nu se poate ! Nu și-ar fi luat toate lucrurile !“ – se încuraja singur, apoi, după un timp, din nou se îndoia.

„Sau poate o dă în arendă și el, ca boierii cei mari ?!“ Într-o seară, Stan s-a liniștit. A auzit că Lupeanu își pune în vânzare și casa.

„Dacă așa stau lucrurile, moșia de ce s-o mai țină ?“ – i-a venit lui inima la loc și s-a dus la Gheorghe al Ricuței, cel ce îi cumpără gospodăria. În drum spre el, Lupeanu i-a ieșit în cale.

– Să trăiască domnul Costică ! Să-i dea Dumnezeu sănătate și bani mulți ! – i-a urat el.

– Noroc, mă Stane ! Te-am așteptat să-ți dau datoria ! – i-a răspuns Lupeanu cu un zâmbet în colțul gurii. Nu de-altceva, dar nu vreau să-mi scoată lumea vorbe, și tu să mă blestemi. Că de blestemat, nu vă întrece nici dracu !

Lupeanu a băgat mâna în buzunar să scoată banii.

– Nu vă fie cu supărare ! Țăranul e cum e ! Trăit la coarnele plugului ! Are ce mânca, și-o bucurie cât de cât, nu huiduie pe nimeni ! N-are ce pune la copii pe masă, blestemă și pe Al de Sus ! Totuși, noi avem milă de multe ori, mai multă decât bogații.

– Cât despre datorie, mai e timp ! Numai dacă vrei și dumneata ! Am auzit și eu una, și te-aș ruga să mă ierți dacă greșesc ! S-a dus vestea că vinzi moșia. De pământ cine nu are nevoie ?! Leneșul sau păgânul ! Hoțul de la drumul mare ! Eu, unul, din asta îmi trag zilele și îmi hrănesc sufletul ! Am supt țâță cu capul pe brazdă și tot acolo vreau să mor !

– Ha, ha, ha ! Măi, băiete, doar n-ai crede că îmi fac pomană de viu ! Sau te pomenești că ai fi dat de vreo comoară ?! – i-a rânjit, batjocoritor, Lupeanu, nu lipsit însă de interes. Bine, omule, dacă îmi zici tu mie una ca asta, mă gândesc că ai

ceva strânsură ! Altfel, aş crede că-ţi baţi joc de mine şi foc m-aş face ! Ce ai auzit, ai auzit bine ! De vânzare e ! O dau celui ce are gălbiori şi mai e şi în stare s-o ţină ! Nu am de gând s-o las pe mâna unui gură-cască ! Pe tine te ştiu om la locul tău, harnic şi chibzuit ! Asta însă n-ajunge ! Cum rămâne cu mărunţişul ? – a întrebat boierul în timp ce l-a bătut cu palma pe umăr.

– Doamne, iartă-mă ! Să îţi dea Sfântul sănătate ! Dumneata nu mă cunoşti de ieri, de-alaltăieri. N-am cerşit şi n-am hoţit pe nimeni. Am trudit cu palmele astea, că doar, doar aş face şi eu ceva în viaţă. Cât despre strânsură, am ! Numai dacă nu ceri prea mult, cădem la învoială ! Ascultă-mă, te pun şi în pomelnic ! – a tremurat Stan din tot trupul, a îngenuncheat şi a vrut să sărute mâna lui Lupeanu.

– Ce faci, mă băiete ? Sunt eu popă şi tu baba Jiţa la parastas ? E, cu asta nu-mi placi ! Învaţă să fii domn ! Să umbli cu capul sus şi cu pieptul în afară ! – l-a povăţuit boierul, apoi, şiret, l-a întrebat : Ia zii, cât ai ?

Ochii lui Stan s-au plecat în pământ. Deodată s-a roşit până în vârful urechilor. Mîntea i s-a înceţoşat, tâmplele i-au pocnit. A rămas o vreme mut, deşi buzele îi tremurau. A făcut în gând socoteli după socoteli. Lupeanu l-a simţit :

– Fruntea sus, Stane ! Ca doar nu te-ai fi pierdut cu firea ! Treci mâine pe la mine ! Măi băiete, ţi-a pus Dumnezeu mâna în cap !

Stan a făcut calea întoarsă spre casă. Părea ca bătut de ploii.

După despărțire, Lupeanu și-a scuturat picioarele, și și-a frecat bucuros pumnii. În salonul în care îi mai rămăsese doar un divan, o masă rotundă, pe pereți câteva tablouri și perdelele ce cădeau posomorâte, s-a cufundat între perne. Zâmbetul său viclean nu îi dispăruse din colțul gurii.

„Prostia s-a plătit de când lumea ! O plătește și el acum ! Eu să-mi iau banii, că doar nu m-a apucat grija de traista săracului !“ – și-a zis și și-a aprins o țigară făcută din foi de tutun scump. Scruta depărtarea prin ochiul geamului, semn că plănuia ceva, și nu trebuia deranjat. Nevastă-sa îi știa obiceiul. I-a pus pe masă tava cu ceașca și ibricul cu cafea turcească, fără să scoată o vorbă.

În odaia de alături, fie-sa, Sofica, țopăia în fața oglinzii. Așeza când pe o ureche, când pe cealaltă, sau îndesa până-n vârful ochilor pălării cu panglici și funde.

„În sfârșit, mă mut la oraș ! Scap de râpații ăștia ce îmi întorc stomacul pe dos !“ – își tot șoptea ea, pipăindu-și șoldurile. „De când aștept ! Acolo, altă lume ! Licențiați, proprietari, oameni de neam, baluri, petreceri !“ – visa ea în timp ce se ridica în vârful picioarelor sau se rotea prin încăpere.

Aburii din ceașcă pluteau în odaie. Lupeanu s-a ridicat din pat. A gustat stând în picioare, în spatele ferestrei. Dintr-odată a izbit cu pumnul în pervazul geamului.

– Paștele mă-sii ! Dacă nu vine ?! Timpul e scurt ! Lucrurile se pot schimba într-o clipă și se duce dracului pe apa sâmbetei pământul ! Peste

noapte, pot face ăștia colhozul și, a doua zi, un crăi-țar nu mai iau ! Trebuia să-i fi luat și ce are. Până mâine, eram departe ! – s-a frământat el, apoi gânduri ciudate i-au întunecat mintea. Dar dacă nu are galbeni ?! Atât îi trebuie ! Tocmesc pe Cioacă să-l jupoaie și să-i dea sare.

– Să nu cumva să rămână pământul ăstora, că mor ! Averea a fost a mea ! Toată ! Și toată o vreau ! Ai înțeles, coane Costică ? – a rupt tăcerea Lupeanca, nemaiputând răbda. Zestrea mea ?! Ce vremuri ! Cu ce-am să-mi mai mărit eu fata ? Mă, vreau banii !

– Taci, cucoană ! – a înfrunt-o Lupeanu. Aur vrei, aur vei avea ! O veni spurcatul ăla, Doamne, și asta din cauza nemernicilor de acum ! Au puterea, fac ce vor ! Legea sunt ei ! Nimic din ce a fost nu mai e ! Dracu' a mai văzut ! Auzi, domnule, colhozuri, ca la ruși ! Colhozuri și la noi, ca la ei ! Măcar ăia seamănă la limbă, noi... Ceva am simțit eu de când cu fermele de stat în sud. Pe nisipurile de la Dunăre. Dar de-acolo plecase lumea pe vremea secetei. Era ca și pustiu. Bolșevicii nu iartă. Of ! Bine că nu mai știu și alții din sat, că... ștreangul de gât, Lupene, și gata ! Asta a fost aici ! Pe lumea cealaltă, vezi tu !... Dar vine Stan ! Vine ! Îi știu eu pe cei ca el ! Și dacă vine, o mai duc ! Chiar mult și bine !

La câteva case de Lupeanu, în fundul curții, Horhoană fierbea zi și noapte la cazanul de făcut țuică. Butii pline cu duche și corcodușe, prune sau

comină de la struguri, aşteptau să fie golite. Dincolo de gard, spre matcă, mirosul greu de boască îneca valea. Pe nişte bârne, la câţiva paşi de țeava cazanului, îşi petrecea zi de zi timpul, Cercelaru. De urât îi ținea Mardale. Avea grijă de el să nu dea cu ochii pe foc când se apleca să-și umple oala. În tot acest timp, de primărie se îngrijea Bârzoii. Lupeanu îl ştia pe primar acolo și în același loc dorea să fie !

„Cum să-l țin eu tot timpul beat ?“ – s-a întrebat în gând, apoi a chemat gardianul :

– Adu-l pe cazangiu la mine ! – i-a poruncit, aproape răvășit.

Curând, Horhoană i-a intrat în casă. Fără să mai aștepte, Lupeanu i-a zis :

– Măi băiete, eu am să plec. Tu rămâi aici, în sat, vătaf ! Dar ca să fii, ai grijă de primar ! Băutura, muieri, mâncare bună, altfel... falimentul ! – l-a sfătuit el, fără ocolișuri.

„Las' pe mine !“ – și-a zis, iar când a intrat în curte, a pus ochii pe femeia lui Tingirică, venită să ceară rînd în față, la cazan.

– Fă, ai adus și tu vreo găină, ceva ?

– Nu, mă, nu ! – a răspuns ea, mirată.

– Atunci, ai să faci țuica la primăvară !

Femeia a priceput. S-a dus acasă și s-a întors cu un cocoș. Toți au procedat la fel în zilele următoare.

Îi mergea bine lui Cercelaru, dar mai ales lui Horhoană, căruia, de când se îmbunătățise traiul primarului, notarul îi scăzuse căzănitul, datoria la stat.

Într-una din zile, când încă nu apucase să i se urce băutura la cap, Cercelaru și-a amintit de niște socoteli ce îl urmăreau la tot pasul.

„Dacă acum, cât sunt la putere nu fac avere ! Mai târziu... Totul e cum să scap de ceilalți ?! – s-a întrebat, în gând, apoi și-a adus iar aminte că actele nu le putea semna singur. Ptiu, fire-al dracu, Mardale !“ – a înjurat, apoi cu prefăcută blândețe, i-a zis :

– Bă, mă uit la tine și mă întreb ce n-aș putea eu face fără tine și Bârzoii.

– Dar eu, domnule primar ? M-aș pricopsi !

– E, lasă pricopseala ! Mai întâi funcția ! Mă înțelegi ! Funcția e cea care... Rachiu, chestii, socoteli ! Bine ar fi și niște bani ! Bani, mă, ce te uiți ca curca-n lemne ? Vindem pădurea !

– Care, domnule primar ? Că doar eu sau dumneata nu avem !

– Aia dinspre coasta Dobrețului !

– Cui ?

– Unora de la Goronești !

– Păi, pădurea a fost a Jițai ! Dacă o cer nepoții ?

– Am trecut-o la stat.

– Și cu statul ?!

– Care stat ? Statul sunt eu ! Mă, semnezi ?! Om te fac ! Dacă o fi ceva, te scap ! Știi doar ! Funcția e funcție !

– Eu ?! Aș... !

– Ce aș ? Că dacă nu, te dau dracu și scap de tine !

– Cum zici matale, domnule primar ! Numai să fie și pentru mine ceva, și-apoi să nu dăm de dracu cu jandarmul !

– Cât timp are balta pește și eu îl păzesc... Este ! Iar jandarmii... Aștia cu ce dracu trăiesc ? Cu papură ?

– Ai dreptate ! – l-a aprobat Mardale și au ciocnit paharele.

În ziua următoare, când formalitățile erau gata, Cercelaru a înhămat calul la brișcă și a alergat la Boghea. A făcut afacerea. Spre seară, s-a întors în sat, frânt de oboseală. A îngropat totuși banii sub pragul ușii și s-a dus să-și odihnească picioarele, în fața cazanului, tot la Horhoană.

– Te văd obosit, dom' primar ! – l-a întrebat cazangiul aducându-i țuică.

– Eu ?! Mda ! Funcția e funcție ! Nu îți dă pace !

*
* *

Picioarele l-au dus pe Stan de-a lungul drumului, din dreptul lui Lupeanu până-n fața casei sale, cum ar fi dus armăsarul căruța cu stăpânul beat. Abia dincolo de poartă, în curte, a respirat adânc, și-a strâns puterile și a călcat peste pragul ușii. Un soi de încredere a început să aibă când l-a întâmpinat, pe neașteptate, Petrica. Toți însă tăceau. Anica torcea. Părea că ascultă sforăitul fusului. Baba Floarea aduna în ghem jurebia de pe vârtelniță. Ștefan răsfoia o carte.

Stan a rotit privirea prin cameră. Nu știa dacă să mai zică sau nu ceva. Și-a aruncat haina pe cufărul de lângă geam și a privit îndelung fata.

– Mă tată, vă arată omul pe Dumnezeu, și voi ziceți că e dracul ! Să știți că eu o bucată de pământ tot iau ! Atât cât să-mi slujească la bătrânețe ! Bine era să nu fi lăsat pe altul străin pe locurile noastre ! Dar treaba voastră !

Vorbele lui au avut gust amar. Petrica a simțit în ele lacrima sufletului plâns și trudit de gânduri. S-a înduioșat și a scos încet mâna de la pieptar. În pumn, ținea strâns o batistă albă, brodată cu fir de borangic, ce-o avusese în vârful bradului, la nuntă. În ea avea învelită salba de aur. A așezat-o în jurul gâtului, apoi s-a îndreptat spre ochiul de geam să se mai vadă încă o dată ca într-o oglindă.

– Ți-am adus-o ! Numai să nu afle Ionică o vreme ! i-a întins-o ea lui Stan.

El a încremenit. Ochii i s-au scaldat în lacrimi. Anica a scăpat din mână fusul.

– Știam eu ! – abia a putut să-și stăpânească el lacrimile. Știam eu că în tine curge sângele meu !

Stan și-a sărutat fata și a îmbrăcat iar haina. A băgat barda la brâu și a îndesat căciula până spre ceafă. Înainte de a pleca, a dosit salba între hainele din cufăr.

– Încotro, omule ? Iar ai drum ?

– Drumurile astea se vor sfârși odată, femeie ! Mai am o socoteală ! Până în primul cântat al cocoșilor, mă întorc. Nici o grijă !

Stan a plecat odată cu Petrica. S-au despărțit în curte. El a apucat poteca spre dealul de la Vladia. Nu s-a oprit până în ușa prăvăliei lui Biriță. A strigat. În casa cârciumarului, lampa s-a aprins într-una din camere. Stan a intrat. Biriță a adus o oală cu vin și două pahare. Vreme de un ceas, au vorbit și s-au tocmit, apoi au cinstit afacerea.

– Fie cum zici tu ! Dumnezeu să-ți ajute ! – l-a aprobat Biriță în timp ce a aprins un felinar cu sticla pe jumătate afumată.

Au coborât împreună în beci. Dintr-o fridă dosită, Biriță a tras o cutie din tablă încrustată și închisă cu lacăt. Din ea a luat monedele din aur. S-a întors spre Stan, a bătut pe umăr și i-a zis :

– Iată-i ! Cinci galbeni din cei mari, cum ne-am înțeles. Pune mâna pe pământ ! Ne vom descurca noi !

Stan a descălțat piciorul drept. A legat banii într-o cârpă și i-a așezat sub scobitura tălpii. A tras ciorapul de lână, a învelit bine obielele deasupra lor și a strâns cât a putut nojițele. A pornit apoi spre casă, aproape alergând. Din când în când, se mai oprea doar să se convingă că nu-l înșeală simțul. A răsuflat ușurat abia când a ajuns să sară pârleazul din fundul curții. A bătut în ușa. Dinăuntru a răzbit glasul femeii.

– Care ești ?

– Eu, deschide !

Drugul s-a tras. Căldura odăii i-a înmuiat trupul. Cu capul pe căpătâi și cu picioarele atârdate pe marginea patului, Stan s-a liniștit.

A doua zi, stratul de brumă era mai gros ca în zilele trecute. Pomii se îmbrăcaseră cu chiciură. Coșurile caselor fumegau din plin. Pe drum, rar mai trecea cineva.

– Bârr... ! Vine iarna ! Măine, poimăine, te trezești cu nămeții până-n geam ! – și-a zis Anica, îngândurată, mai mult pentru ea.

– Dacă ninge, pământul e aici ! Sania să o împănăm ! Boii îmi sunt potcoviți, așa că... – a intrat Stan în vorbă.

– O să mă dau pe gheață, că tot nu m-am dat de un an ! – s-a bucurat Ștefan.

Lemnele trosneau în sobă. Femeia nu a scos un cuvânt, iar omul ei a înțeles că trebuie să vorbească și el un timp, în gând. Și-a plimbat privirea în voie, când spre stolul de ciori cățarat în frasinii din fața casei, când spre jandarmii care tocmai treceau pe-acolo.

„Nu se mai potolesc ! Are dreptate și mama ! Ce-or urmări, Dumnezeu știe ! Veleanu e la locul lui, Cioacă și Ciulu s-au mai liniștit... Aștia, sărăcia Anicăi lui Iepanu păzesc !“ – a încercat el să-și facă timpul mai ușor.

Cât avea să fie ziua de lungă, Stan nu-și găsea astâmpărul. S-a învârtit prin curte, ca leul în cușcă. Aștepta să cadă noaptea.

De cum s-au aprins lămpile, Stan a învelit într-o batistă banii de aur și i-a băgat în sân. A îmbrăcat haine bune să nu fie de rușine în fața lui Lupeanu și mai ales a cucoanei. A străbătut drumul cu sufletul la gură.

Lupeanu l-a așteptat ca pe pâinea caldă. Când l-a zărit, l-a și chemat în casă.

– Cam târziu, Stane! Așteptai brișca să te-aducă? M-am gândit că pământul nu prea e de nasul tău. Am eu un negustor, pe la oraș, de-l vrea. Om de nădejde, nu ca...

Stan a îngălbenit. Respirația aproape că i s-a tăiat. A rămas țeapăn, încleștat, cu unghiile înfipite în reverul scurteicii.

– Tii..., drăcia dracului! – l-a amețit, din nou, Lupeanu. Cine m-a pus pe mine să mă-ncurc cu tine? Bine! Ca să vezi că sunt om, îți trec cu vederea. Ia zii, cât dai?

– Sărut mâna! – a zis Stan cu gura mai mult încleștată, apoi a scos cârpa din sân. Banii au lucit pe masă ca stelele în noapte.

Lupeanu a holbat ochii.

– Hm...! Da, da...! – s-a învârtit el câțiva pași prin odaie și a continuat: da, dar nu ajung!

– Cum nu? – a întrebat Stan. Cât ai vrea? Ei, dac-așa stau lucrurile, află, coane Costică..., mă lipsesc.

– Stai, mă, nu te speria! Câțiva galbeni acolo mai mult, și ne înțelegem! – și-a întors Lupeanu vorba. ...Sau te las și cu atât, numai că pe o parte din pământ nu-ți fac acte. Ți-l dau însă în arendă, până mai faci rost de restul.

Stan a cumpănit. În sinea sa, chiar dacă avea îndoieli, s-a bucurat. Dorința de pământ era oarbă.

Lupeanu a scos o bucată de hârtie. A scris ceva ce numai el știa și a mângălit mai jos sem-

nătura. Pe Stan l-a îndemnat să pună degetul. A strâns aurul de pe masă și l-a băgat în buzunar, apoi i-a întins hârtia.

– Ia-o ! Asta e averea ta ! – i-a zis totuși cu strângere de inimă.

Stan a împăturit-o. Fără să scoată un cuvânt, a plecat. Lupeanu s-a dus în aceeași noapte cu familia la oraș.

În dreptul lui Bulea, Stan s-a oprit. Și-a aruncat ochii de-a lungul văii, spre coasta Comorâcii și Dealul Bătrân. A măsurat cu privirea și a socotit în minte cam câte pogoane să fie scrise în hârtie.

„Mult, puțin, ăsta e ! Neam din neamul meu n-a avut atâta pământ ! Zile de sănătate de-aș avea ! De-acum nu-mi mai e teamă de foame ! – s-a bucurat și s-a răsucit pe călcâie, fără să știe încotro s-o apuce. Ar fi tăiat valea. Ar fi urcat coasta să calce cu piciorul său pământul. Ar fi strâns satul de la un cap la altul, să facă cinste. Ar fi adunat lăutarii din Gura Lupei, să-i cânte cât e noaptea de lungă. O butie ar fi turnat în el, dacă pântecul i-ar fi încăput-o. S-a mulțumit însă să ofteze ușurat și s-a îndreptat spre casă.

Femeia îl aștepta cu masa pusă. Din turta cât roata plugului, ieșeau aburi. A rupt și a gustat. Bucata s-a topit în gură. În jurul mesei, Stan i-a văzut parcă pe toți ai lui din neam.

„Sunt liber ! În sfârșit, sunt liber !“ – și-a zis mulțumind în gând lui Dumnezeu, înainte ca el să se culce.

Spre dimineață, fulgi mari au schimbat fața pământului. Când s-a trezit, Stan a ieșit din nou în curte și a privit câmpul. S-a întors în casă și s-a închinat, apoi a pupat icoana.

– Să fie într-un ceas bun !

– Dacă nu ne pricopsim acum, nu ne mai pricopsim niciodată ! – i-a zis Anica privind îngândurată, pe fereastră, la fulgii mari.

Ziua întregă a nins întruna. Stratul de zăpadă a trecut deasupra gleznei.

Stan a făcut pârtie în fața casei, spre șopron și oborul oilor. După vremea prânzului, nu a mai putut răbda.

A tăiat valea spre Dealul Bătrân. Acolo, a măsurat cu stânjenul tot ce cumpărase și a bătut țăruiș întocmai cum se înțelesese cu Lupeanu. În pădure, la Comorâcea, a căutat izvorul numai de el știut. A încrustat apoi coaja la câțiva copaci cu un semn al lui. Inima i s-a liniștit. Grijiile însă i se înmulțiseră.

– Nu mi-ar strica să am un plug și o grapă nouă ! La pământul ăsta o seceră și-o pereche de cai, tot trebuie !“ – și-a făcut el socotelile.

Târziu, s-a întors în sat cu un lemn uscat în spinare. Fulgii au căzut până după miezul nopții. A nins și în zilele următoare. Într-o seară, în apropierea postului de Crăciun, un vânt rece a troienit cărările. Satul a amorțit. Stan a mai uitat și el de necazuri.

Anica și Stan au lăsat post ca toți ceilalți. La o ceașcă de țuică fiartă, l-au chemat și pe Băcanu cu femeia. Au vorbit, au râs, au mai și înjurat ca omul

la chef. Despre pământ, Stan nu a scos o vorbă, deși Băcanu îl îmboldea întruna.

– E, ia zii, Stane ! Văd că umbli mereu ! Cum îți merg afacerile ?

– Ca la oricare altul ! – a răspuns Stan. Mă gândesc la pământ și la rodul din anul ce-o să vie. Semne bune ar fi ! Dacă se poate și mai bine, află că nu mă mai dau la o parte !

– Să fie și-un lup mâncat de oaie ! Lumea vorbește. Știi cum e. Până nu faci foc, nu iese fum ! Ai cumpărat... ! Treaba ta ! Pe mine nu mă privește ! Pământ mai mult aș fi vrut și eu, dar dacă n-am parale... ! – s-a mâhnit Băcanu.

– Ai avea și tu dreptate ! Numai să nu faci din țânțar armăsar ! – a răspuns Stan în doi peri. Nu te întrista ! Vine și timpul tău ! Noroc ! Și noroc să fie ! – l-a încurajat după aceea și au ciocnit paharele. Apoi deodată au tăcut. Ascultau.

– Mă roagăă..., măăă... ! – s-a auzit un strigăt în capul viei lui Stan, din dealul de dincolo de drum.

– Cine te roagă, măăă ? – a răspuns un alt strigăt, tocmai din coasta de la Vlădia.

– Mă roagă fata lui Florea lui Mazilu !

– Ce te roagă, măă... ?

– Să-i fac un leagăn de mătăasă, s-o arunc la Bloaja-n casă !

– Ha, ha, ha ! Mă, dar i-a zis-o ! Să-l vezi mâine pe Florea cu o falcă-n cer și cu una-n pământ ! – a râs Băcanu și a ieșit în capătul prispei. Băcănica s-a grăbit și ea după el. În urma lor, Stan și Anica.

– Hai, femeie, hai, că cine știe, poate te strigă și pe tine cu vreunul.

– Mai știi ?! Că doar nu sunt așa bătrână !

Flăcări se ridicau din vârful dealurilor, apoi, de acolo, roți împletite cu nuiete de paie aprinse, se rostogoleau, în voie, de-a lungul povârnișului. Coborau desprinse parcă din cer, aducând lumină pe pământ. Dinspre casa lui Cioacă, câțiva plumbi aruncați din gura puștii, au spintecat văzduhul.

– Mă roagă, măăă... ! – s-a auzit din nou.

– Cine te roagă, măăă... ?

– Mă roagă a lui Țingirică !

– Ce te roagă, măăă... ?

– Să-i fac un leagăn de mătăasă, s-o arunc la Ciocea-n casă !

– Mă, dar le zice !

Spre dimineață, când hărmălaia s-a liniștit și tăciunii doar mai pâl pâiau în depărtare, croncănitul unor găini speriate au scos din așternut, oamenii.

Stan a alergat cu furca în coteț. S-a uitat în toate părțile. Pașii au scârțâit pe zăpadă și-n curțile vecinilor, fără însă să se vaiete careva. Cum urme de hoț el nu văzuse, s-a liniștit, dar nu a mai putut însă adormi.

Dimineața a ieșit la poartă. Ca la un semn, au apărut și ceilalți.

– Mă, Floreo, ia vino, mă ! – l-a chemat Băcanu în timp ce și el se îndrepta spre podul lui Stan.

Bine, mă băiete, să-ți strige ție fata în vârful dealului ? Și-auzi, cu cine ! Cu-al Bloajii !

Florea s-a supărat.

– Băcane, bagă-ți mințile-n cap, că... ! Dacă îl aflu pe ăla, îl snopesc !

– Ce ți-e, mă ? Nu mai știi de glumă ? Uiți că ai fost și tu ca ei, fără minte ! Multă nu ai nici acum, dar atunci... ! Ți-amintești când, într-o noapte, ai strigat la fel ? Dimineața ai mai și uitat câinele Jițai legat de cireșul lui Stan. A urlat bietul de el... până î-a pierit definitiv glasul. Oamenii credeau că dau lupii târcoale satului. Ia-ntreabă-l pe Stan, cum dormea cu barda la piciorul patului !? Jița ce să mai zică ?! Blestema întruna că nu mai avea cine să o păzească !

Florea s-a văzut luat în bâză o bucată de timp. A scăpat de gura celorlalți de îndată ce l-au văzut pe Ciocea venind. Trăgea de un sac prin nămeții de zăpadă.

– Mă, Ciocio, de unul care își plimba lanțul că îi ruginise ursul, am auzit ! Se țacănise, săracul ! Cu tine ce e ? – l-au întrebat ei în hohote.

– Mă, nu râdeți de omul la necaz ! M-a sărăcit ! Paștele mării ei de arătare !

– Ia uite-l, mă, și pe asta ! Ha, ha ! L-a sărăcit, săracul !

– Blestemata ! Dau o vadră de vin celui care o jupoaie de vie !

– Pe nevastă-ta ?

– Vulpea ! – i-a liniștit Ciocea și a ridicat sacul, apoi l-a desfăcut doar cât să poți privi cu un ochi în el.

S-au uitat toți, unul câte unul.

– Tii..., drăcia dracului ! Să vezi și să nu crezi ! Așa e, mă ! – a încuviințat Băcanu și a călcat sălbăticiunea pe coadă.

– Strigă-l, frate, pe Cioacă ! Āla jupoaie și pe dracu !

Cioacă a venit într-un suflet, când a auzit de o afacere în toată regula. Singur s-a apucat de treabă. A scos din gard o scândură. A prins vulpea cu un clește de fierărie de după gât și a băgat-o cu capul pe crăpătura ulucii. A înțepenit-o acolo cu talpa piciorului, i-a desfăcut apoi ușurel pielea în jurul lăbuțelor și a crestat-o pe lângă gât. S-a forțat o dată și a rămas cu blana în mână, apoi i-a dat drumul. Vulpea s-a împleticit, în fugă, pe lângă garduri. Lu-me-a s-a strâns ca la bălci. Unii țipau, alții huiduia, peste tot lătrau câinii.

Au, Doamne ! – s-a închinat Anica lui Boade. Talpa iadului vă mănâncă, mă !

– Fugi, fă, dracului de-aici ! –a îmbrâncit-o Boade, bărbatu-său, ori vrei să tocmesc pe ăsta să te belească și pe tine ?!

Ciocea a adus o găleată plină cu vin. A pus-o pe capătul podului. Alături, o ulcică cu care să bea fiecare.

– Doamne, omul dracu și Ciocea ! Nu degeaba îi știi muierile de frică ! – s-a mirat Florea, apoi i-a zis în glumă lui Stan :

– Mă, fi-ți-ar pielea să-ți fie ! O vadră de vin nu e mult ! Tocmesc cu el, și-n două, trei zile îți pun pielea la tăbăcit și fac o pereche de ghete femeii. Că

tot trebuie să-i cumpăr încălțări de Anul Nou ! Așa
că ai grijă !

Sărbătorile de iarnă erau pe aproape. Cu câteva zile înaintea Crăciunului, guițatul porcilor înjunghiați a împânzit satul. Stan, cu două zile înainte, a curățat zăpada în fața cocinei, a ascuțit cuțitele și a pregătit paiele pentru pârlit. Un soi de tristețe însă îl tot răscolea. Petrica nu îi mai călcase în curte de mult timp. Și-a domolit gândurile, încercând să creadă că numai nămeții și gheața sunt de vină. Ca să înjunghie porcul, l-a chemat pe Boade și Băcanu. După ce l-au tăiat, au cinstit un pahar cu vin.

– Noroc ! La mulți ani ! Să-l mâncați sănătoși ! Stane, ia, mă, și tu un gât, să nu-ți înghețe oasele ! – l-a îndemnat Băcanu și i-a întins oala cu vin.

– Ai grijă să nu-l treacă rândul cumva ! – a glumit Anica.

– Ca să vezi tu ! – s-a uitat pieziș Stan către femeie, apoi i-a zis lui Băcanu :

– Mă băiete, ce ți-e și cu muierile astea ! Nu e lucrușor să nu-și bage ele nasul ! Fie că le zgârnă-n cur, fie că le mănâncă sub limbă !

– Să-și vadă de coada tigăii, că de-aia a fost lăsată femeia.

Stan a umplut din nou paharele.

– Să auzim de bine ! Noroc ! Băcane, mă, îi dăduși la inimă ? Să nu pățim ca în celălalt an !

– Doamne ! Mare noroc ai avut ! Dacă nu era poarta închisă, intra porcul cu focul în spinare, în șira de paie. Rămâneam toți pe drumuri în toiul iernii ! Mai rău decât Ciulu, când i-a trăsnet casa.

– Așa e când e să fie și să ai de-a face cu de-al de gură-cască ! Colonelu' îl tăiașe, de !

Din vorbă în vorbă, l-au pârlit cu șomoioage de paie, l-au opărit apoi cu apă fiartă, l-au frecat cu sare și mălai. Înainte de a-l despica, l-au crestat sub formă de cruce pe spate. I-au urat din nou lui Stan sănătate și liniște.

Băcanu a rupt după aceea o fâșie caldă din șoricul moale și i-a dat-o copilului.

– Ia, mă, și mănâncă ! Noi suntem bătrâni, nu ne spurcăm acum, în post ! Pe tine te iartă Ăl de Sus, că ești copil !

Ștefan a luat bucata, cu sfială. S-a uitat spre Stan. Dacă a văzut că nu-i zice nimic, s-a furișat de ochii Anicăi. Au mâncat cu poftă.

– Mă, vă spun cinstit, bine că nu sunt femeie borțoasă ! Aici l-aș lepăda ! – a zis Boade.

– Dacă tu poftești, ce s-o face ea, fie-mea ? – s-a întrebat Stan.

– Pofta tot păcat e ! Și încă mare !... Așa că eu mănânc ! – s-a hotărât Boade și a rupt și pentru el o fleică de șorici. Ceilalți l-au privit și au înghițit în sec.

În ajunul Crăciunului, odată cu seara, Anica a făcut caltaboși, sarmale și ciorbă. Când au cântat cocoșii de ziuă, ea a sărit ca arsă. S-a spălat, apoi și-a limpezit obraji și mâinile cu apă sfințită, s-a închinat, a sărutat icoana și și-a făcut rugăciunea. A pus apoi oalele cu mâncare la foc, în gura sobei, pe vatră. Dimineața, întreg satul mirosea a Crăciun.

Dintr-un deal într-altul, plutea parcă liniște și pace. Neamurile s-au adunat. Numai Anica și Stan au rămas singuri. Cu coatele rezemate de masă, lângă fereastră, au petrecut cu privirea pe mulți.

„Ce să fie cu ei?! Ca anul ăsta, niciodată!“ – s-a frământa Anica, făcându-și cruce unui ochi ce i se zbătea mereu.

Târziu, odată cu înserarea, a venit Petrica. Neli-niștea cu care o așteptau s-a schimbat repede în tristețe. Petrica a vărsat lacrimi, suspinând. Ionică o îmbrâncise și blestemase până în fața curții.

„Ai să stai! Lua-te-ar dracu cu neamul tău cu tot!“

Stan și Anica au încremenit.

– Mi-ați luat salba, tâlhari ce sunteți! – a urlat Ionică în timp ce s-a îndepărtat.

Înjurăturile au trecut prin ochiul ferestrei. Stan s-a năpustit afară, ca turbat. A înșfăcat din dosul ușii securea.

– Aur! Salba de aur o vrea, tată! – abia a putut ea zice.

Anica și-a înăbușit țipătul. A alergat după apă și a șters lacrimile de pe obraji ei învineții.

– Ce mă fac, Doamne, ce mă fac? – se văieta Petrica.

Ștefan, speriat, a început să țipe. Stan și-a pierdut cumpătul. Cu securea în mână, a alergat în noapte.

– Săriți! Săriți, oameni buni! – a strigat Anica din capătul prispei, cât au ținut-o puterile.

Ghemuită pe marginea patului, baba Floarea suspina îndurerată.

– Pământul o să vă pună capul, mamă !

Pe tot timpul toamnei, lui Cercelaru îi merse bine. Primar, „om cu funcție“ și încă „a mai mare din sat“ își plimba burta fără să-i pese de careva. Mai tot timpul, putea fi găsit la Horhoană, unde își dregea glasul cu rachi, și nu la primărie. Aproape în fiecare seară, în drum spre casă, se abătea la Mardale să se răcorească cu câte un pahar cu vin.

De cum veniseră înghețurile însă, potecile parcă i se îngustaseră. În acel timp, a primit vești și ordine zguduitoare de la raion.

„Ce să fie ?“ – se tot întreba în fiecare noapte. Ceva se întâmplă, dar... unde dracu mi-au fost mințile ?

Într-una din seri, s-a trezit acasă cu câțiva necunoscuți. „Cam oacheși !“ – s-a mirat el.

„Ai cui să fie, Doamne !? Că doar nu or fi zlătari ?“

– Ce e, mă ? Ce vânt v-aduce ? – a întrebat, răstit, Cercelaru, după ce i-a analizat pe fiecare în parte.

– Auzi, tovarășe, noi suntem de la partid ! – i-a răspuns, îndesat, unul dintre cei veniți.

– Zmeu să fii, și te împlânzim cât ai clipi ! Instrucțiunile le-ai citit ? – s-a repezit un altul.

– Care instrucțiuni ? – s-a bâlbâit Cercelaru, îngălbenind.

– Uite ce ! N-am venit să te vedem pe tine ! Avem sarcini precise ! Facem aici la voi colectiv !

Ați auzit de-așa ceva ? – s-a apropiat cel de-al treilea și l-a luat pe primar de reverul hainei.

– Păi, știți, să vedem ! – a vrut să le spună Cercelaru ceva.

– Gura ! Strânge oamenii și înscrie-i ! Și pe cei de vor și pe cei de nu vor ! Ai înțeles ? Altfel, aplicăm metodele noastre ! Treceți la colhoz și laptele de l-ați supt ! – a răcnit din nou primul.

Pe Cercelaru l-au trecut transpirațiile în încercarea de a se regăsi pe el, parcă atunci pierdut.

– Să înscriu ce ?! – s-a cutremurat primarul. Satul la popa ? Sau să își sape fiecare groapa și să se înscrie în ea ?! Domnilor, măi tovarăși, ați vrea, dar eu nu vă cunosc !

– Nici o grijă ! Te facem noi să tot cunoști ! – l-au amenințat cei trei, apoi s-au întrebat : Mă, dar ăsta cum dracu e aici primar ? Nu și-au răspuns. Furioși, s-au întors către Cercelaru.

– Bă, e treaba ta cum faci ! Dar dacă nu faci ce-am zis, pușcăria te mănâncă ! Ai înțeles ?

Cercelaru, năucit, a căzut cu capul de gard. L-a găsi nevastă-sa când a vrut să vadă de ce nu se întoarce în casă.

– Ce ai, omule ?

– Mi se puse un junghi la inimă ! – a oftat el.

Câteva zile, a zăcut întins la pat. N-a băut, n-a mâncat și nu a scos o vorbă.

„Ce mă fac ?“ – s-a întrebat în sine, tulburat. Până acum, dintr-un loc, ceva, din altul, altceva, leafa... leafa ! funcția ?! Se duce dracului asta ! Se duce tot ! Ce mă fac ?!“

Cu două zile înainte de Crăciun, îl chemase pe Mardale să taie și el porcul. O făcea mai mult de rușine în fața satului și de teama de a nu-i ieși vorbe.

– De ce, domnule primar, nu mai bei, nu mai râzi? Te-ai fi pocăit cumva? – încercase să glumească Mardale.

– Bă..., ce să mai zic?! – a ocolit el răspunsul. Când e Crăciunul?

– Păi,... poimâine!

– Mda! Dacă e poimâine,... e! „M-am dat dracu nu mai am mult! Vin ăia! Și ăia vin!...” – și-a zis, în gând, apoi l-a privit pe Mardale în ochi. Mă, dacă e poimâine... Femeie! – a strigat el pe nevastă-sa.

– Aici, omule!

– Pune să se frigă o tigaie cu carne! Adu și-o oală cu vin!

– Doamne, te spurci tocmai acum când...

– Ha, ha, ha! Spurcat sunt de mult! a rânjit el cu privirea parcă pierdută, după care a reluat: Hm! Nu mai e mult! Mă spovedesc! Poate mă iartă! Cine?! Dracu! Dumnezeu nu are cum!

*

* *

Ziua de Crăciun, numai zi de sărbătoare nu avea să fie pentru Stan!

După cele întâmplate, Stan a umblat toată noaptea cu toporul în mână. Își căuta ginerele. Nu l-a găsit însă niciunde.

Când l-a pătruns bine frigul și oboseala, și furia i s-a înmuiat, Stan s-a întors spre casă. În drumul său a privit casele parcă înțepenite în liniște. Numai la Cercelaru lampa era aprinsă. S-a oprit în loc și a privit înăuntru. În spatele ferestrei, la masă, Mardale și primarul parcă puneau lumea la cale.

– Lui gineri-meu ar trebui să-i frâng oasele, iar vouă să vă sparg capetele ! Porcilor ! – a vorbit, de unul singur, Stan și i s-a făcut scârbă de tot ce-l înconjură. Rănile Petricăi îl dureau în suflet.

Odată ajuns, Stan a oftat și a intrat în camera în care lampa lumina chipul chinuit al fetei sale. Petrica părea frântă într-un coșmar. Pe frunte, ea și-a așezat o basma udă. El i-a pipăit cu dosul palmei obraji. Ardeau ca jăratecul. Stan s-a întins la picioarele ei. Privind-o, a văzut cum pântecul i se frământă. A tresărit. Buzele i-au tremurat :

„Copilul trăiește !“

Din când în când, noaptea, Stan s-a ridicat să schimbe basmaua cu apă rece. Până dimineața, nu a închis ochii.

Cât timp îl căutase, Ionică și-a găsit un loc la masa de cărți, la Deșca. A uitat și de femeie și de casă. Oale cu vin, una după alta, și tutun îi învălmășiseră mințile. Spre dimineață, trecuse drumul la fata Vetei lui Bebe. Femeie singură, de altfel frumoasă, tânără și cu un trup zvelt, netrudit la sapă sau la secerat. Îi trecuse și el pragul casei cum îi mai trecuseră și alții. A înnoptat acolo.

În ziua următoare, tocmai după vremea prânzului, Ionică s-a trezit în patul ei. Minteaa i se mai

limpezise de băutură, dar parcă era pe altă lume. Se simțea singur, gol și vinovat.

Acasă, Georgica, mamă-sa, care auzise cu noaptea în cap unde fusese el, l-a făcut cu ou și cu oțet :

– Vai de capul tău ! O să ajungi de râsul lumii ! N-am știut pe cine am crescut ! Decât unul ca tine, mai bine lipsă ! N-avea cine să-mi dea o mână de ajutor, dar nici cine să-mi amărase zilele !

Lui Ionică îi clocotea sângele în vene.

„Ce-și face omul cu mâna lui, nici dracu nu mai desface !“ – a regretat el. „Dacă stau și gândesc, o salbă de aur m-a făcut pe mine ?! Petrica e totuși nevasta mea ! Rău cu rău, dar mai rău fără rău ! N-am decât să-mi cer iertare !“

Când aproape să se însereze, s-a dus la Stan. Cu inima în dinți, a intrat în curte. Pe scara casei, a bătut în portița de la pridvor, fără a îndrăzni să intre.

– Petrico ! – a vrut să strige el, dar abia a putut să-i pronunțe numele, în șoaptă. Anica însă l-a auzit. Fata ațipise și nu știa ce să facă. Când Ionică a strigat a doua oară, ea i-a răspuns :

– Ce-ai cu ea ? Sau crezi că nu e de ajuns ce i-ai făcut ?! Om ești, sau animal ? Ieși din curtea mea !

Ionică a tăcut și a rămas înțepenit locului. Stan trebăluia prin oborul vitelor Ceva auzise și el, dar nici prin gând nu i-ar fi trecut că, la câțiva pași de el, îi este ginerele. Totuși s-a uitat.

– Care ești, mă ?

– Eu ! – a răspuns Ionică.

Când i-a auzit glasul, Stan s-a repezit asupra lui. Ionică, izbit cu coada unei furci, s-a prăbușit lângă

zidul casei. Coasa agățată într-un cui, undeva aproape, a căzut, gata să-i reteze gâtul lui Stan.

– Săriți, oameni buni, săriți ! Se omoară ! – a țipat Anica, înspăimântată.

– Care pe care ! – a urlat Stan. Îți iau gâtul ! – a amenințat și a ridicat tăișul coasei. Câteva clipe, Ionică și-a văzut capul închegat în sânge. Coasa zburase, din întâmplare, la un lat de palmă deasupra capului și se înfipsea în zid.

Petrica a țipat și ea. A alergat Băcanu și Boade. I-au despărțit.

– Doamne, ce v-a apucat, mă, oameni buni ?

– Pământul ! Pământul o să vă pună capul ! – s-a auzit baba Floarea văietându-se singură.

*

* *

După scandalul cu gineri-său, oamenii s-au convins că Stan cumpărase averea lui Lupeanu.

– Ei, Stane, fi-ți-ar spinarea a dracu, te-ai pri-copsit ! Mă, nu mi-ar fi necaz, dar de ce nu spui ? – l-a invidiat Băcanu într-o dimineață.

– De, mă, băiete ! Fiecare cu-ale lui ! Cum mi-ar sta să bat toba peste tot ?

– E, lasă, că nu e rău ! O duci tu bine, trăim și noi ! Ne-am ajutat până acum, ne vom ajuta și de aici înainte ! Oameni suntem !

– Sănătoși să fim, și Dumnezeu să fie cu noi ! – i-a răspuns Stan, chibzuit.

– Numai de nu s-ar schimba rânduielile ! În noaptea de Anul Nou, am fost la un joc de cărți.

Am auzit că prin alte locuri se fac colhozuri, ca la ruși. Adică îți ia pământul, carul, boii și ți le trece la colectiv. Iau pământul,... îți iau tot ! Și... sufletul se duce dracu !

– Bă, fire-ar mama lor să fie ! Păi nu vin ei la mine ?! Le dau pământ de nu-l pot duce ! – s-a înfuriat Stan.

– Nu știi ce să zic ! Ceva nu-i în regulă ! Prea umblă jandarmii ! Prea tac toți ! Ceva se întâmplă ! Și noi aici, între dealurile astea, nu știm nimic.

– Vezi-ți de treabă ! Fără pământ... din ce trăiești, mă ? Dacă ai înghiți vânt și-ai bea apă, ar fi cum ar fi, dar nu se poate ! Apoi omul trebuie să aibă acolo ceva al lui, pentru vremurile grele. Doamne ferește, ba vine o secetă, ba dă vreo boaleșniță, ce te faci ?! Trăiești de la colhoz sau din ce ți-ai strâns ?

– Ai dreptate, Stane ! Dar, uite că sunt unii care cred că pot !

– Oameni fără cap ! Cum se face, că ăștia se înmulțesc mai repede ca păduchii ! Au împânzit pământul ca în timpul războiului !

– Cine sunt, mă ? De unde vin ?

– Vântul i-ar aduce dinspre răsărit, dar...

– Mare e grădina ta, Doamne ! Până una, alta, ne vedem de-ale noastre ! Lasă-i în plata Domnului ! Cum vin, așa se duc !

– Bine-ar fi ! Eu îi las, că doar nu m-am damblagit tocmai acum ! Numai dacă ne-ar lăsa și ei ! Aud însă că sunt dați dracu !

– Vom trăi și vom vedea ! Politica asta a lor nu face două parale. Mori de foame cu ea. Pe mine nu mă privește ! Tu, treaba ta ! Crezi ce vrei !

Cercelaru, câteva zile și nopți, și-a stors creierii. Ceas de ceas însă pălea. Ochii lui, când se bulbucau, gata să-i iasă din orbite, când îi cădeau în fundul capului. La apropierea nopții, îl apuca tremuraturul. Parcă ar fi fost bolnav de friguri îi și vedea pe cei trei în fața casei.

„Frica ! A intrat în mine. Nu credeam să fi dat cu capul de cer, dar... Asta e ! – se încuraja el și, târziu, după miezul nopții, adormea.

După sărbători, încă de a doua zi a Anului Nou, i-a chemat la primărie pe Bârzoii și Mardale. Cercelaru a închinat cu ei mai întâi un pahar, să le dezlege limbile, și apoi le-a vorbit :

– Fraților, ne-am adunat aici... vreau să zic..., ca să ne strângem și să fim uniți. Că noi împreună am fost la greul ce a apăsător pe umerii noștri, de când ne bucurăm de drepturi la primărie. Mai cu țuiculiță, mai cu vinișor, uneori pe nemâncate, vai de capul nostru !

– De unde să ne dea și țăraniii ăștia, domnule primar, fripturi la grătar tot timpul ?! – l-a întrerupt Mardale.

– Tu să taci când vorbesc eu ! Așa e, bă ? – l-a întrebat pe Bârzoii.

– Așa e dom' primar ! Vai de capul vostru ! Adică al nostru !

– Bă, să fim împreună și-acum când moartea e cât capra ! – a reluat Cercelaru. Altfel, ne-a luat dracu' !

Primarul a făcut o pauză, s-a scărpinat în creștetul capului, a tușit și a întrebat :

– Băgarăți, mă, ceva la cap, sau nu ?

– Băgat dom' primar, altfel „v-a luat dracu !“ – și-a dat iar în petec Bârzoii.

– Timp de așteptat nu mai e, dacă vin ăia.

– Care ăia ?

– Dracu știe ?!

– Dracu !... Mda ! Dumnezeu are alte treburi, iar noi... – l-a întrerupt și Mardale.

– Bă, purceaua e moartă în coteț și vouă vă arde de... – s-a supărat primarul. Uite ce zic : Până mai putem zice ceva ! Facem o hârtie. Proces-verbal se cheamă !

– Facem, dom' primar !

– Atunci treci și scrie ! De semnat, o semnez eu, deși..., dar să nu se afle !

– Nici o grijă !

Cercelaru a tras aer în piept, și-a agățat mâinile de reverele hainei, a privit când la unul, când la altul, apoi a zis : Scrie :

„Noi, primăria acestui pământ...“ – ai grijă să scrii „pământ“ cu „P“ de tipar !

– Cum e ăla, dom' primar ? Că eu, când a fost lecția aia, m-a trimis învățătorul să-i umplu puii cu apă pentru porci.

– Dă-mi să-ți arăt, că mori prost !

– Deci... „Noi, primăria acestui pământ, împreună cu oamenii, toți la grămadă, am hotărât să strângem toate ale noastre și pământurile – că moșii n-avem – să le dăm la colhoz, adică la colectivă, ca toți să avem mămăligă-n traistă.“

– În traistă, dom' primar ?

– Și la dracu-n praznic, în nordul Albaniei !

– Ce faci, domne ? Te dai de partea lor ?

– Ba vezi că nu ! Ce mai aștept ? Să-mi pună pielea la saramură ?!

– Bravo ! Halal principii ! Ca să vezi cu cine am golit eu un butoi cu vin ! – s-a supărat Mardale.

– Am zis să nu mă-ntrerupi, altfel chem milițianul și te bag la beci !

– Să vezi comedia dracu' ce n-ai văzut !

– Scrie, bă, mai departe !

„Ca drept dovadă de devotațiune“ – scrie cu „D“ mare de tipar, să vadă cât de devotați suntem ! – „primul om ce pune talpa în colhoz e... Mardale.“ Că tot a zis că se face tovarăș și cu dracu până trece puntea.

– Auzi, eu ! Dar de ce tocmai eu ? – s-a repezit iar Mardale.

– De-aia ! Bă, dar prost mai ești ! Vrea omul să-ți bage norocul în c... cu sula, tu faci ce faci și... vâști cu el afară ! Nu ai minte nici cât o curcă ! Dacă le ești alături, n-avea grijă, nu te lasă ei !

– Păi, dacă e așa, de ce nu te-nscrii și dumneata ?

– Uite că mă-nscriu ! – se încuraja Cercelaru. Mardale s-a dus în odaia de alături și a adus, cu strângere de inimă, o coală de hârtie.

– Acum să te vedem ! – și-au frecat cei doi pumnii. Bârzoii nu știa ce să creadă.

„Dacă mâine, poimâine, Cercelaru se răzgândește ? Cu unul ca ăsta niciodată nu poți ști ! Dă vina pe mine !“ – a gândit el și s-a ridicat de pe scaun, lăsând tocul din mână.

– Șezi și scrie ! – l-a îndemnat Bârzoii. Nu din alt motiv, dar nu vreau să te pricopsesc cu mâna mea.

Crcelaru s-a rezemat pe banca de lângă perete.

– Adu-mi masa aici ! – s-a răstit către Mardale.

Și-a frecat ochii, a tras coala de hârtie între coate și a scris :

„Eu, Costică Cercelaru, primar, om cu a mai mare funcție în sat – asta se știe de toată lumea, dar să vadă și alții – înscriu de bună voie la...“

Crcelaru a făcut iar o pauză, a oftat, apoi a întrebat :

– Cum se zice, bă ? Colhoz sau colectivă ?

– Oricum, tot ăi drac e ! – i-a răspuns Bârzoii.

– Știam și eu, așa că... „Cu bună voie, înscriu la colectivă o litră de pământ.“

– Păi dumneata o litră ai ? – s-a mirat Mardale.

– Deocamdată ! Scrie în continuare :

„O litră de pământ și... o capră“. Mda ! Cam știrbă ea, dar alta n-am !

– Lasă dracului sfrijita aia numai pielea și osul ! Cum rămâne cu averea ? – au întrebat și Mardale și Bârzoii, ca și când ar fi fost vorbiți.

– Uite, asta nu-mi place ! Vă băgați ca musca sub coada vacii, când nu trebuie !

Cercelaru și-a șters nădușeala de pe frunte, a oftat și a continuat, fără să-i ia în seamă.

– Mai înscriu, cu toată inima, baba mea, adică muiera ! Păi, cum s-o las așa, să n-aibă unde muri ?! Cu foamea, colectiva are grijă !

– O dai cotită, dom' primar ! Când cu baba, când cu capra, de parcă noi am fi chiori ! Pământul ! Cum rămâne cu pământul ? Că de cules,... ai tot cules pogoane întregi ! – au întrebat cei doi.

– Ce pământ, bă ?! N-am zis ?! O litră, altul de unde ?! A fătat ăsta ca să fie mai mult ?

– A cam fătat, asta e ! – a sărit cu gura Mardale.

– Unde nu e cap, vai de picioare !

– Aici ai dreptate ! – l-a aprobat Bârzoii.

– Ce ai pe Dealul Bătrân cui rămâne ? a întrebat iar Mardale.

– Da' ăl din Larga și ăl din dosul Răchicioarei ? – a sărit și Bârzoii.

– Pe Maidane ?! Parcă și pe-acolo ai vreo 3–4 pogoane.

– Ha, ha ! Bă, ăla al meu e ? a încercat să-i ia în râs Cercelaru. Cine nu știe ? Pământul e al... Floarei lui Mitran, al Filofteiei lui Coccoșe, Paraschiva lui Bășină. Foste văduve, odată, demult, iar acum, moarte. Cum să le las fără un loc al lor pe lumea cealaltă ? Din ce trăiesc, mă, pe-acolo ? Și-apoi ce mă amestec ? E treaba mea ? Să se înscrie singure ! Când o fi la înviere, n-aveți grijă, nu scapă niciuna ! Eu o litră am avut, o litră înscriu ! Nici o palmă mai mult ! Sunt om cinstit, domnule !

Cei doi, pe moment, au tăcut. Parcă le luase cineva graiul. Mardale a făcut ochii mici și s-a scărpinat în barbă și, în cele din urmă, a zis :

– Păi, dacă-i așa, mă înscriu și eu ! Ce-am avut și ce-am pierdut ! O palmă de pământ pe râpa din spatele curții ! În rest, ce am e al soacră-mii. De ce nu și-a luat averea cu ea în groapă ?

– Nu, nu ! La tine e altă socoteală ! Ai act de moștenire ! Cât ai umblat tu pentru el ! Era Veta, nevastă-ta, și în ziua de azi fată mare, dacă nu îți dădea maică-sa averea !

Mardale a îngenunchat în fața lui Cercelaru și i-a pupat mâna.

Dom' primar, om bun ca dumneata, greu găsești ! Fă-te că nu știi de el și ne vom înțelege noi ! Sau dă pământul înapoi soacrei ! Că om cu funcție ce ești, poți !

– Mda ! Începe să îți vină mintea la cap ! Dă fuga și adu o bucată de carne friptă și o damigeana cu vin, ca să pot !

– Alerg, alerg, dom' primar ! Doamne, om bun dat dracu' ! Mai rar ca el ! – și-a tot zis Mardale până acasă.

*
* * *

Mai bine de o săptămână, Ionică, bătut măr, cu buza spartă și cu ochii învinețiți, a zăcut lat. Din casă nu putea ieși de rușinea lumii. Maică-sa rar îl băga în seamă, iar atunci când o făcea, parcă îi turna și ea venin pe rană.

– Așa îți trebuie ! Cine sare garduri... Nu de-alta, dar mai trebuie să-ți port și de grijă ! Femeia ți-ai gonit-o ! Te blestemă Dumnezeu, mă ! În loc să te fi dat pe lângă cuscu, că ai auzit cât pământ are ! Să te văd când ai să dai și averea Petricăi înapoi ?!

– Ce avere ? – a răbufnit Ionică.

– Pământul ei de zestre ! Crezi că-ți rămâne ție ?! Îi lași fata cu un copil mare și unul în burtă, iar el să tacă ?! Mă, stricatul, mă, împacă-te cu el și cu muierea ! Cât mai e timp că, dacă naște Petrica acolo, nu o mai urnești cu una, cu două.

În timp ce Georgica îl dojenea zi de zi pe Ionică, Anica încerca să-și înduplece și ea fata.

De, mamă ! Ce să zic ?! Tu l-ai vrut, tu l-ai luat ! Ce-ai să te faci cu doi copii și singură ?! Eu am îmbătrânit ! Taică-tău, vezi, numai inima ce mai e de el ! Măine, poimăine, punem mâinile pe piept și ăla ne e drumul ! Câte nu am pățit și eu, numai Maica Precista știe ! Am răbdat și, uite că n-am murit ! În mine se frânge sufletul, dar cred că bine-ar fi să vă împăcați !

– Să mă împac ?! – a întrebat, mirată, Petrica.

„La drept vorbind, răsplata și-a luat-o. Eu aș vrea, dar ce mă fac cu tata ? ăsta îi rupe iar oasele !“ – și-a zis ea, în gând, apoi i-a răspuns :

– E timp și pentru una și pentru alta. Viața, fie că ne împreună, fie că ne ține așa !

Gândurile ei au pierit când a intrat Stan cu Băcanu în casă. Terminaseră de descărcat o sanie cu lemne aduse de la pădure.

– Frig, dar parcă tot s-a mai înmuiat gerul !
Iarna nu mai e în putere !

– Babele ce mai sunt date dracu ! Te suceso, te-nvârtesc, până îți ieși din minți ! – i-a răspuns Băcanu.

– Anico ! – a strigat Stan la femeie. Pune ceva pe masă, să luăm de două ori în gură !

– Doamne, omule, dar de ce nu spui ? – s-a arătat Anica, mirată.

Între timp, Băcanu a privit cu milă pe Petrica.

– Mă, fată, cu tine cum e ? S-a mai îmbunat traiul, a mai conținut vătraiul ? – a zâmbit el.

– Cum să-i fie ?! Ca la ea acasă ! Nu-mi las eu copilul pe drum, că vrea Sulea Spătarul ! – a răspuns Stan, înaintea ei.

– Ne te-amesteca, mă, unde nu-ți fierbe oala ! Ei sunt ei ! Azi se ceartă, mâine se împacă, treaba lor ! Ce te bagi ?

*

* *

În prima sâmbătă din februarie, Cercelaru și-a chemat la primărie subalternii. Timp trecuse cam mult de când cei de la partid îl vizitaseră, iar el nu făcuse mai nimic din ce trebuia făcut. Instrucțiunile însă erau clare. Când se gândea la ele, tremura mai rău decât piftia.

„Dacă nu fac ce-au zis ștabii, mă umflă ! Pușcăria mă așteaptă ! Dacă bat și numai la unul în poartă și îi spun de colectiv, sar toți și îmi rup oasele. Cum să o scot la capăt ?“ – s-a întrebat privind amărât când la Mardale, când la Bârzoii.

– Bă, timp de așteptat nu mai e ! Trebuie să strângem satul la primărie, mâine ! Să le spunem cum stau lucrurile. Voi îi anunțați !

– Domnule primar, nu știu cum să-ți spun, dar mie mi-e cam frică ! – a încercat să se codească Mardale. Nu prea m-aș duce ! Bine-ar fi să mergi dumneata, că tot dumneata ai fost când s-a dat pământ și te-am pus primar. Și primar ești și acum !

– Ce vorbești, mă ? – a țipat Cercelaru.

– Pe ici, pe colo, cam are dreptate Mardale. Prost, prost, dar nu tot timpul ! – l-a apărât Bârzoi. Ce e rău că nici cei din sat nu sunt tocmai cum îi credem noi ?! Cu câțiva ani în urmă, după război, ai luat și plocoane să le dai ce trebuia să le dai, deși, fie vorba între noi, le-ai mânjit ochii acolo ! Acum le ceri înapoi tot ! Domnule primar, le iei pământul, se duce dracului încrederea în toți ! Praful și pulberea se-alege ! Eu unul n-am chef să mor spintecat de Stan, de Băcanu sau de te miri care. Adu-ți aminte...

– Bă, porcule ! – i-a zis lui Bârzoi, în timp ce striga la jandarm.

– Ce să-mi aduc, mă, aminte ?

– Pe Stan cu furca ! Atunci când cu cota !

– Jandarm ! – a strigat el, apoi a înjurat : Hristoșii și Dumnezeii voștri ! Vă arăt eu vouă !

– Te așteptai sau nu, e treaba dumitale ! Eu, unul, nici nu mă mai înscriu, nici nu mă duc !

– La beci cu ei ! – a țipat Cercelaru către jandarmul care tocmai intrase în Cancelarie.

– La beci cu tine, escrocule ! – a răbufnit
Mardale.

Jandarmul a lovit cu patul carabinei pe Bârzoi în piept încât l-a făcut grămadă după ușa, apoi a pus țeava puștii în capul lui Mardale.

– Mâinile sus ! Vă-mpușc, mă ! Ca să vezi ! Tocmai ei, domnule !

Bârzoi, până s-ajungă la ușa beciului, a țipat cât l-au ținut puterile :

– Ai vândut pădurea, hoțul !

– Of !... Ca să vezi și dumneata cu cine am de-a face ! De ei scăpăm ușor ! Nu mă răzgândesc ! Temnița îi mănâncă ! Mare lucru să nu se răcească în curând ! Ția mai mari nu stau pe gânduri ! Ce ne facem însă cu ceilalți ?

– Fii pe pace dom' primar ! Sunt grăunțe destule la teșcherea, iar frumușica ronțăie al dracului de repede ! – l-a liniștit milițianul arătând carabina.

– Știam eu că tot cu voi fac treabă ! Oameni devotați, domnule ! Auzi dumneata, fiindcă tot am început o treabă, să o ducem la cap ! – l-a rugat Cercelaru pe milițian. Anunță cu ai dumitale din casă în casă, să vină mâine tot satul în Bisa. Eu dau fuga acasă, tai un cocoș și vă aștept deseară la masă cu o oală cu vin și-o țuică fiartă !

Milițianul a prins curaj.

Două ceasuri mai târziu, satul vuia. Peste tot, şușoteli. Stan a ajuns să vorbească și el de unul singur, în oborul oilor.

– Stane, acasă ești, mă ? – l-a strigat, peste gard, Boade, la puțin timp după ce trecuse jandarmul.

– Acasă ! Mai bine nu aş mai fi ! – i-a răspuns Stan îngrijorat.

– Am o vorbă cu tine !

– Trage poarta !

Boade a ocolit gardul şi a intrat în curte. A privit pe Stan cu înfrigurare şi l-a întrebat :

– Mă băietate, ce să fie cu ăştia ?

– De, mă, eu ştiu ?! Fără un scop nu-şi frângeau picioarele pe la porţile noastre !

– Auzi, sfârâie inima-n mine, ca atunci când s-a zvonit războiul. Vin vremuri grele, Stane !

– Or veni, poţi şti ?!

Tăcură. Dinspre casa lui Ghioace, s-au auzit voci şi lălăituri.

– Țara arde-n foc şi baba se pieptănă ! – a zis, în cele din urmă, Stan. Cine să fie ?

– Ia taci ! – l-a oprit Boade.

Păi, foaie verde de dai n-ai

Ia nu da, să vezi cum ai...

„Ehe..., uite cum vin la vorba mea ! Pământul se duce dracului pe apa sâmbetei ! Îl ia !“ – au auzit cei doi.

– Boderică şi Tuiu ! Te mirai cine să fie ? Ăştia nu s-au trezit de astă-toamnă, de când s-a limpezit vinul !...

Stan s-a înnegrit la faţă. Şi-a adus aminte de clipele petrecute cu Tuiu în vara trecută la Ghioace.

– Ptiu, lua-te-ar dracu ! Parcă ai avut gura spurcată !

Seara, în pat, Stan și-a trecut prin fața ochilor jumătate din viață.

„Doamne, cât am chinuit ! Și pentru ce ? Să intru liniștit în groapă. Se vede însă că nu se poate !“ – și-a zis, închizând ochii.

Mintea însă îi era trează. Se părea că este lângă părul lui Ilie al Lăboaicăi și visează. Visul acela !

Ce vis ! – a șoptit el, fără să fie auzit.

În ziua următoare, satul se strânsese în Bisa. Acolo, Banța și Ghioace duseseră, încă din zori, câteva butoaie cu țuică și vin, iar acum dădeau de băut oricui. Oamenii priveau nedumeriți.

– Să vezi drăcia dracului ! O oaie, două, la proțap și... le-a zis Băcanu celorlalți. E ca la bâlci !

– O fi, Băcane, dar pe banii cui ? Ia întreabă, pomană e ? – l-a îndemnat Florea. Și pomana cui ?

Printre cei adunați, se lăfăiau, în mantale lungi, milițienii. Priveau și ascultau peste tot.

– Domnule milițian, fie-mi cu iertare, pentru ce ne-ați strâns aici ? Se sloboade cumva vreun parastas ?

– Lasă gura, Stane, că îți slobod una, de mă ții minte câte zile ai mai avea !

– Ho, mă ! – l-a apărât Șurgheanca, întreabă omul, nu dă cu parul !

– Tacă-ți fleanca, țațo, de nu vrei să pleci cu măselele-n batistă !

– Mă, mă ! Omul când caută, le găsește ! De ce veniram noi aici că doar legați nu ne aduseră ?! – a întrebat Stan.

– Așa, să ne aflăm în treabă ! – a vrut Florea să mai zică ceva, dar i-a pierit glasul. Uite-l pe Cercelaru, mă ! Poate vă era dor de el ! Eu de când îl aștept ! Tocmai de astă-vară ! Paștele mării lui ! Tot îi înmoi oasele odată și odată !

Primarul, însoțit de doi jandarmi, și-a făcut loc prin mulțime. În mijlocul oamenilor, i s-a pus o masă și un scaun. S-a urcat deasupra. Lumea a tăcut, să audă ce le vorbea mai marele satului :

– Oameni buni ! V-ați întrebat de ce ne-am adunat ?

– De ce ? – au strigat mai mulți deodată.

– De ce ? – au întrebat alții.

– Aveți puținică răbdare și aflați numaidcât ! Noi, oamenii acestui sat, am fost și la bine și la rău !

– Huo ! Ai fost cu Bârzoii și Mardale, nu cu noi, mă, spurcatule !

– E, asta nu-mi place ! Nu lăsați omul să spună ce-are de spus ! – s-a opintit, din răspuseri, primarul. De când sunt eu în fruntea satului, m-am tot gândit cum să fac ca toți să trăiască, și să trăiască bine !

– Mare șarlatan ! – i-a zis Florea lui Stan.

– Porc, ca tot timpul ! – l-a aprobat ultimul.

– Din acest motiv, am hotărât să facem o colectivă !

– Huoo..., huoo... ! Du-te, mă, tu la colhoz ! Pe noi lasă-ne-n plata Domnului, așa cum suntem ! – i-a răspuns mulțimea.

Fără să ia în seamă ce se petrece în jur, Cercelaru și-a șters nădușeala de pe frunte și continuat :

– O să înscrieți fiecare pământul ! Mult, puțin, cât aveți ! O să dați boii și plugurile, carele și alte hangarale !

– Huoo ! Paștele mă-tii de escroc ! – a înjurat Stan, fiindcă nu a mai putut să rabde.

– Să știți că legea nu iartă pe nimeni ! Și cel de la maică-sa din burtă și cel ce dă ortul popii, aceeași soartă o are ! Înscrierile încep chiar acum ! Grăbiți-vă !

– Huoo ! Huoo... ! – au huiduit toți, apoi au început să se împrăștie.

Pierzi averea, Stane ! Nu te-nscrii ? Ei, lasă că te înscriem noi ! N-avea tu grijă ! – l-a repezit un milițian pe Stan. Este ac și pentru cojocul tău !

Stan i-a aruncat o privire de lup hăituit și a plecat. Cât timp Stan și-a turnat venin în suflet, ascultând, Petrica și-a luat inima în dinți și s-a întors la bărbat. Ionică, chemat parcă la ea, plecase de acasă aproape în același timp. S-au întâlnit pe la mijlocul drumului. S-au privit unul pe celălalt, fără să scoată o vorbă. Georgica i-a văzut de departe venind.

La întoarcerea din Bisa spre casă, Stan, posomorât, nu a zis nimic. Doar Boade scuipa și înjura de mama focului :

– Ne-au tras pe sfoară ! Întâi ne-au dat o palmă de pământ și am bătut din palme ! Nu trece mult și... Apoi... Ce oameni ! Omenirea încotro ? Încotro, Doamne ?

– Se schimbă boierii, asta e! Vai de capul nostru! Noi ca noi, dar copiii...! Jugul îi așteaptă! – a adăugat, mâhnit, Stan.

– Mai taci, moară hodorogită! Că nu e dracul atât de negru! – i-a înfruntat Șurgheanca pe amândoi.

– N-o fi, dar tot drac e! – a avertizat-o Florea. Știi ce?! Nu te băga! Politica nu e treaba femeilor, s-a supărat Stan.

Acasă, Stan nu a observat că Petrica nu mai era. Anica nu a avut curajul să-i spună și nici să-l întrebe ceva. Și-a privit doar omul, clipe în șir, cum tăcea. A auzit însă, între timp, înjurături și a sărit peste gard, la Băcanu, și a ascultat:

– Să le dau plugul și carul?! Le dau eu..., fire-ar mama lor a dracu! Le dau foc! Eu le-am făcut, eu le ard! Muiere, poate plec! Să nu te-nscrii la colectiv în lipsa mea, că-ți iau gâtul! Până una, alta, adu-mi coasa s-o bat! Se vede că a venit timpul mai devreme! Cosim și iarna! Cosim oricând!

Anica și-a rezemat cotul, gânditoare, de brâul sobei. Pereții încăperii i s-au părut și triști și murdari.

Când s-a întunecat, Stan și-a luat haina în spinare.

– Unde pleci, omule, noaptea? Vrei să-ți dea careva în cap?

– Într-un ceas sunt înapoi! – i-a răspuns Stan, fără să-i dea o altă explicație.

Câtva timp mai târziu, a bătut în poarta învățătorului.

– Mă, băiete ! Fire-ai al ciorilor să fii ! Să nu te mai cunosc ! Ce vânt te-aduce ? Să nu zici că iei copilul de la școală, că stricăm prietenia.

– Departe de mine gândul asta, domnule învățător ! Altceva mă roade în suflet !

– Ai pățit vreun necaz cu ginerele și fata ? Nu te necăji ! Până nu dau cu capul de sus, nu se uită pe unde calcă.

– Alta e socoteala ! Cercelaru și milițienii zic să dăm tot ce-avem la colhoz. Dumneata ce zici ? Ești om cu carte și știi mai multe. Dă-mi un sfat !

Învățătorul a oftat adânc și s-a întristat.

– De, mă, Stane ! Alte vremuri ! Nu tocmai bune ! Eu văd că nu e bine și nu e pe placul românului, dar nu ai ce face. De când ne-a pus Stalin sula în coastă. Nu mai e milă, nu mai e rușine ! Noi suntem nimic ! Fii tare ! N-am murit pe front, nu murim nici acum !

– Război e și acum, domnule învățător ! Război în sufletul omului ! Cum să răzbesc ?

Nu te-nscrie și basta ! – l-a sfătuit învățătorul. Cercelaru, înconjurat de jandarmi, n-a mai părăsit primăria câteva zile. A așteptat pe cei din sat să se înscrie la colectiv. Nimeni însă nu călcase pe acolo. Ce facem, domnule ? – a întrebat întâmplător un jandarm.

– Legea ce zice ?

– Care lege ? – s-a mâhnit Cercelaru. Ce zic tovarășii e lege.

– Ce zic ?

– Pe dracu !

Nu a mai trecut mult timp și au venit iar de la raion cei trei cu o dubă. Nici nu au intrat bine la primar și, fără ocolișuri, au întrebat :

– Să auzim, tovarășe ! Ce ai făcut din tot ce-am zis ?

– Păi întâi... să trăiți și bine-ați venit pe la noi, domnilor... domnilor, tovarăși ! – a încercat primarul să fie primitiv, chiar dacă valuri de căldură l-au sufocat și nădușeala nu se mai oprea de pe frunte.

– Ceva... s-a făcut și se mai face. Cum să zic ?! Am adunat satul și-am dat vestea.

– Lasă palavrele ! Fapte concrete vrem ! Câți s-au înscris, câți nu vor să se înscrie ?

– Păi de înscris, numai trei ! Unul sunt eu ! Ceilalți doi... nu mai vor. I-am băgat la beci.

– Auzi, Pande, te văietai de clientelă ? Îți era că pleci cu duba goală. Umflă-i, ce mai stai ! – au vorbit între ei cei veniți.

Prost, chiar foarte prost ! – s-au arătat, dezamăgiți, activiștii.

– Ce să facem, tovarășe ? Dacă ne dați o mână de ajutor... – a început, lingușitor, primarul. Hârțiile sunt făcute, numai să..., să pună degetul, dar, ai dracu, nu vor !

– Or să prea vrea ! Ursul nu joacă de bună voie ! Asta ai uitat ?

Șeful a făcut câțiva pași prin încăpere, gânditor, apoi a strigat la jandarm :

– Ordin, tovarășe șef !

– Ia primele zece case și adu aici din fiecare casă câte un om ! Să văd ce-au de zis, zice-le-ar popa la cap ! Tu pune într-un lighean apă caldă și leșie ! – a dat dispoziție primarului. Rubleo, tu scoate trusa să avem totul la îndemână ! – i-a ordonat și unuia din colaboratori.

Între timp, jandarmii își făcuseră datoria și aduseseră oamenii.

Tristețea și întunericul, perdelele învechite, dușumeaua jilavă înjghebau încăperea tristă ce aștepta sărmanii oameni. Aburii, deasupra ligheanului, împărășiau o putoare greu de suportat. Ușa s-a deschis. Primul în încăperea a fost Leancă. Un bătrân cocoșat, cu haine zdrențuite, numai petice, cu opinci și obiele ponosite. Ochii lui împăienjeniți, sub sprâncenele stufoase, căutau înspăimântați un loc de scăpare.

– Cum te cheamă, bă tăgârță ? – s-a răstit tovarășul la el, și, în scârbă, a scuipat într-un colț, după ușă.

– A ? – abia a putut zice Leancă, aplecând urechea.

– Țsta om e, sau corcitură de măgar cu catâr ?! Văd că, în loc să vorbească, mârâie, hârâie, dracu să-l ia !

– Nu prea aude, șefule ! – i-a răspuns Cercelaru. Pandelescu a țipat către Leancă încât au auzit și cei ce erau afară, apoi i-a repezit și o cizmă în c...

– Cum te cheamă ?

– Leancă ! – a răspuns, și, săracul, de frică, a scăpat o b...

– Leancă și mai cum ?

– Leancă ș-atât ! Dumnezeu să mă ierte !
– Pământ ai ?
– N-am ! Dumnealui știe ! Sunt sărac, domnule !
– Mînți, hodorogul dracu ce ești ! Din ce trăiești ? Mănânci coji de copac ?

– Mămăligă, de pe unde apuc și eu, Doamne, iartă-mă !

– Care va să zică, milog ? I-a repezit Rublea și i-a înmuiat degetul în cerneală, apoi l-a pus pe hârtie.

– Ieși, neghiobul dracului !

Rublea a rânjit de parcă ar fi făcut cine știe ce ispravă, apoi, îngâmfat, a cerut jandarmului să intre următorul. Al doilea a fost Gogu lui Guiț. Abia a putut să intre. Era înțepenit pe o parte, de la mijloc în sus, cu cap cu tot.

– Aoleo..., șefu'..., aici a tunat și i-a adunat ! Numai unul și unul vezi ! – s-a văicărit Rublea în timp ce a făcut câțiva pași spre Gogu.

– Stai, bă, drept în fața tovarășului și scoate căciula din cap, nesimțitul !

– Eu aș sta, dar nu prea pot. Vezi dumneata ?! M-a prins iarna fără lemne de foc !

– Furi, ai ?! Hoț, deci ! Furi de la stat !

– Ba să-mi fie cu iertare ! Am luat din salcâmi mei de pe coastă ! Am acolo un pâlce de pădurice !

– Ai, după cum spui ?! Ei, bine, n-o să mai ai ! O înscrii la colectiv !

– Uite ce, domnule, cu colectivizarea asta : m-am gândit și răzgândit ! Eu n-am ce face cu ea ! Nu-mi trebuie ! Cine vrea e treaba lui, eu...

– Uită-te, al dracu ! Auzi, gândește ! Pandeles, fă-i un pic clăbuci la cap, să-l mai limpezim ! N-auzi ?! I s-a pus funingine pe creier de-atâta gândire !

Rublea l-a luat de după ceafă și l-a înmuiat cu capul în lighean. Pandeles i-a îmbârligat părul. Când a încercat Gogu să se ridice, șeful i-a aruncat o mână cu sare în ochi. De usturimi, a început să geamă. Nu l-a ascultat însă nimeni. Între timp, Pandeles îi mânjise cu o pană de găscă muiată în cerneală, vârful nasului, și-i lipise de el hârtia de înscriere.

– Și mai ziceți că nu vrea ?! Vedeți cum pune singur degetul ?

Când s-a dezmeticit Gogu și a vrut să-și aranjeze părul, i-au dat o țesală de vaci.

– Ieși, nespălatule !

– Ești mare, domnule ! Deșteaptă treabă cu spălatul și cu sarea ! Asta nu mi-ar fi trecut prin cap ! – i-a lăudat Cercelaru pe mai marii lui, însărcinați cu colectivizarea.

Lui Guiț i-au dat lacrimile de usturimi. Cei din curte însă, când l-au văzut albăstrit, l-au luat în râs :

– Unde ai băgat, maică, nasul ?

– În cur la ăștia ! La dracu ! Stați că vedeți voi când vă vine rândul !

– Următorul ! – a strigat jandarmul.

Din cei ce stăteau afară nu mai îndrăznea să intre niciunul. Se îmbrânceau unul pe altul. Până la urmă, au înghesuit pe ușă o biată bătrână.

– Numele, femeie ?!

– Ce e ăla ? N-am nimic ! – le-a răspuns femeia.

– Cum te cheamă, maică ? – a urlat Pandele, cel mai priceput în chestiunile cu urlatul și iar s-a plâns șefului :

– Auzi, tovarășe, ăștia toți sunt loviți cu leuca ! Nu mai e unul de Doamne-ajută !

– Aaa... ! Bată-vă să vă bată ! Ce să fac, mamă ? De unde să știu eu ce vreți ?

– Lasă cleanța și răspunde !

– Stanca, Stanca lui Ciupag, mamă ! Āla de-i tremură capul din gât ! Āl știe dumnealui, dom' primar.

– Zii, câte oi, capre, vaci, pământ și alte alea ai pe acasă ?

– Auziți dumneavoastră ? Eu am fost săracă de când m-a făcut mama și săracă o să mor ! N-am nimic al meu ! Ce este... e al omului și-al soacră-mii, bat-o sfântul s-o bată ! N-ar trebui să zic așa, că e moartă !

– Āți înscrii averea în colectiv ?

– Ce să fac, mamă ? ! Păi, eu de înscris sunt ? Și-apoi nu e averea mea ! Vreți să mă audă cumva aia din groapă ? Odată se sucește în tron și se face moroi, de mă trezesc noaptea cu ea în pat. Ce știi dumneata ? N-ai văzut-o când a murit ? Au, Doamne, asta mi-ar trebui ! Uite cum tremură carnea pe mine, numai când mă gândesc !

– Înseamn-o, bă, nu vezi că toacă ceva mai decât melița, dar de scos nu scoți nimic de la ea !

Pandele i-a dat cu pana pe vârful nasului, i-a lipit hârtia și, înfuriat, i-a zis :

– Ieși de-aici, hoască ce ești ! Numai încurci lumea !

– Ies, mamă, ies, dar de ce vă bateți joc de mine ? Îmi dați cu albăstreală să zică lumea că v-am dat cu nasul în... ?!

– Asta e împotriva turbării ! Nu vezi cum bântuie ?

– Văd, cum să nu văd ! Turbarea bată-vă să vă bată ! – a blestemat femeia.

La ieșire, au întâmpinat-o cei de afară.

– Ce ți-e, fată, și tu dăduși cu nasul... ?

– Huiduhu, spurcaților ! Lovi-v-ar ciuma să vă lovească !

– Următorul ! – au strigat cei dinăuntru.

A intrat oblojit, cu căciula îndesată pe cap și încins cu bete ce atârnavă de un capăt, moș Vasile. El stătea în bojdeuca lui, pe Cioarecul, dar fiindcă l-au prins jandarmii pe drum, îl băgaseră în aceeași oală cu ceilalți. Oricum îi venea rândul și tot acolo ajungea.

„Măcar de mă primeneam și eu, nene ! Cum se cade să intru cu nădragii rupți în tur, spintecați printre picioare, la ditamai comenduirea ?“ – s-a rușinat în sine, până a intrat.

– Bă, târâie brâu, cum te cheamă ? – l-au întrebată tovarășii.

– Ce vorbă e asta, taică ? Adică cum e aia ?!

– Cum te strigă muierea acasă ?

– Vasile, vino dracului odată ! Uite, așa mă strigă !

– Bă, nene, cum te iscălești ?

– Ehe, domne, de știam eu să iscălesc, ajungeam om mare ! General ! Eu... pun degetul. Ce să fac, dacă nu m-a dat tata la școală ?

– Mare comedia dracului ! Țsta ori e prost, ori face pe prostul !

– E prost ! E prost ! – a răspuns Cercelaru. Vasile Brichiseală îl cheamă, domnule, ă..., tovarășe !

– Tovarășe ?! Eu tovarăș cu dumnealui ?! – s-a supărat Brichiseală pe primar, fiindcă nu înțelesese despre ce tovarășie era vorba. Cum vine asta ? Mai pe toamnă a zis că mă bagă la gloabă cu capre cu tot, dacă mai ies din curte cu ele. Parcă ar mânca, săracele, șița de pe casă, nu frunză din pădure ! Și acum auzi... „domnule tovarăș“ ! Ptiu, bat-o gloaba de tovarășie !

– Tacă-ți fleanca, taică, și răspunde ! Te-nscii la colectiv ?

– Mă, nene, umblați cu pungășii ?! Asta ce e ? Vreun partid ceva ? A, lasă că știu eu ! Ești cam oacheș dumneata, dar, de, nu mă duci ușor cu una, cu două ! Să mă gândesc ! Așa mi-a zis nașu. Îl știi ? Al lui Păsat ! Om deștept, dat dracului ! Ia zii, dai și dumneata ceva, acolo ? Știi cum e ! Nici broasca nu cântă pe uscat !

– Fă-i clăbuci, Pande ! Fă-i clăbuci ! Prea e întunecat la minte ! Țsta are râpul de un deget pe creier !

O clipă mai târziu, moș Vasile avea să fie cu capul în lighean și apoi cu jalba în vârful nasului.

– Marș de-aici, tontul dracului ! Stați nițel, că punem noi japca pe voi !

– Uite ce, marș să zici la cățeaua lui tactu, bă ! Nu mie ! – s-a răstit Brichiseală.

Au urmat, rând pe rând : Goage, Rița lui Făsui, Boșca, Liță al Liței...

– Greu, șefu', greu merge ! Terminăm la paștele cailor cu ăștia, dacă nu ne grăbim.

– N-ai grijă ! Pregătește duba ! Când innop-tează, schimbăm tactica. Înscriem de trei ori cât în timpul zilei. Milțienii să fie pregătiți !

Nori plumburii întunecaseră cerul spre seară. Întunericul apăsa parcă pe sufletele oamenilor. Frica domnea la ea acasă. În mahalaua Seculeștilor, lămpile au pâlpâit puțin. La Stan, la Băcanu, Boade și Boderică, nici țipenie. În șoaptă, încât abia putu pricepe Anica, Stan i-a zis și el :

– Femeie, ai grijă ! Poate eu plec. Să văd mâine cum curg apele, și plec. Să nu cumva să te-nscrii ! Spui că aștepți să-ți vină omul ! Ai grijă să închizi bine ușa cu drugul cel mare ! Să pui coasa la-nde-mână și securea la piciorul patului ! Fă, tu auzi ?

– Aud, omule, aud, dar unde te duci ?

– În pădure, sau văd eu. Plugul și rarița o să le bag în podul șopronului, după miezul nopții. Le acopăr cu paie. Tu nu știi nimic de ele ! Dacă e timp, desfac și carul. Măcar roțile, dacă le apuc, și tot e ceva ! Ai grijă de copil să nu se sperie ! Fata, Petrica, s-a dus la el ?

– S-a dus, omule ! Nu te mai băga ! Vezi ce vremuri !

– Ionică ar trebui să știe și el ! Să nu se înscrie ! Mai degrabă l-aș lua cu mine, chiar dacă îmi stă strâmb în inimă. Te repezi tu până la el ?

– O să mă reped. Dumnezeu știe ce să mai fac și încotro s-o iau... – i-a răspuns Anica, grijulie.

Noaptea întreagă, Stan a cotrobăit prin curte, prin podul casei și al șopronului. Forfotă s-a auzit și la vecinii lui. Dimineața au tăcut însă chitic. Ca de obicei, s-au strâns la poartă la Stan. Au venit și cei din Gura Lupei. a venit chiar și Cioacă, cel care asculta mai tot timpul din dosul ulucilor și nu îi păsa de vecini.

– Colonele, fi-ți-ar burta a dracu, colhozul îți mănâncă zilele ! – a glumit, totuși, Băcanu cu moș Mitru. De știai că vin timpuri ca astea, mureai de-acum un an, când gata-gata să te ia apele la vale ! Măcar nu mai vedeai cum se duce de râpă truda ta de-o viață. Ce zici ?

– Mă, nene, nu râdeți, că nu e de râs ! Înghiorțâie mațele-n mine de-acum, când mă gândesc la foamea ce o să vină. Ce mă fac cu copiii ?! Ce le dau să mănânce ? Troscot și rogoz ? Ziceți și dumneavoastră, am eu dreptate, sau ba ? Poate mi-o fi luat Dumnezeu mințile și m-am damblagit !

– Până acum nu, însă nici mult nu mai ai ! Așa că... ai grijă ce faci ! Dacă ți-e gândul să te înscrii, înscrie-te la popa ! Prinzi rând în față. Măine, poi-măine, cine știe cât stai până te bagă în groapă !

– Ha, ha... ! Ai dat de dracu, colonele ! – a încercat să facă haz de necaz și Florea.

– Nu râde, măă! Dacă el moare, ăla moare, trebuie să faci și părintele o rânduială! Asta însă n-ar fi nimic! Ce te faci cu groapa? De unde bucata de pământ pentru ea, dacă îl iau ăștia?! Crezi că se-ndură cu una cu două să-ți dea?

– Doamne, așa o fi? – a întrebat, speriat, moș Mitru.

– Să nu-mi ziceți mie pe nume! – a întărit Boade.

– Și dacă îți vor da, trebuie să ai parale! – a continuat Băcanu. Crezi că mai merge așa? Mori, te pun în car, pe urmă te plânge muierea până te bagă-n pământ. Ehe, o să se mire cum să scape dracu mai repede de tine! De pomană, nici pome-neală! Păi, da, că pomana se face și ea cu colivă! Pentru colivă trebuie grâu, iar grâu de unde, bă, cap sec, dacă n-ai pământ? Plouă cu grâu? Dacă nu vrei să rabzi pe lumea cealaltă, bagă-n tine acum, dar cu grijă, să nu crăpi!

– Mai știi eu pe unul care a pleznit. Pe front, la Cotul Donului! A răbdat vreo trei săptămâni până să cadă prizonier. După aceea, mort de foame, l-au dus rușii să muncească la o moară. A mâncat acolo grâu. Dimineața, l-au găsit crăpat – le-a povestit Stan, îngândurat.

– Mă, nene, cum o fi o fi, numai să mori cu lumânare ca tot creștinul, să îți pună o cruce cioplită la cap. Să te găsească ai tăi din neam, mai târziu – și-a dat cu părerea și a povățuit Tuiu, abia acum trezit din băutură.

– Cruce zici ? – a întrebat Băcanu. Din ce, mă ? Din nuietele împletite, poate ! Că lemn, de unde ? De unde, dacă n-ai pădure ? Colonele, după câte se vede n-ai de ales ! Fă-ți rost de o lumânare și roagă-te să mori. Poate te-aude Al de Sus și te iartă mai ușor.

– Mă, mai e o scăpare ! Poate crapă Cercelaru, iar cu ăia de-au venit, vom mai vedea !

– Vedem pe dracu, nene ! Ce să mai vedem, că uite ce auzii ! Al lui Petrică, ăla de stă pe coastă la Naniescu, îmi zise că astă-noapte i-au băgat milițienii în dubă și i-au dus tocmai la Dunăre. I-au despuiat de haine și după aceea le-au zis :

„Bă, v-a luat mama dracu ! Vă înscrieți, ori aci pieriți cu toți ?!“ Ce să facă, săracii ?! Tremurau ca varga. Cei care au știut carte au iscălit, ceilalți au pus degetul. Așa că... una e socoteala de-acasă, alta e aia din târg.

Vestea adusă de Ciocea i-a cătrănit pe toți deodată.

– Am încurcat-o, fraților ! – s-a plâns și Cioacă. Dacă vouă vă iau pământul, eu din ce mai trăiesc ? V-o spun pe-a dreaptă ! De la voi mai furam și eu câte un sac de drugi. Pământ, doar știți, n-am decât ce e în curte și ăla din spatele casei. Măcar pe ăsta să-l păzesc. Tocmai acum o să scot pușca. Aia adusă după front. Să se apropie unul de mine, că ciur îl fac !

Unul câte unul, s-au împrăștiat. Au rămas Stan, Florea și Băcanu.

– Ce ne facem, Stane ? – au întrebat cei doi.

– Eu, unul, plec. Intru în pădurea Glăvanului. N-au decăt să mă caute până le-or albi ochii.

– Bine zici ! Ia-o înainte, că te-ajungem ! Ptiu, fire-ar mama lor a dracu de borfași ! Ne hăituiesc ca pe lupi.

– Eh, n-om scăpa noi ?!...

Cioacă, cum a ajuns acasă, a dat la o parte capacul de pe cheile fântâniei părăsite din fața casei. A scos din adâncurile ei husa în care avea învelită pușca. A șters-o cu gaz și călți de cânepă până ce țeava a lucit în razele soarelui. Cartușe avea într-o ladă îngropată în oborul vitelor, unde mai ținea două amărâte de capre. A dezgropat lada, a încărcat arma și s-a convins că funcționează trăgând un foc peste coasta din spatele casei. S-a așezat apoi pe treptele scării, în portița pridvorului, la pândă.

N-au decăt să vină ! Ori ei pe mine, ori eu pe ei ! De-aici nu mă mișc ! Să vedem care pe care !
– și-a zis.

Și-a aprins apoi o țigară, a tras căciula mai spre ceafă și a privit, cu grijă, în toate părțile. De câte ori se nimerea să treacă careva la deal sau la vale, tresărea, iar degetul îi tremura pe trăgaciul puștii.

În timp ce Cioacă își apăra mai mult amarul zilelor, Stan își ascuțise barda și își pregătise traista cu mâncare. Era gata de drum. A mai dat o dată ocol pe sub șopru și a făcut semn peste gard, lui Băcanu. Cu barda la brâu și furca-n spinare, a sărit pârleazul. Anica l-a urmărit înfrigurată.

– Mă, omule, pleci și mă lași ! Eu ce mă fac singură ?

– Faci cum ți-am zis ! Pe la miezul nopții, mă întorc. Între timp, află ce se mai zvonește prin sat și nu cumva să te înscrii !

Pe coastă la Vladia, l-au ajuns din urmă Băcanu și Florea. Dinspre Comorâcea, venea și gineri-său.

– Stați, mă, să mai odihnim sub tufele astea ! Altă treabă, deocamdată, nu prea mai e !

Florea a scos din traistă o sticlă cu rachiu. A tras câteva înghițituri.

– Să dea Dumnezeu să scăpăm, dar nu cred. Țștia ne caută și-n gaură de șarpe ! Dacă nu ne găesc, ne așteaptă, că doar asta le e meseria ! Pe când noi... Uite primăvara, soarele ! Ziua s-a mărit, zăpada s-a dus, se zvântă pământul și trebuie să începem munca la câmp. Să arăm și să semănăm ceva în brazdă – le-a zis descumpănit, celorlalți și le-a întins sticla.

– Mă, de-acasă te iau ăștia ca din oală ! Eu știi ?! Încercarea moarte n-are ! Dacă o fi și-o fi, arăm noi și noaptea , cu felinarul în mână, numai să avem ce !

Spre prânz, cerul s-a înseninat. Soarele de primăvară era singura lor mângâiere.

Pe fața Glăvanului, pârâiașe parcă șușoteau în mersul lor spre matca din vale. Sub un mal, unde frunza era uscată, Stan a stabilit locul pentru covercă. Din crengi au înjghebat un adăpost pe care l-au acoperit cu mușchi de copac. După ce au mâncat, au amortit acolo până seara, când răceala

noptii a început să îi străpungă. Au adunat lemne și buturugi uscate pentru foc. În jurul jarului, au vorbit și și-au adus aminte de toate necazurile. Spre miezul nopții, luna plină le-a fost călăuză înapoi, spre sat ! Au pășit pe lângă grădini, ca niște pisici, să nu îi simtă câinii. Ajuns acasă, Stan a bătut în ochiul geamului.

– Anico, fă muiere !

– Ei, Doamne, ce timpuri or mai fi și astea ? a bombănit femeia până să deschidă ușa zăvorâtă.

Stan a intrat în încăpere.

– Ce se aude prin sat ? S-au potolit ăia, sau nu ?

– Da de unde, omule ! Aud că au început să strângă plugurile, carele, grapele. Iau boii și vitele. Iau tot ce găsesc ! Le duc sub coastă la Țiganu. Se face acolo obor mare și loc pentru toate. Vai de noi ! Am apucat vremuri grele !

– Oamenii ce zic ?

– Tac. Poți scoate o vorbă cu atâția jandarmi ? Îți rup oasele și rămâi schilodit. Nu iartă pe nimeni, nici măcar pe ai lor. Vorbesc unii că Mardale și Bârzoii, perceptorul, ar fi duși la pușcărie ! N-au vrut să dea pământul. Alții spun că sunt deja în ceruri. Cine știe ? Lumea fuge care încotro. Degeaba ! Cum nu vrei, cum găsesc să te strângă cu ușa. Dau copiii afară din școli. Pe-al lui Gulică l-au bătut până l-au înviat cu apă. Acum îi ține femeia lumânările. Mare lucru dacă scapă ! Și de înscris tot se înscrie ! Eu zic să vă potoliți ! Când se întunecă, mă prinde o frică, de crapă fierea în mine !

– Vezi-ți de treabă, femeie ! Au venit ele necazuri mari ! Războiul, știi doar ! A trecut. Trebuie să treacă și astea cumva. Toate trec.

– Cum crezi ! Eu una, vreau să mor de moarte bună și mai ales întreagă. Să nu umblu pocită pe lumea cealaltă. Mitru, „colonelul” a damblagit. I-a luat Dumnezeu sau ăl din baltă mințile. Acum se învârte în drum, în Gura Lupii, ca oaia căpiată. Vorbește de unul singur.

„Bă, nene, când mă gândesc că dacă ar fi trecut, într-o zi, Dunărea pe aici, pe vale... Ce mai trebușoară făceam eu... !” – Iar când vede pe careva, chiar cunoscut, întreabă : „Auzi, mă neică, dar dumneata de-al cui ești ?”

„Al lui cutare” – îi răspunde omul.

„Palavre... ! Ai murit pe toamna trecută ! Te pomenești că te-ai fi făcut moroi ! Și-acum umbli. Păi, dacă e așa, vino să te pup, mânca-ți-aș coadele tale ! De când așteptam eu un moroi... ! Să mă înscriu cu el la colectiv. Singur, nu prea am curaj.”

Mai spre prânz, moș Mitru pufăia tutun. Trăsese ce trăsese din el și băgase țigara aprinsă în buzunar. Noroc cu Lina Iui Buturoagă că văzuse cum iese fum din haină și îi aruncase o găleată cu apă în cap. Altfel, ardea de viu !

„Ce ți-e, fă, turbato ?” – i-a zis femeii. „Abia mă încălzisem și eu ! Mi-a intrat frigul în oase, și tu ?! Zii și dumneata, ăsta se mai face om ? Pământul îl mai vindecă !”

– Alții mai sunt pe mahala ? – a întrebat Stan, uimit.

– Ar mai fi Cioacă și Tuiu. Primul păzește ulucile cu pușca la subsuoară. Și ăsta vede numai milițieni în fața ochilor... Tuiu zace mort de beat. Povestea nevastă-sa când s-a dus să-i descânte de deochi, că a scos drojdia de pe fundul butoiului și a mâncat-o cu lingura. Turcu, Tingirică și Ciocea apucaseră în deal, spre Negoiu. Noi, femeile, ce mai suntem !

Stan a ascultat ca înfrigurat. Spre dimineață, a pornit din nou la drum, cu ceilalți. Răsăritul soarelui l-a găsit lângă vreascurile aprinse în fața colibeii din pădure.

– Mă, băiete, parcă am fi blestemați !

Razele soarelui gădilau nările păroase ale lui Cioacă. Nu închisese ochii de două zile. Ca să își dezmoțască oasele, Cioacă a făcut obișnuita plimbare până în fundul curții. S-a uitat peste tot, apoi s-a întors în prispa casei. S-a așezat. La întoarcere, a uitat însă porțița deschisă de la gardul ce desparte oborul caprelor de grădina cu pomi. Căldura l-a moleșit. Încetul cu încetul, l-a furat somnul și a ațipit. Între timp, cornutele s-au simțit libere. au ieșit și s-au desfătat în voie cu rămurele înmugurite din câțiva pomi. Și-ar fi făcut poftele din plin dacă nu trecea pe drum femeia lui Vârzaru și își arunca ochii peste gard, spre Cioacă. Când ea l-a văzut căzut pe o parte, a crezut că e mort.

„Au..., Doamne, iartă-mă ! Ce să fac ? Să-i pun măcar o lumânare !“

Când a intrat în curte la Cioacă, ea a țipat cum se țipă pe omul mort. Cioacă s-a trezit.

– Bată-te să te bată necuratul ! Numai sperii lumea ! – i-a zis ea, suflând în lumânare.

– Ce ți-e, fă ? Ai damblagit și tu ? – s-a răstit el. Femeia a plecat. Cioacă s-a dezmeticit și a văzut caprele cățarate pe pomi. Deodată a înjurat ca turbatul de toți sfinții și Dumnezeii.

„Se apropie sfârșitul ! Dacă-i așa, apoi sfârșit să fie ! Nimic să nu rămână în urma mea !“ – și-a zis în timp ce a lăsat pușca rezemată de scară și a cășunat pe animale. A prins una dintre capre. A răsucit-o cu capul într-o gaură de gard, unde lipsea o ulucă. Cu ferăstrăul, încet, doar n-avea nici o grabă, a început să taie gâtul animalului. Behăia capra, săraca, în timp ce-i sărea sângele din ceafă, încât a adunat toate femeile din jur.

– Iart-o, mă, blestematele ! În fundul iadului o s-ajungi !

Orice rugămintă a lor a fost zadarnică. În cele din urmă, behăitul rămase numai un hârâit de beregată și, sârmana capră s-a zbătut înfiptă cu picioarele în pământ. Când au văzut cei adunați ce are de gând cu a doua, o ieduță prică, și-au făcut cruce. Au scuipat și au plecat spre casă.

– Asta e drac curat ! Coarnele îi lipsesc ! – au trâncănit ele.

Cioacă însă își vedea de ale lui. Înfuriat, cu un clește de cuie, i-a scos, unul câte unul, toți dinții caprei. După ce a scăpat din chinuri, stătea cu urechile pleoștite. Îi curgeau balele deasupra jgheabului în care Cioacă îi punea drugii de porumb necurățat.

– Ia, ia de juipoaie, fire-a dracu de împelițată !
Acum să te văd !

În câteva zile, capra rămăsese numai pielea și oasele.

Dacă-mi trăiește până după Paști, fac bani, nu glumă, pe ea ! O duc în bâlci, podoabă ! Să vadă lumea pe dracu ! – râdea, în el, Cioacă.

Vestea s-a dus în tot satul. A auzit și cei de la primărie. Curioși, ar fi vrut să-l cunoască pe Cioacă. Șeful celor cu colectivizarea chiar dorea să-l facă activist.

– De unul cu curaj ca ăsta am eu nevoie ! Numai doi, trei, din sat dacă mi-i pune pe scaun și le scoate dinții, altceva nici că mai trebuie să fac ! Ar da lumea buzna la înscriere în colectiv ! – le-a spus celor din primărie și a vrut să se ducă personal până la Cioacă, dar l-a oprit Cercelaru.

– Tovarășe, ascultă-mă pe mine ! ăsta e un hodorog bătrân și nebun. Nu face două parale. Aud că îi curg balele de când l-a zgâriat o mătă. Poate o fi turbat ?! Dracu să-l ia ! Mai bine !

– Turbat zici ? Atunci lasă-l dracului cu turbarea lui cu tot ! Cum facem să-l înscriem ? Poate să aibă el râie căprească, lepră, de colectiv nu scapă !

*

* *

Trecuse mai bine de o lună de când Cercelaru și mai marii lui își începuseră trebușoara, dar de colectivizat nu colectivizaseră încă tot satul. Milițienii

alergau zi și noapte. Casele erau însă ca și pustii, nu le răspundea unul. Rar se mai întâmpla să mai fie prinsă câte o babă, să o ia pe sus și să o aducă la primărie. Acolo, nu mai avea scăpare. Se întorcea fie bătută, fie mânjită-n vârful nasului și înscrisă la colectiv. A doua zi, milițienii îi goleau curtea.

Soarele și un vânt călduț dinspre miazăzi topiseră zăpada. În sălciile de pe malul apei, pleznise mugurul. Colțul ierbii și grâul semănat din toamnă, schimbaseră negrul pământului în verde crud.

„Al cui o fi, cine l-o culege și încotro va apuca, Dumnezeu știe ?!“ – se mâhneau, cu lacrimi în ochi, oamenii.

Durerea încolțise și ea la tot pasul. Nimeni nu mai avea tragere de inimă. Spătaru, fierarul satului, privea și el cu amărăciune în toate părțile.

„Până anul trecut nu mai pridideam cu ascuțitul și bătutul fiarelor de plug. Acum...“ – se îngrijorase el.

– Stai, după cum văd ?! Nu îți merg deloc treburile ?! – l-a întrebat Brichiseală într-o zi când se afla pe drum, fără să aibă vreo treabă anume.

– Stau și-o să-mi stea norocul ! Ce au de gând ăștia cu noi... nu știu. Dacă ne-ar lăsa-n pace să ne vedem de ale noastre !

– Lasă, că e bine ! deocamdată am ceva strânsură în pățul. Numai de nu mi s-ar îngărgărița ! În rest, ce-mi pasă ?! Câte griji aveam anul trecut în vremea asta ? Ba cu aratul, ba cu semănatul, ba să plivesc neghina și pălămilele din grâu. Acum, umbu ca Vodă prin lobodă, cu capul gol. Aștept.

– Ce așteptați, taică ? Să plouă cu bucate ?

– Nu, mă... ! Aștept moartea. A dat a mea cu bobii...

– Ei, și ?

– A zis că mai e un bob zăbavă.

Asta înseamnă o săptămână, o lună, poate un an și se alege praful și pulberea. Peste tot o apă și-un pământ. Care moare să-i fie țărâna ușoară, care nu, vai și amar de capul lui ! Iadul s-a mutat aici, pe pământ !

– Mă, nene, crezi că Dumnezeu doarme, sau a băut țuică și acum e beat ? Eu zic că nu. Are el grijă !

– O avea, dar, deocamdată, nu vezi ?! Își fac diavolii mendrele cu noi. Pe tine te-au înscris ?

– Până acum nu, dar ce să înscrie ? Pământ nu am, vite nu, și de unde-aș avea ? Patru buradei îți mănâncă și urechile. Bojdeuca s-a lăsat pe o parte. Dacă nu o să-i pun niște propte în căpriori, până la toamnă cade.

– Nu mai e mult ! Se duce dracului de râpă tot ! O să vezi !

De ce îi era frică lui Spătaru, nu a scăpat. A doua zi, a venit milițianul și l-a luat.

– Hai !

– Unde, dom' milițian ?

– La primărie să te înscrii, nenorocitul ! Nu rămâi tocmai tu așa, că ești mai cu moț.

– Uite-acum ! Numai stai să-mi iau averea cu mine. În câteva clipe, Spătaru era cu copiii după el. Toți, desculți, în cămășuțe jerpelite și înnegriți până în albul ochilor de tăciunii de la foale. Nu

apucaseră să intre pe ușă la primărie, și Cercelaru a strâmbat din nas.

– Cu ăștia ce e, bă ? Ori crezi că aici e po-mană ?!

– Aoleo, dom' primar, păi se poate să-mi las eu copilașii pe drumuri ? Îi înscriu și pe ei. Poate le-ați da ceva de mâncare. De când cei din sat nu mai ară pământul, nici eu nu mai am de lucru.

– Pande, e de-ai noștri, înscrie-l ! – a ordonat șeful. După Spătaru, lăutarii din Gura Lupei au simțit că le vine curând și lor rândul.

– Ce ne facem, vere ? Îmi cânti tu mie și eu ție, să ne treacă de urât ?! Pân-acum mai o sârbuliță, mai o bătută pe loc, la un pahar, – scotea rumânul paraua. Trăia și țiganul bine ! – s-au văietat, între ei, pe drum, spre primărie.

Când au intrat, Pande, i-a luat în focuri.

– Bă, vă-nscrieți, ori... la Bug cu voi ?! V-ați dat dracu !

Țigani au pus degetul.

La întoarcere spre casă, Țărei s-a gândit o bucată bună de drum la cei de la primărie. Îi intrase la inimă șeful pe care îl asemana cu unul „Culae Patraulea“, neam cu el de prin Romanai.

„Mă, și de-o fi el ? Să-mi facă el mie una ca asta ?“

Primăria devenise locul ocolit de oameni. Sătenii se temeau de ea ca de cazanul iadului. Toți o înjurau și o blestemau. Cât despre cei de acolo, nu trebuia să-și amintească bine careva, că își și făceau

cruce, scui-pau în sân, aprindeau lumânări, sau aruncau tămâie în foc.

Dacă trebuia să meargă vreunul din Trântorul, în partea cealaltă a satului, o tăia pe vale sau ocolea peste dealuri. Numai prin fața primăriei nu voia să treacă, chiar dacă se înscrieseră sau nu în colectiv.

Colhozul, între timp, se încherbase. În Gura Văii, la Țiganu, se strânseseră de-a valma, pluguri, grape și unelte luate cu forța din curțile oamenilor. Lângă ele, în câteva oboruri improvizate, erau ținute animalele adunate tot din sat. Amărâte, săracele, puseseră coarnele-n pământ.

Bucuria din sufletele celor mulți devenise o amintire. Numai Cercelaru și mai marii lui dăduseră de trai. Chefurile lor se țineau noapte de noapte, până în zori, când alții, neînscrise, le încăpeau în mâini.

Un ordin însă a schimbat lucrurile. Rublea, Pandele și mai ales șeful lor erau chemați la datorie, în altă parte. Țara era mare, iar ei se numărau printre cei ce aveau experiență și puneau suflet în tot ce făceau.

Primarul a avut grijă ca ei să nu plece ca din târgul spart. Le-a pus în dubă câteva damigene cu vin, câțiva mielușei, ouă, pâine.

„Oameni, domnule, sunt și ei !“

Șeful și-a luat rămas bun de la jandarmi și mai marele satului, nu înainte de a întări dispozițiile ce le dăduse.

– Deci, tovule, bagă bine la cap ! Îți rămâne o sarcină importantă ! Să se înscrie toți în colectiv !

Dacă rămâne cumva unul, schimbăm placa. Stricăm prietenia. Ai înțeles ?

– Înțeles, șefule !

– Până și ăl de intră în groapă să fie înscris !
Înțeles ?!

– Înțeles, tovarășe șef ! – le-a răspuns Cerce-laru. Întors în primărie, el și-a reluat „funcția“. A oftat mai întâi, ușurat. A gândit apoi că importanța lui pentru sat crescuse. În sine, se bucura de încrederea pe care i-o acordaseră mai marii lui. Scârbit totuși de el însuși, a ordonat jandarmilor somn cu veghe câteva zile.

Prima care a văzut când plecase mașina cu „tovarășii“ fusese femeia lui Ion al lui Fleașcă. S-a uitat lung până s-a convins că dusă este, apoi a dat fuga la vecina din spatele casei.

– Ioană !

– Ăi ?

– Ia ieși, fată, să-ți spun o vorbă, că...

– ...

– Fă, plecară ăia !

– Plecară ?

– Plecară !

– Ducă-se-nvârtindu-se ! Ai iaca-cui să fie !

– Mărie ! – a strigat Ioana peste gard la Banța.

– Au ?

– Fată, plecară !

– Cine ?

– Ăia, lua-le-ar Dumnezeu ochii, cum ne-au luat ei pământul !

– Ducă-se, arză-i-ar focul să-i arză !
– Leliță ! – a strigat Măria.
– Ce ți-e, femeie, arde ?
– Arde, că scăparăm !
– Scăparăm ? De cine ?
– De blestemații ăia.
– Aaa..., bată-i-ar ciuma să-i bată ! Ducă-se-n-vârtindu-se !

– Liță ! Bă, Tache ! Țsta a surzit definitiv. Liță, fire-al focului cu urechile tale !

– Ce-ai, hârba dracului, turbași ?

– Bă, plecară ăia ! Se duseră !

– Ducă-se unde s-a dus mama ! Să vină când i-oi chema eu !

– Făsui ! Auziși, mă, că scăparăm de ăia !?

– Scăparăm pe dracu !

– Dacă îți spun !

– De scăpat vom scăpa noi, dar cine știe când !

– Treaba ta, crezi ce vrei !

„O fi vreuna !“ – s-a gândit Făsui, apoi s-a îmbrăcat și a dat fuga la Ciocea. A strigat. La poartă a ieșit Ioana, nevastă-sa.

– E, ce e, mă băiete ?

– Al tău unde e ?

– Uite..., e dus.

– Dar vine ?

– Vine, că nu e dus pe lumea ailaltă !

– Auzi, îți spun ție, că mă grăbesc. Îmi zise Tache că au plecat spurcații ăia cu colectivul. S-au dus ! Ducă-se unde și-a dus mutul iapa !

– Mă, tu spui drept ?

– Drept ! – i-a răspuns Făsui și a plecat.

Au auzit : Bebe, Florea, Băcanu, Boderică, Stan, Boade, Vârzaru și Ciulu, că tot era între ei.

– Strigă, mă, și la Cioacă ! Să afle și el, dă-l dracu, să nu mai stea cu pușca în mână !

A strigat Boade, dar în zadar. A mai strigat o dată, de două ori, apoi s-a întors către ceilalți :

– Măi, fraților, ăsta e țeapăn ! Nu mișcă, nu răspunde !

S-au repezit în curte. Cioacă parcă dormea. Dormea însă somnul de veci. Nu-l mai interesa de cei din jur.

– A murit, săracul, la datorie ! Cu pușca în mână !

– Când vine moartea...

– De asta mă gândesc ! Dar de ce vor unii răul altora ? Cui folosește ?!

– Vorba lungă, sărăcia omului ! Hai să-l punem în pat ! Măine, poimăine, să-l îngropăm.

– Noi ?!

– Păi cine, mă ? Chemăm pe ăia ?

Câțiva oameni l-au ridicat. Alții au chemat femeile. Au scăldat mortul, l-au priment și au trimis vorbă preotului.

Boderică s-a apucat să-i cioplească dintr-un trunchi de stejar, crucea. Boade a coborât de pe streășină casei patru scânduri. S-a gândit să-i facă el tronul.

„O fi și asta o pomană pe lumea cealaltă“ – și-a zis în sine.

Stan și Băcanu se gândeau însă la câmp.

– Băcane, până poimăine, când îl ducem la cimitir, arăm o postată bună !

Cu plugurile în câmp, au ieșit Florea, Ciocea, Tingirică, toți care nu se înscriseră în colectiv. Au arat cu felinarul în mână până târziu. Arau și nu se mai săturau de arat.

Bucuria a durat doar cât a fost noaptea de lungă. Vestea că ieșiseră cu plugul la câmp, ajunsese la urechile lui Cercelaru și ale jandarmilor lui.

– Deci, Cioacă a murit și ei au ieșit la semănat ! Cu de la cine voie, mă ? Am dat eu ordin ? Ei, lasă, că îi strâng mâine pe toți ! De la cimitir îi iau pe nepusă masă ! – a urlat Cercelaru de unul singur, în cancelaria primăriei.

– Jandarm ! – a strigat către cel ce îi păzea ușa.

– Ordin, tovule !

– Băieți, mâine pe ei ! Până nu îi facem tot o apă și-un pământ, nu se liniștesc !

– Să îi strângem de-acum ! Mâine mai vine popa, mai bocesc babele, știi cum e ! Ne află lumea.

– Fie cum spui ! Cioacă s-a dus. De el mi-era mie frică. Aveți grijă ! Ceilalți, să nu scape unul !

Jandarmii s-au strâns. Ca o haită de lupi au pornit spre mahalaua Seculeștilor. Pe Tingirică, Ciocea, Crăcea și Ciulu i-au luat printre primii.

Stan și Băcanu au apucat să fugă. Florea, Boade și ceilalți au îngroșat însă rândurile celor dintâi. Câteva ceasuri, Cioacă a rămas singur. Lumânările puse într-un sfeșnic s-au stins. Norocul lui avea să-i fie cu Cercelaru care abia venea prin mijlocul

satului, de unul singur, cu o lumânare în mână. Din dosul ulucilor, îl priveau cu ochi speriați, femeile.

„Doamne, ăsta nu e om să-l lași să pună în mână lumânarea mortului !“ – își ziceau toți, fără a îndrăzni să-i iese în cale.

Cercelaru a intrat. S-a uitat în jur. A scos repede hârtia lui Cioacă de înscriere în colectiv, i-a înmuiat degetul în cerneală, apoi i l-a apăsât pe ea. A aprins după aceea lumânările în sfeșnic. S-a mai uitat cu frică într-o parte și-n alta, de parcă s-ar fi luat mortul după el, apoi a plecat.

„Credeai că scapi ? Ei, uite că nu poți !“

În vreme ce primarul își îndeplinise sarcina, Tingirică și ceilalți, luați de jandarmi, își dăduseră aproape tot ce agoniseră, după ce mâncaseră bătaie ca hoții de cai. Pe Stan și Băcanu, fiindcă nu-i putuse prinde, le luaseră jandarmii tot, fără să mai întrebe dacă vor sau nu colectivizare.

La poartă, au rămas Anica și Băcănica cu mâinile împleticite de durere și cu lacrimi pe obraji.

Vremea ca Cioacă să intre în mormânt sosise.

Boderică și Boade au pus coșciugul pe loitrele carului. Crucea au așezat-o lângă el. Popa și gornistul au luat-o înaintea boilor. Lângă mort, bocea femeia lui Vărzaru. Din mers, în urma lor, se adunaseră și alții.

– Uite, așa ne ducem unul câte unul, dacă nu ne îngroapă ăștia de vii !

La fântână, aproape de casa lui Ionică, părintele s-a oprit și a citit din cartea sfântă.

Cu aproape un ceas în urmă, Petrica a fost apucată de chinurile facerii. Pântecul i se lăsase și durerile nu se mai opreau. Georgica, soacră-sa, și încă două femei pricepute, o păzeau.

„Doamne, miluiește !“ – au auzit ele cântecul bisericesc al Țârcomnicului, care aproape că s-a contopit cu Țipetele Petricăi.

Abia a apucat mortul să treacă prin fața casei și femeia a gemut pentru ultima dată a ușurare. Primele scânceli ale copilului au umplut casa.

Seara, întors acasă după atâta spaimă, Stan nu a apucat să-și vadă al doilea nepot. Vestea că-i luaseră boii și vaca, plugul, rarița și toate celelalte, l-au trântit din picioare ca pe un copac retezat.

Băcanu, mai tare din fire, a venit a doua zi să-l vadă.

– Anico, ce face Stan ?

– Ce să facă... ?! Tremură și lozește.

– Doamne, ce mai necaz dădu peste el ! – l-a căit omul, amărât.

Târziu, după două săptămâni, timp cât nu băgase mai nimic în gură, Stan s-a mai liniștit.

– Mă, fi-ți-ar să-ți fie ! – l-a strigat din curte Băcanu. Ia scoală-te ! Uite ce : mori sau te face Tropaneță șef de atelaj ?! Țasta e președinte la colectiv ! Ți dă boii, carul și plugul înapoi. Ai cu ce munci ! Cumva, o scoatem noi la lumină !

O pereche de boi au mugit în dreptul casei. Stan i-a auzit și i-a recunoscut. Erau ai lui. Ți adusesse Băcanu. S-a răsucit în pat, apoi s-a ridicat. Cu greu, a

ajuns în prispă. a ridicat ochii spre înălțimi, deasupra dealurilor. Cerul era trist și câmpul mohorât

„Cumva, o scot eu la lumină !“ – s-a încurajat și el.

*

* *

Câțiva ani buni mai târziu, Stan scăpătase în viață cu de toate. Puterile îl părăsiseră ca și auzul de-o ureche. Vederea o avea ceva mai bună. Mai bine nu ar fi avut-o nici pe ea, că prea-i fusese dat să vadă multe. Pământ își dorise toată viața și avea. Avea destul acum, dar în acord global. Ce era să facă ? Se obișnuise și cu asta. Se necăjea doar când îi zicea Băcanu :

– Stane, fi-ți-ar spinarea a dracu,... globalul îți mănâncă zilele !

Anica parcă era bătută de vânt și ploii. Se gălbejise toată. Trăiau din ce puteau și din ce mai găseau pe ici, pe colo, mai mult din amintiri, fiindcă din altceva n-aveau din ce.

Trecuse un an, trecuse și-al doilea, căldură fusese destulă, plouase tocmai când trebuise. Se făcuseră de toate ! Grâu și porumb. Toamna culeseră vreo două remorci, dar ce folos ! Cum l-au strâns, cum s-a dus ! „Dracu știe unde ?! La export, ce-o fi ăla ?“ – s-a întrebat Boade.

„Exportul, taică ! Totul la export !“ – citise el în niște zdrențe de ziare, cu un ochi, fiindcă de celălalt chiorâse de când încercase să-și împene loitra carului și îi căzuse leuca în cap.

„Toamna se numără bobocii !“ – a zis el.

„Să iau și eu ceva pe munca mea !“

A luat o traistă cu grâu, și aia mai mult neghină, și câteva drugi la subsuoară, deși se dusesse cu carul. S-antors cu pași abătuți spre casă, dar dacă îl întreba cineva, îi răspundea cu zâmbet :

„De, nene, ce să faci ! La pomul lăudat să nu te duci cu sacul !

Nu se pierde țăranul ușor cu firea ! De avut mai avea el pe-acasă câțiva saci cu drugi pentru mămăligă. Pusese porumb prin fața casei și-n capul viei. Via însă o avusese frumoasă. Rar se-ntâmpla buturugă să nu ia găleata plină. Pe sub streășină, unde avea câteva vițe întinse, a umplut, cu vârf, o târnă. Ce să mai zică ?! Butoiul, plin ! Se mulțumise și cu atâta și, mai ales, se bucura că femeia îi trăia. Altfel... ce s-ar fi făcut ?

„Măcar are cine să-mi poarte de grijă cu pomenitul, când o fi să fie !“ – s-a consolât singur.

Prin curte nu îi mai rămăseseră multe. Câteva găini pleoștite și-ălea, și o sfrijită de capră crescută mai mult priponită-n capul locului, de un mărăcine. Acolo unde muncea zi de zi.

„Și mai zice omul că n-are din ce trăi ?! Un ou la prânz, o litră de lapte dimineața și una seara, să-i fie somnul ușor !“ – făcea el haz de necaz.

A trecut o zi, au trecut două, s-a limpezit vinișorul lui cel roșu cu miros de ananas. „O dulceață, ce mai !“ – se bucura de câte ori îl gusta.

Cum capra-i înțarcase, simțea cum îi rămâne oul în gât. Ce nu face omul ca să scape !?! A dat

repede la slăvină și a umplut oala. O oală de pământ, smălțuită, primită de pomană când se slobozise demult fântâna din Vlădia. Cum o bea, cum se și liniștea. I se părea că se preumblă așa prin anii tinereții, că sfârșitul îi e undeva departe, deși îl dorea zi de zi.

De Crăciun, l-au apucat năbădăile. Postul fusese destul de lung. Ar fi fost cum ar fi fost, dacă nu trecea din post în post, că porc nu avea. Îi trecuse prin minte să taie capra. Noroc cu femeia că o apucase mila de ea și de ieduțul din burtă.

De ciudă însă, Stan a luat securea și a dărâmat cotețul. Lemnele i se împuținaseră și ele. După sărbători, i se înmuiaseră picioarele și se clătina în mers. Băcanu l-a luat în răs :

– Stane, să-ți însemn un lemn de cruce ?

– Bă, ce să fac, lemne n-am, de-ale gurii n-am, beau și eu să mă-ncălzesc. Femeia... îmi e ca sloiul, nu mai are călduri ca-n tinerețe ! Oală după oală, cu mămăligă și-o ceapă spartă, merge ! Mai uit de necazuri !

Din când în când, îi făcea femeia niște zeamă lungă din cartofi și varză acră. Fasolea o țineau pentru zile bune.

„Doamne ferește, dacă moare unul din noi ? Unde s-a mai pomenit moarte fără pomană ?“

Orez, fidea, de unde ? De unde dacă nu erau parale ?

Pensie avea și el și femeia, că doar munciseră ani de-a rândul, dar...

„Nu sunt fonduri, taică, a sărăcit colectivul !“ – îi răspundea Marin Tropăneacă, fiindcă de-aia era pus, în capul obștei, președinte.

Noroc cu găinile că îi începuseră să ouă mai spre primăvară. Ale dracului, înțarcaseră și ele ! Păi, cum să nu înțarce, că trăiau mai mult cu zile !

A dat Stan ouăle la prăvălie și a luat cota de gaz. Și-a pus în lampă. Tare-i mai era teamă de întuneric !

Când s-a luminat a primăvară, s-a mai liniștit și el la suflet. Pe lângă gard, au mijit urzicile, în livadă, dragaveiul...

„N-am murit în iarna asta, nu mai mor !“ – s-a consolată în sufletu-i amar. „Numai s-apuc s-aud cucul, altfel nu se știe !“

Cum el era surd de-o ureche, săracul, slabe speranțe !

De Paște, s-a bucurat de zilele ce aveau să vie. A tăiat iedul și a apucat să guste carnea. Îi uitase gustul și nici n-avea să știe cum mai este. Ceva, ca o leșie, îi băltea în tot trupul. În inimă-i curgea venin. Vinul îi era pe sfârșite. Ce se face el acum, cum să uite ?

Mintea i s-a tulburat stângaci, privirea îi era răătăcită și tremuratul nu mai contenea.

– I-a intrat frigul în oase ! – i-a zis Anica lui Florea când a trecut să-l vadă.

Aceasta s-a uitat la el, i-a luat seama pe o parte și pe alta, apoi s-a pus pe gânduri :

– Mă, fată, apucă-te și-l schimbă ! Și să chemi pe popa să-l grijească, n-o mai duce mult !

S-a întristat Anica, dar ce era de făcut?! I-a venit inima la loc când a auzit părintele :

– Cheamă doctorul că nu moare curând ! Uite, se duce grijania spre coada lingurii !

A chemat femeia ! A chemat pe coana moașă, că doctorul... era la oraș. A venit salvarea, mai bine ar fi venit dricul. Dacă tot a venit, a trebuit să urce. Cu greu, săracul, că el urcase toată viața pe loitra carului, nu pe scările mașinii !

Spitalul, loc necunoscut ! De unde să știe el cum este ? Nu umblase de când lumea prin asemenea locuri. Aici, oameni în alb, doctori, care mai de care !

– Ai cam băut, moșule?! – l-a întrebat unul dintre ei.

– Păi, ce să fac, taică?! Lemne n-am, de-ale gurii n-am, beau și eu ca să mă-ncălzesc, că femeia mi-e ca sloiul ! Nu mai are călduri ca-n tinerețe !

– Vezi de treabă, nene, te-ncălzim noi !

Într-una din zile, s-a liniștit de parcă ar fi călcat în rai. Văzuse un doctor în vârstă :

„Ăsta trebuie să fie om deștept și-nțelept!“ – și-a zis, în sine, apoi, cu glas tare, a întrebat :

– Domnule, îți spun dumitale, că te văd om ca lumea : să-mi zică ăștia mie, „ție“ și nevestei mele : „fă, dai contractul, ori îți iau și cenușa din vatră?“ ăștia oameni sunt ?!

A zis și a închis ochii.

